

MFIC | Montenegrin Foreign
Investors Council

BIJELA KNJIGA

INVESTICIONA KLIMA U CRNOJ GORI VIĐENA OKOM STRANIH INVESTITORA

"Crna Gora obiluje investicionim mogućnostima.

Njen potencijal za rast je ogroman, ali potrebno je učiniti još mnogo toga da bi se on u potpunosti realizovao. Ovo je naš doprinos ostvarenju tog cilja – prosperitetne i održive Crne Gore"

2014

MFIC | Montenegrin Foreign
Investors Council

BIJELA KNJIGA

INVESTICIONA KLIMA U CRNOJ GORI VIĐENA OKOM STRANIH INVESTITORA

*“Crna Gora obiluje investicionim mogućnostima.
Njen potencijal za rast je ogroman, ali potrebno je učiniti još mnogo toga da bi se on u potpunosti realizovao.
Ovo je naš doprinos ostvarenju tog cilja – prosperitetne i održive Crne Gore”*

2014

SADRŽAJ

Predgovor	6
Uvod	8
1. SSICG indeks poslovnog ambijenta	12
1.1. Četvrta godina SSICG indeksa.....	12
2. Pregled prethodne godine	15
2.1. Makroekonomski profil.....	17
3. Šta drugi misle	19
3.1. Zaključak.....	21
3.2. Dalji izazovi.....	22
4. Preporuke Savjeta stranih investitora za unapređenje regulatornog okruženja	23
4.1. Zakoni (R1-R47, R93-R100).....	23
4.2. Implementacija i sprovođenje zakona (R48).....	44
5. Oblasti u fokusu	45
5.1. Tržište rada i zapošljavanje (R49 – R57, R101 – R102).....	46
5.2. Razvoj nekretnina (R58 – R66, R103).....	50
5.3. Infrastruktura (R67).....	53
5.4. Oporezivanje.....	53
5.5. Korporativno upravljanje (R68 – R72, R104).....	54
5.5.1. Finansijsko izvještavanje.....	54
5.5.2. Revizorska praksa.....	54
5.5.3. Regulatorna iz oblasti stečaja.....	54
5.6. Vladavina prava (R73-R74).....	56
5.6.1. Pravosuđe.....	57
5.6.2. Dozvole i licence.....	57
5.7. Predvidljiv poslovni ambijent (R75).....	58
6. Pregled ekonomije	59
6.1. Turizam (R76 – R82, R105 – R110).....	59
6.2. Proizvodnja/Energetika (R83).....	64
6.3. Telekomunikacije i ICT sektor (R84 – R88, R111-R115).....	64
6.4. Bankarstvo (R89 – R91, R116).....	68
6.5. Trgovina/maloprodaja (R92).....	72
7. Saradnja SSICG sa vladom	73
8. Biznis i obrazovanje	74
9. Inicijativa “Čista Crna Gora”	76
Dodatak 1: Pregled Poglavlja acquis communautaire-a	78
Dodatak 2: Članovi Savjeta	79

PREDGOVOR

Radeći na već šestom izdanju Bijele knjige, sa zadovoljstvom mogu konstatovati da se uspješan trend iz 2013. godine, kad je riječ o Savjetu stranih investitora u Crnoj Gori (SSICG), nastavio i u 2014. godini. I dalje nam se, u misiji unapređenja poslovnog ambijenta u Crnoj Gori, pridružuju novi članovi, najznačajniji investitori u zemlji.

Bacajući pogled unazad na 2014. godinu u Crnoj Gori, možemo reći da je bila puna izazova, ali da, srećom, neki ključni makroekonomski indikatori, prije svega nivo priliva direktnih stranih investicija, bilježe pozitivan trend (9.3% u poređenju sa prethodnom godinom). Sa druge strane, ukupna industrijska proizvodnja je, u odnosu na prethodnu godinu, opala za 11.4 %.

U svakom slučaju, sa zadovoljstvom smo analizirali Vladin Program ekonomskih reformi za Crnu Goru 2015 – 2017 i informisali se da će u fokusu ekonomske politike u 2015. godini i na srednji rok biti uklanjanje prepreka ekonomskom rastu i razvoju, i, posljedično, povećanje ekonomske konkurentnosti, otvaranje novih radnih mjesta i poboljšanje životnog standarda svih građana Crne Gore. Nadamo se da će započeti ključni razvojni projekti, pored projekta izgradnje auto – puta, ove godine dati doprinos predviđenoj ekspanziji, te da će se realizovati Vladina projekcija da će direktne strane investicije (investicije u kompanije, banke i nekretnine) u periodu 2015-2017 iznositi 13.4% BDP-a u prosjeku (u poređenju sa 7.5% BDP-a u 2014-toj).

Kad govorimo o ostalim pozitivnim momentima u periodu nakon objavljivanja prethodnog izdanja Bijele knjige, sa zadovoljstvom sam pročitao da je Crna Gora, u prkos korektivnim kriznim mjerama koje je Vlada u bliskoj prošlosti bila prinuđena da uvede, dobila priznanje međunarodne zajednice, oličeno u višoj poziciji na skali mjerenja jednostavnosti poslovanja, a što se, takođe, odražava i u činjenici da je Crna Gora lider u privlačenju stranih investicija među zemljama u tranziciji. Naime, u najnovijem izvještaju "Doing Business 2015" Crna Gora se nalazi na 36-tom mjestu kada je riječ o ukupnom poslovnom okruženju, u poređenju sa 42-gim mjestom (od ukupno 189 ekonomija), t.j. na drugom mjestu (iza Makedonije) među uporedivim ekonomijama u Regionu. Posebno nas ohrabruje podatak da je Crna Gora značajno poboljšala svoju poziciju u dijelu izdavanja građevinskih dozvola, t.j. da se sada nalazi na 138-mom mjestu, dok je prošle godine bila na 165-toj poziciji. Iako nas ovaj napredak veoma raduje i definitivno potvrđuje snažnu posvećenost Vlade reformama u ovoj oblasti izuzetno značajnoj za strane investitore, SSICG smatra da je ona još uvijek problematična i da zahtijeva dodatna unapređenja, prije svega u dijelu troškova i trajanja odgovarajućih procedura.

Takođe nam je veoma drago što se proces pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji odvija sigurnim tempom i što Crna Gora na ovom svom putu ostvaruje kontinuiran napredak, tako da je do sada otvoreno 18 od ukupno 35 poglavlja. Postignut je važan napredak u dijelu zakonskog i institucionalnog okruženja, što se odražava u stepenu usaglašenosti propisa sa pravnim tekovinama EU, novoosnovanim institucijama i konstantnoj edukaciji kadrova, čime se potvrđuje da Crna Gora njeguje duh euro-optimizma i evropske vrijednosti. Nadam se da će ova dostignuća Vladi dati dodatni podstrek za nastavak implementacije reformi koje će rezultirati ostvarenjem našeg zajedničkog cilja: unapređenje poslovne klime u Crnoj Gori i, samim tim, ubrzanje ekonomskog rasta i poboljšanje životnog standarda građana Crne Gore.

Imajući u vidu da je u posljednje četiri godine SSICG indeks nailazio na veoma dobar prijem kod čitalaca kao brz, jednostavan i ilustrativan pokazatelj trendova vezanih za lokalno investiciono i poslovno okruženje, odlučili smo da i u ovom izdanju Bijele knjige nastavimo da dajemo na percepciji naših članova zasnovanu procjenu jednostavnosti i efikasnosti poslovanja u Crnoj Gori. Ukupan rejting iznosi 6,3 (na skali od 1 do 10), dakle, isti je kao i prethodne godine. Konkretnije, oblasti tržišta rada, oporezivanja i korporativnog upravljanja su fokus oblasti u kojima su naši članovi uočili napredak, dok, sa druge strane, oblasti vladavine prava i razvoja nekretnina bilježe negativne trendove. Takođe, kada je u pitanju ocjenjivanje po sektorima, pokazatelji za turizam i bankarstvo su porasli, za telekomunikacije i ICT su stabilni, dok su za oblast proizvodnje pali.

Objavljivanjem ovog izdanja Bijele knjige održali smo obećanje dato predsjedniku Vlade na našem sastanku održanom u decembru 2013. godine i proaktivnije nastupili s prijedlozima za uspostavljanje podsticajnijeg i atraktivnijeg poslovnog ambijenta u našoj zemlji. Iskreno se nadamo da smo dali konkretniji i praktičniji doprinos poboljšanju pravnog i regulatornog okvira za poslovanje u Crnoj Gori i da će Vlada naše konkretne preporuke u tom smislu, koji uključuju i prijedloge samih formulacija određenih članova nekih zakona, smatrati prihvatljivim i korisnim. Naša dosadašnja saradnja sa Vladom daje nam razlog da vjerujemo da će se naše konstruktivno partnerstvo, s obzirom da nam je cilj isti, i dalje razvijati. Potpuno smo svjesni značaja investicija naših kompanija – članica za ekonomski rast i razvoj zemlje, kao i standarda i najbolje međunarodne poslovne prakse koju naše članice prenose crnogorskim kompanijama koje se pripremaju za ulazak na međunarodna tržišta. U sinergiji sa odgovornim institucijama koje su ovoga jednako svjesne, sigurni smo da ćemo predstavljati primjer jedne veoma uspješne priče, od koje će, kroz poboljšanje kvaliteta života, najviše koristiti imati građani Crne Gore.

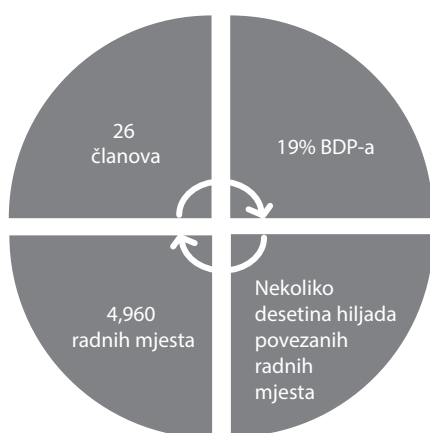
Na kraju, koristimo ovu priliku da se zahvalimo svima koji su doprinijeli ovom izdanju Bijele knjige, a posebno našim članovima.

Rüdiger J. Schulz,
Predsjednik SSICG

UVOD

Prva Bijela knjiga SSICG objavljena je 2010. godine. Danas radimo u drugačijem investicionom okruženju koje ćemo pokušati da opišemo u ovogodišnjem izdanju Bijele knjige. Promjene kojima smo bili svjedoci tokom ovog perioda su doprinijele poboljšanju investicionog ambijenta, što je i potvrđeno rezultatima istraživanja brojnih organizacija. Ipak, bilo je i promjena nagore, i još uvijek su evidentne važne oblasti u kojima situacija nije dovoljno unaprijeđena.

Crna Gora obiluje investicionim mogućnostima. Njen potencijal za rast je ogroman, ali potrebno je učiniti još mnogo toga da bi se on u potpunosti realizovao. Ovo je naš doprinos ostvarenju tog cilja – prosperitetne i održive Crne Gore.

Grafikon 1: SSICG u brojkama

Naša zajednička želja je da Crna Gora postane jedna od najatraktivnijih destinacija za direktne strane investicije, što nije lako postići u žestokoj konkurenciji zemalja i pravnih sistema sa mnogo dužom tradicijom kad je riječ o privlačenju stranog kapitala i sa razvijenijom infrastrukturom, regulatornim okruženjem i praksom. Ali, mi ne bismo bili ovdje kad ne bismo vjerovali da Crna Gora ima da ponudi nešto što druge zemlje nemaju. Upravo na tome treba da gradimo svoju strategiju – na toj posebnosti koja će ovu zemlju istaći i učiniti je regionalnim poslovnim i investicionim čvorištem.

Kako je broj stranih investitora u Crnoj Gori rastao, tako je raslo i naše članstvo, od pet kompanija koje su 2009. godine ustanovile SSICG, do 26 u 2015. godini.

SSICG: KO SMO MI

Savjet stranih investitora u Crnoj Gori (SSICG) udruženje vodećih stranih investitora u zemlji, osnovano u januaru 2009. godine. Naš cilj je:

Unaprijediti investicionu klimu i pomoći razvoju biznisa u Crnoj Gori;

Promovisati komunikaciju, saradnju i dijalog između Savjeta i zvaničnih organa u Crnoj Gori;

Sarađivati sa zvaničnim organima u Crnoj Gori radi prevazilaženja mogućih problema i prepreka sa kojima se strani investitori mogu sresti, kao i eventualnih problema u ekonomskim odnosima sa drugim zemljama;

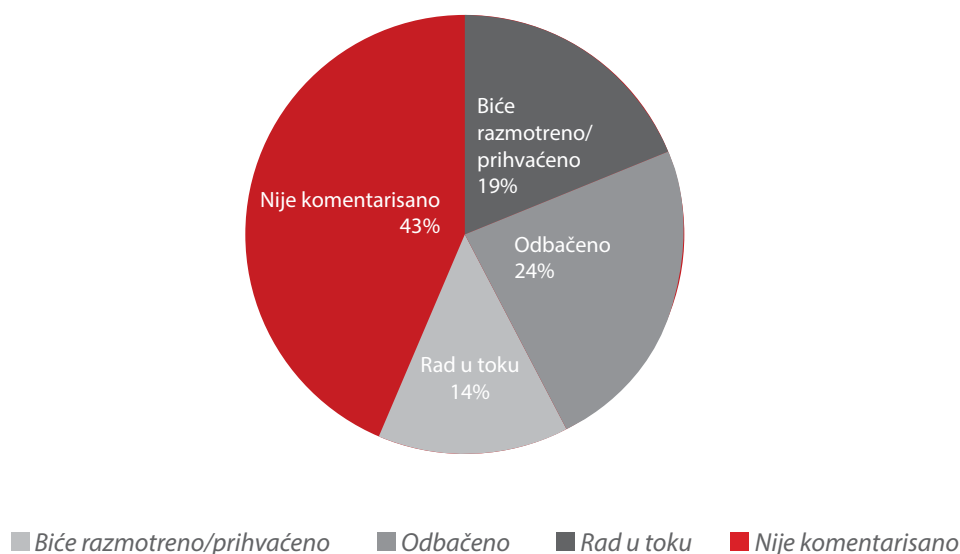
Povezivanje s drugim stranim organizacijama investitora u regionu Jugoistočne Evrope.

REZIME

Dok smo s članovima SSICG razgovarali o njihovom generalnom osjećaju u vezi sa događajima od uticaja na poslovno okruženje u 2014. godini, većina nije mogla jasno definisati da li je taj osjećaj pozitivan ili negativan. Možda upravo to i jeste glavna karakteristika tog okruženja, s obzirom da su se neke njegove odlike poboljšale a neke pogoršale, rezultirajući umnogome situacijom sličnom onoj iz prethodnih godina.

Vladini komentari na preporuke SSICG- statistički pregled

Grafikon 2: Vladini komentari na 92 preporuke SSICG

Ove godine smo dobili Vladine komentare na 92 preporuke koje smo dali u prošlogodišnjoj Bijeloj knjizi. Vlada je dala komentare na ukupno 52 preporuke: obavezala se na razmatranje ili prihvatanje njih 17, odbacila 22 i dala uopštene napomene na 13. Mi ćemo nastaviti da pratimo implementaciju naših preporuka, a sljedeće godine ćemo uvesti i kategoriju "Implementirano".

U davanju komentara najefikasnije je bilo Ministarstvo unutrašnjih poslova, dok su ostale Vladine institucije svoje komentare prezentirale u zajedničkom dokumentu koji smatramo veoma korisnim. U Bijeloj knjizi smo citirali sve Vladine komentare koje smo dobili u vezi sa svakom od preporuka, te dodali mišljenje naših članova o dobijenim komentarima.

Jedna od novih oblasti u kojoj SSICG želi da se aktivnije angažuje jeste inicijativa koju smo nazvali "Čista Crna Gora". Crna Gora mora dodatno da razvije imidž ekološke države, a za to je potrebno više od samog imena, tako da će se SSICG više uključiti u aktivnosti koje doprinose ostvarenju ovog cilja.

U poglavlju pod naslovom "Prijedlozi članova SSICG za poboljšanje regulatornog ambijenta" analizirali smo zakone i propise, te predlagali izmjene za koje vjerujemo da bi imali pozitivan uticaj na investicioni i poslovni ambijent i doprinijeli dodatnom usaglašavanju propisa sa međunarodnim standardima i standardima EU.

Kao i u prethodnoj Bijeloj knjizi, identifikovali smo nekoliko ključnih tema kao što su Zakon o radu, Razvoj nekretnina, Oporezivanje, Korporativno upravljanje i Vladavina prava. Naši članovi su, u ovim aspektima, uočili poboljšanja u okruženju, ali i pojavu novih izazova.

U poglavlju posvećenom sektorima, Bijela knjiga se bavi pitanjima i preporukama koje se konkretno odnose na privredne grane u kojima posluju naši članovi, a nisu bile spomenute u ključnim oblastima navedenim u prethodnom poglavlju.

U završnom dijelu dokumenta nudimo više detalja o kvalitetnoj saradnji SSICG sa Vladom, kao i aktivnostima koje SSICG sprovodi u oblasti obrazovanja.

1. SSICG INDEKS POSLOVNOG AMBIJENTA

O INDEKSU

SSICG rejting poslovnog ambijenta predstavlja procjenu lakoće poslovanja u Crnoj Gori zasnovanu na percepciji. Rezultat je isključivo mišljenja članova koji ocjenjuju pojedine industrije koje oni predstavljaju na skali od 1 do 10, pri čemu je 1 najlošiji a 10 najbolji rezultat. Cilj nam je da se stranim investitorima, jednako kao i domaćim donosiocima odluka, omogući kvantitativni uvid u to kako investitori koji već posluju u Crnoj Gori vide poslovnu klimu na osnovu nekoliko indikatora (vidjeti u nastavku). Rejting je podijeljen u dvije kategorije: u prvoj investitori ocjenjuju sektor koji predstavljaju, a u drugoj ocjenjuju pojedine ključne oblasti koje smo identifikovali na osnovu inputa dobijenih od članova.

1.1. ČETVRTA GODINA SSICG INDEKSA

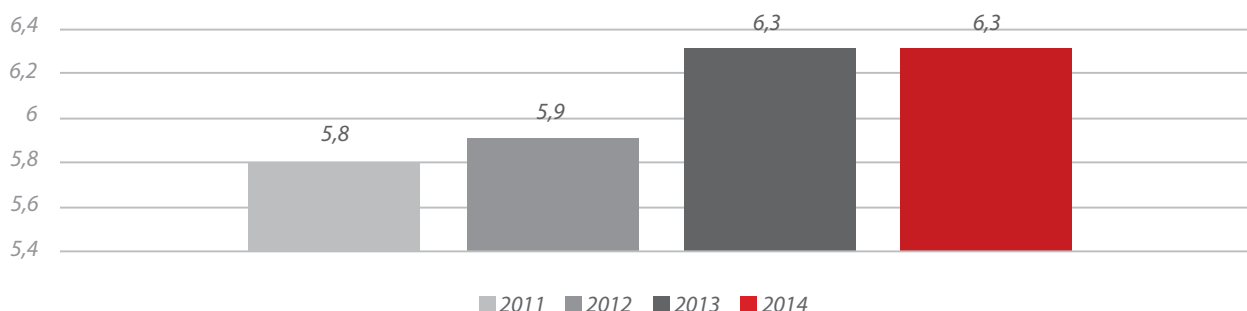
U četvrtoj godini našeg internog istraživanja zasnovanog na percepciji investicione i poslovne klime, izraženog kroz SSICG indeks, vidimo da se isti stabilizuje, tj. da je rezultat isti kao prošle godine. Naši članovi, uopšteno gledano, smatraju da pozitivnih promjena nije bilo dovoljno, i ovogodišnji indeks je dobra ilustracija tog njihovog viđenja. Ali, od toga je zanimljivija činjenica da je ovo prva godina u kojoj indeks nije zabilježio porast. U kom smislu se 2014. godina razlikovala od prethodne dvije? To smo pokušali da otkrijemo u razgovoru sa našim članovima, i to je, ujedno, i glavna tema Bijele knjige 2014.

UKUPAN REJTING 2014

MFIC INDEX: 6,3 (6,3¹)

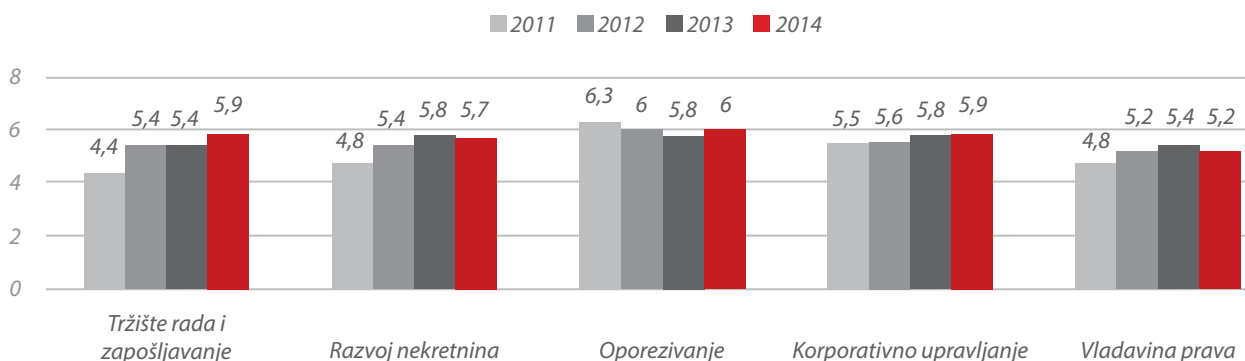
SSICG INDEKS 2011 - 2014

¹ Rezultat iz 2013. godine

U posljednje četiri godine rezultati indeksa u pojedinačnim kategorijama su izgledali ovako:

Koliko pozitivno ili negativno ove oblasti utiču na vaše poslovanje:

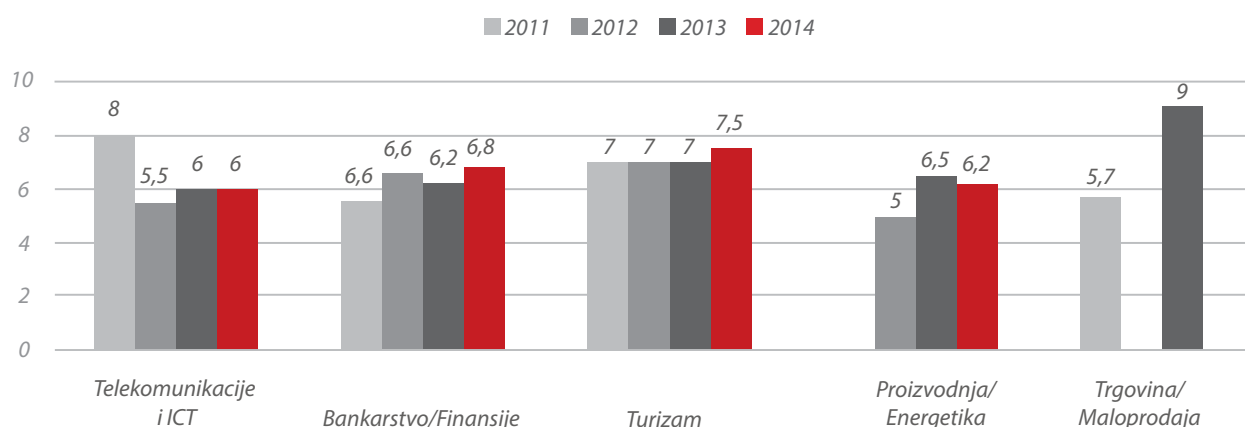

Kad ocjenjuju pojedini sektor, naši članovi razmatraju koliko im je svakodnevno poslovanje olakšano ili otežano zbog uticaja opšte poslovne klime i regulatornog okvira, kao i drugih faktora kao što su:

- administracija,
- zakonski okvir, uključujući zakone i institucije,
- ostala poslovna infrastruktura kao što su putevi, obrazovanje, itd.

Željeli bismo istaći da iza ovog rejtinga ne stoji posebna metodologija, već da on oslikava isključivo subjektivnu percepciju članova SSICG, a ne opšte prihvaćene činjenice.

Kako se osjećate: (rejting sektora)

Navedeni pokazatelji predstavljaju uslove onakve kakve ih je „dala“ država, i ne odražavaju trenutne uslove ili druge spoljne faktore poput ekonomske krize. Pri ocjenjivanju pojedinačnih oblasti, naši članovi su razmatrali koliko je na njihovo poslovanje pozitivno ili negativno uticala svaka od navedenih kategorija:

- **Tržište rada i zapošljavanje** uzima u obzir nekoliko pitanja kao što su otpremnine, ugovori na određeno vrijeme, bolovanje, itd.
- **Razvoj nekretnina** za ovu konkretnu svrhu uključuje nekoliko oblasti kao što su građevinske dozvole, registracije, katastar, izvršavanje ugovora o hipoteci, procjena vrijednosti nekretnina, itd.
- **Porezi/doprinosi** obuhvataju različite poreze, takse, namete i ukupnu konzistentnost i transparentnost u plaćanju poreza/izbjegavanju plaćanja poreza.
- **Korporativno upravljanje** uključuje finansijsko izvještavanje, zakonsku regulativu iz oblasti stečaja, harmonizaciju PDV-a s EU praksom, revizorsku praksu.
- **Vladavina prava** i pružanje javnih usluga obuhvata trajanje privrednih sporova i sudskih slučajeva, dozvole i licence, dozvole za boravak i rad stranaca itd.

2. PREGLED PRETHODNE GODINE

2014. godina bila je godina koju je obilježilo nekoliko važnih događaja vezanih za poslovnu i investicionu klimu. Dolje navodimo listu onih najvažnijih, po godišnjoj publikaciji Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) „Transition Report“ za 2014. godinu, kao i ključne prioritete za 2015. godinu:

Važni događaji u 2014.

Deficit tekućeg računa nastavio je da pada zbog smanjenja trgovinskog deficita i porasta prihoda od turizma i doznaka. Uprkos tome, tekući račun je i dalje jedan od najviših u u regionu, tj. blizu 15% BDP-a. U svakom slučaju, kako zemlja ulazi u novi investicioni ciklus, sa nekoliko glavnih projekata u turizmu, energetici i oblasti infrastrukture u pripremi, opadajući trend tekućeg računa će se vjerovatno preokrenuti.

Proces privatizacije je tokom proteklih godina slabo napredovao. Nekoliko pokušaja prodaje velikih preduzeća i imovina je propalo zbog nedovoljnog interesovanja investitora.

Proizvodni kapaciteti u sektoru energetike su u ekspanziji. Planovi za izgradnju podmorskog kabla između Italije i Crne Gore napreduju, što doprinosi snaženju statusa Crne Gore kao regionalnog energetskeg čvorišta.

Prioriteti za 2015.

Upravljanje javnim finansijama bi trebalo unaprijediti. Nivo javnog duga je zadnjih godina drastično porastao i taj problem zahtijeva pažnju. Stoga su planovi za unapređenje upravljanja javnim finansijama i postavljanje limita javnog deficita i javnog duga dobrodošli, pod uslovom da se poštuju.

Rješavanje problema nekvalitetnih kredita zahtijeva sveobuhvatan pristup. Mnogi nekvalitetni krediti u Crnoj Gori su povezani sa nekretninama, što ih čini teže rješivim. Stoga je potrebno primijeniti koordiniran pristup od strane Vlade, Centralne banke i lokalnih banaka, sa snažnim naglaskom na nadzoru i pravilima izvršenja.

U sektoru energetike potrebna su dodatna unapređenja. Glavne izazove predstavljaju razdvajanje vertikalno integrisane nacionalne elektroenergetske holding kompanije, razvoj eksploatacije obnovljivih izvora energije (mini hidro i vjetroelektrane), kao i snaženje nezavisnosti i kompetencija regulatornog organa.

Nakon što je privreda 2012. godine ušla u recesiju, i kad je realni BDP opao za 2.5%, rast je nastavljen u 2013. godini, i, prema podacima Monstat-a, BDP je porastao za 3.3%, dok je u 2014. godini rastao po još umjerenijoj stopi od 2.0%².

² Izvor: Ministarstvo finansija.

Grafikon 3: BDP u hiljadama EUR, izvori: Monstat 2009-2013, procjena Ministarstva finansija za 2014.

Tokom 2014. godine zabilježen je pozitivan trend u prilivu SDI, čime je negativni trend iz 2013. godine preokrenut. Prema preliminarnim podacima Centralne banke Crne Gore za 2014. godinu, neto priliv SDI je iznosio 353.9 miliona EUR, ili 9.3% više nego u 2013. godini:

	2010	2011	2012	2013	2014
Direktne investicije, milioni € ³	543	389	482	324	353,9

Tabela 1: Direktne strane investicije, izvor: Centralna banka Crne Gore

I pored evidentnog porasta priliva SDI, cifre još nisu dostigle rekorni nivo iz perioda naglog rasta nakon sticanja nezavisnosti. U relativnom smislu, gledano po glavi stanovnika ili kao procenat BDP-a, Crna Gora ostaje regionalni lider, prva među pet zemalja regiona Jugoistočne Evrope. Na primjer, u 2013. godini, kad je nivo SDI bio najniži u posljednjih nekoliko godina, nivo SDI izražen kao procenat BDP-a Crne Gore bio je najviši u regionu i iznosio je 10.37%⁴. Osim toga, u 2011. godini, kada je takođe zabilježen jedan od najnižih nivoa SDI u proteklih pet godina, SDI per capita u iznosu od 869 EUR predstavlja više nego dvostruko bolji rezultat od prve sljedeće zemlje – 341 EUR u Srbiji⁵.

U relativnom smislu, gledano po glavi stanovnika ili kao procenat BDP-a, Crna Gora ostaje regionalni lider, prva među pet zemalja regiona Jugoistočne Evrope. Na primjer, u 2013. godini, kad je nivo SDI bio najniži u posljednjih nekoliko godina, nivo SDI izražen kao procenat BDP-a Crne Gore bio je najviši u regionu i iznosio je 10.37%. Osim toga, u 2011. godini, kada je takođe zabilježen jedan od najnižih nivoa SDI u proteklih pet godina, SDI per capita u iznosu od 869 EUR predstavlja više nego dvostruko bolji rezultat od prve sljedeće zemlje – 341 EUR u Srbiji.

³ Izvor: Centralna banka Crne Gore, za 2014. godinu - procjene crnogorskog Ministarstva finansija.

⁴ Izvor: Konferencija Ujedinjenih nacija o trgovini i razvoju

⁵ Prema Centralnim bankama pet zemalja regiona: Crna Gora, Srbija, Albanija, Makedonija, BiH.

Mnogi istraživački radovi i indikatori naglašavaju značaj SDI za ekonomiju Crne Gore i ta činjenica je nesporna. Predsjednik Vlade Crne Gore, Milo Đukanović, je takođe jasno saopštio:

“ Za državu na nivou ekonomskog razvoja na kojem je Crna Gora danas, uz to u tranziciji čije su posljedice socijalno bolne, i u zahtjevnim reformama, privlačenje investicija predstavlja jedan od najvažnijih nacionalnih interesa.”⁶

“Za državu na nivou ekonomskog razvoja na kojem je Crna Gora danas, uz to u tranziciji čije su posljedice socijalno bolne, i u zahtjevnim reformama, privlačenje investicija predstavlja jedan od najvažnijih nacionalnih interesa.”

Milo Đukanović, predsjednik Vlade Crne Gore

Da bi se to postiglo i da bi se Crna Gora vratila na stazu tako neophodnog snažnijeg rasta, konkurentno okruženje za privlačenje SDI joj je potrebnije nego ikad.

2.1. MAKROEKONOMSKI PROFIL

Crnogorska ekonomija bilježila je veoma visoke stope rasta u periodu prije krize, s prosječnom stopom od skoro 7 % u periodu od 2004. do 2008. godine. To je, prije svega, bilo rezultat izražene domaće potražnje, naročito u sektoru nekretnina, podsticane velikim prilivom SDI i ubrzanim rastom kredita. Rast se pokazao neodrživim, kad se potražnja počela smanjivati, usljed uticaja globalne krize u kombinaciji s internim faktorima. Značajan pad u potražnji praćen je drastičnim padom nivoa SDI koji je doveo do skoro potpunog zastoja na tržištu nekretnina i iznenadnog nedostatka likvidnosti.

Uticaj krize na crnogorsku ekonomiju bio je veoma jak i u potpunosti se osjetio najviše tokom 2009. godine, kad je pad BDP-a na godišnjem nivou iznosio 5,7 % s još uvijek visokih 6,9% iz prethodne godine. Nakon skoro dvogodišnjeg pada, industrijska proizvodnja počela je da se oporavlja u drugoj polovini 2010. godine. Međutim, na kraju 2010. godine, industrijska proizvodnja je i dalje bila značajno ispod najviših nivoa prije krize, dok su ekonomski pokazatelji i dalje bili negativni do 2012. godine. Rast je nastavljen 2013. godine po umjerenoj stopi od 3.3%⁷ i po još umjerenijoj, od 2.0%, u 2014.⁸

Na fiskalnoj strani, politika je tokom prethodnih nekoliko godina postala opreznija, ali su pogoršanje ekonomske situacije i aktivacija državnih garancija uzrokovali snažan porast javnog duga koji je dostigao skoro 55% BDP-a u 2013. godini sa 27.5% iz 2007.⁹ Ipak, državni organi su zadnjih godina ostvarili dobar napredak u konsolidaciji javnih finansija Crne Gore. Uprkos tome, dugo planirani projekat izgradnje 41 km dugačke prioritetne deonice autoputa Bar-Boljare, ukupne dužine 164 km, čiji je početak najavljen za prvu polovinu 2015. godine, će, kako

⁶ Izjava data na ceremoniji povodom početka izgradnje Tehničke zgrade Telenora u Podgorici, 9. oktobra 2014, citirana od strane lokalnih medija

⁷ Izvor: Monstat.

⁸ Izvor: Ministarstvo finansija – Program ekonomskih reformi za Crnu Goru 2015–2017

⁹ Podaci Ministarstva finansija.

se očekuje, izvršiti značajan pritisak na javne finansije. Tako Standard and Poor's (S&P) predviđa da će deficit budžeta porasti sa 0.9% BDP-a u 2014. na 5% u 2015, i nakon toga preko 4%.

Ova nepovoljna dinamika javnog duga rezultirala je smanjenjem državnog kreditnog rejtinga „Standard and Poor's“(S&P) sa BB- na B+ u novembru 2014. Kako je ocjenjivač objasnio, primarni razlog daljeg opadanja rejtinga je potpisivanje “ugovora o kreditu za finansiranje dugo odlagane izgradnje deonice autoputa Bar-Boljare u oktobru, dok stabilni izgledi odražavaju balans rizika od pogoršavanja eksternih, fiskalnih i indikatora duga u odnosu na potencijal rasta zemlje.”

Državni kreditni rejting	Dec 2011	Mar 2012	Jun 2012*	Nov 2014
MNE	BB	BB	BB-	B+

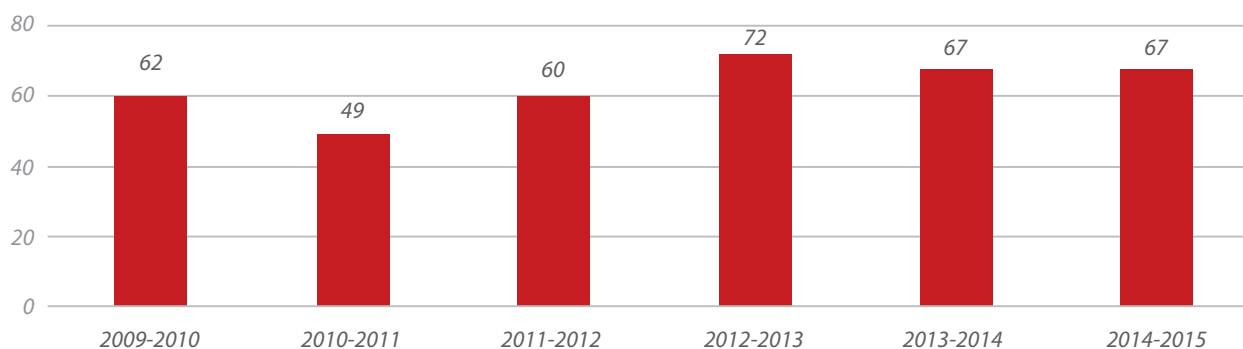
Izvor: Standard & Poor's. * Nema promjena od 13. juna 2012. ¹⁰

¹⁰ <http://www.standardandpoors.com/prot/ratings/entity-details/en/us/?entityID=384575§orCode=SOV>

3. ŠTA DRUGI MISLE

Brojne međunarodne organizacije i istraživačke institucije objavljuju istraživanja koja uključuju i Crnu Goru. Ovdje želimo da prezentiramo neka od njih.

Prema istraživanju Svjetskog ekonomskog foruma (WEF) 'Global Competitiveness Index', crnogorska konkurentnost je stagnirala nakon pada u 2013. godini, a koji je uslijedio nakon značajnog rasta u periodu od 2010. do 2012. godine.¹¹

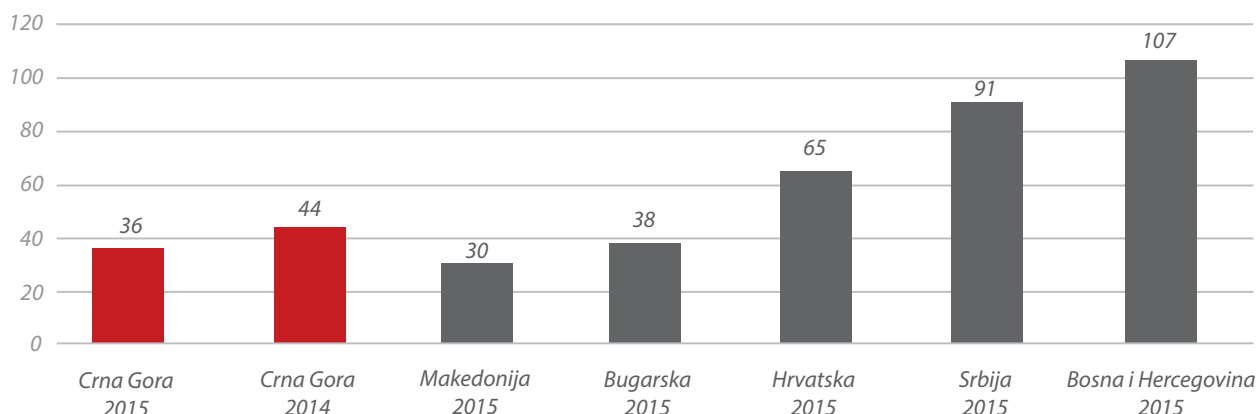
Grafikon 4: Rang Crne Gore prema Indeksu globalne konkurentnosti 2009–2014

Zanimljivo je da, kao i prethodne godine, rezultati Indeksa globalne konkurentnosti u velikoj mjeri korespondiraju sa opštom percepcijom naših članova, kvantifikovanom u formi SSICG indeksa. SSICG indeks pokazuje da naši članovi osjećaju da reformski procesi stagniraju, te da se čak pomalo i usporavaju, što je dokaz da reforme koje zadiru dublje u srž problema treba da daju rezultate koji bi ovaj usporeni napredak pretvorili u dinamičniji razvojni proces.

“...reforme koje zadiru dublje u srž problema treba da daju rezultate koji bi ovaj usporeni napredak pretvorili u dinamičniji razvojni proces.”

Prema rezultatima istraživanja Svjetske banke „Doing Business 2015“, Crna Gora je napravila značajan pomak u poređenju sa zemljama iz okruženja u poboljšavanju ambijenta za biznis. Crna Gora je pozicionirana na 36. mjestu od ukupno 189 zemlje u kojima je istraživanje rađeno.

¹¹ http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf

Grafikon 5: „WB Doing Business 2015“ – Ukupan rejting, regionalno poređenje

Makedonija je, prema izvještaju Doing Business, zadržala svoju poziciju regionalnog lidera, i pored pada sa 25. na 30. mjesto, dok su ostale ekonomije regiona unaprijedile svoje pozicije. Makedonija, Crna Gora i Bugarska su zadržale prva tri mjesta.

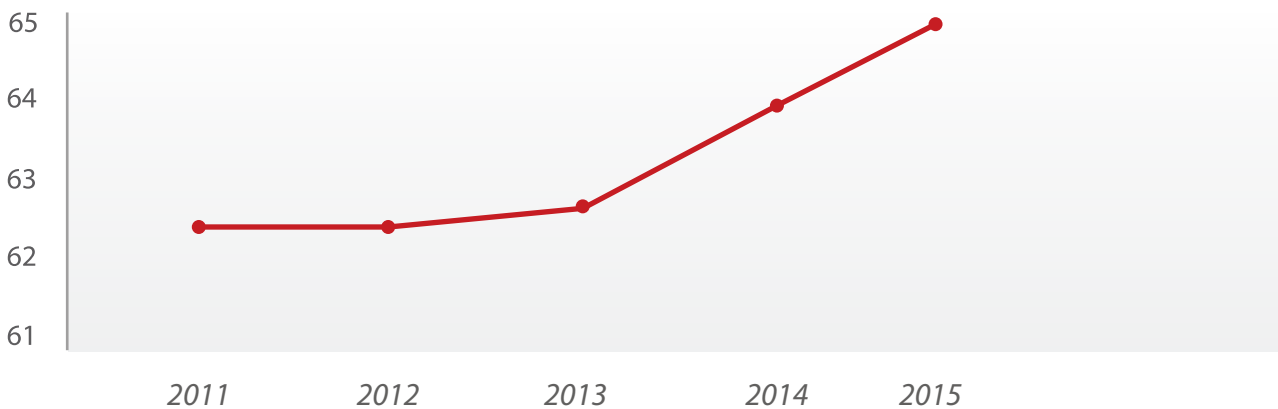
Time je Crna Gora, prema izvještaju Doing Business, nastavila s poboljšanjem poslovne sredine. Međutim, potrebno je napomenuti da je ovaj pomak rezultat značajnog napretka u samo jednoj od ocjenjivanih oblasti, tj. u oblasti izdavanja građevinskih dozvola, u kojoj je Crna Gora svoju poziciju popravila sa 165. na, i dalje vrlo slabu, 138. poziciju, dok su svi drugi indikatori zabilježili blago negativan trend, ili su ostali na istom nivou kao i prethodne godine.¹²

Međutim, potrebno je napomenuti da je ovaj pomak rezultat značajnog napretka u samo jednoj od ocjenjivanih oblasti, tj. u oblasti izdavanja građevinskih dozvola, u kojoj je Crna Gora svoju poziciju popravila sa 165. na, i dalje vrlo slabu, 138. poziciju, dok su svi drugi indikatori zabilježili blago negativan trend, ili su ostali na istom nivou kao i prethodne godine.

Prema Indeksu ekonomskih sloboda Heritidž fondacije za 2015. godinu, ekonomske slobode su u Crnoj Gori ocijenjene su sa 64.7, čime je crnogorska ekonomija 66. najslobodnija u Indeksu za 2015. godinu, što predstavlja napredak za dva mjesta u odnosu na Indeks za 2014. godinu.¹³

¹² Započinjanje biznisa, Snabdijevanje strujom, Dobijanje kredita, Registracija imovine (bez promjene), Zaštita investitora (bez promjene), Plaćanje poreza, Prekogranična trgovina, Izvršavanje ugovora (bez promjene), Rješavanje bankrota.

¹³ 2014 Indeks ekonomskih sloboda, Fondacija Heritidž; <http://www.heritage.org/index/country/montenegro>

Grafikon 6: Rejting Crne Gore tokom godina, Indeks ekonomskih sloboda, Heritidž fondacija.

Kao što je naglašeno u izvještaju: *“Ukupan rezultat je za 1.1 poen bolji nego prošle godine, u značajan napredak u pet od deset ekonomskih sloboda, uključujući slobodu rada, slobodu od korupcije i slobodu trgovine, koji je bio približno jednak padu zabilježenom u kategorijama upravljanja javnom potrošnjom i slobode poslovanja. Crna Gora je na 31. mjestu od 43 zemlje u Evropi, a njen ukupan rezultat je iznad svjetskog, ali ispod regionalnog prosjeka.”*

3.1. ZAKLJUČAK

Slijedeći generalno pozitivan trend iz prethodnih nekoliko godina, globalni rezultati Crne Gore u najvažnijim istraživanjima poput ‘Doing Business’ i ‘Global Competiveness Index’ su ili nastavili rast ili su stagnirali. Ipak, dva zaključka su se izdvojila iz rezultata prezentiranih u tim izvještajima, što je slično percepciji naših članova:

1. Tempo reformi i unapređenja nije na nivou neophodnom za postizanje željenih rezultata.
2. Iako je Crna Gora poboljšala svoj poslovni ambijent, startna osnova je prilično niska i u apsolutnom iznosu rezultati ostavljaju značajan prostor za unapređenja.

Takođe, prema većini ovdje prezentovanih istraživanja, neke od oblasti poput vladavine prava, korporativnog upravljanja i infrastrukture i dalje su nedovoljno razvijene.

Izvještaj Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2014. godinu o pravnom sistemu:

“Ukupno posmatrajući, potrebni su dalji naponi kako bi se pravni sistem unaprijedio i izborio sa korupcijom u cilju poboljšanja poslovne klime.”

3.2. DALJI IZAZOVI

Kao rezime, bilo bi ilustrativno navesti nalaze iz Zaključka posjete delegacije Međunarodnog Monetarnog Fonda (MMF) Crnoj Gori¹⁴ koji nude balansiran i dobar pregled onoga što će Crna Gora morati da uradi u kraćem i srednjem roku:

**MMF
Izvršni Odbor
2014
Član IV
konsultacije
sa Crnom Gorom**

“...umjeren rast se nastavlja, ali perspektiva, koju rizici (uključujući i efekte eksternih preliivanja) dodatno opterećuju, i dalje obiluje izazovima, ... (evidentna je) potreba za kontinuiranom fiskalnom disciplinom, daljim naporima na jačanju bankarskog sektora, kao i sveobuhvatnim strukturnim reformama koje treba da daju odgovor na makroekonomske slabosti i podstaknu rast.”

“Iako su priznali potencijalni uticaj na ekonomski rast, napomenuli su da projekat izgradnje autoputa Bar–Boljare stavlja veliki teret na javne finansije, te pogoršava dug i uslove za finansijske rizike.”

“Direktori su naglasili značaj reformi koje treba da pojačaju konkurentnost i ekonomsku fleksibilnost...Direktori su takođe ohrabрили vladu da održi napredak ostvaren na putu unapređenja poslovnog i investicionog ambijenta, u cilju promocije ekonomske raznolikosti i podsticanja dugoročnog rasta”

¹⁴ <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2015/pr1531.htm>

4. PREPORUKE SAVJETA STRANIH INVESTITORA ZA UNAPREĐENJE REGULATORNOG OKRUŽENJA

Regulatorno okruženje u Crnoj Gori je u proteklih nekoliko godina doživjelo brojne promjene, prvenstveno u sklopu EU reformske agende. Ovdje ćemo navesti neka od zapažanja naših članova o nekim konkretnim temama u vezi sa kojima vidimo prostor za dalja unapređenja, a u cilju boljeg zadovoljavanja potreba poslovanja i ekonomskog razvoja. U ovom izdanju Bijele knjige daćemo još konkretnih prijedloga, te dodati odgovore koje su Vladine institucije dale na neke od naših preporuka.

NAPOMENE:

- Svaka preporuka biće označena slovom R praćenim rednim brojem, poput R1, R2, Rx...
- Preporuke iz Bijele knjige 2013 će zadržati tada dodijeljenu numeraciju, dok će se numeracija novih preporuka nastaviti odatle.
- Preporuke iz 2013. godine označene su okvirom i fontom na sljedeći način: preporuke 2013

4.1. ZAKONI (R1-R47, R93-R100)

U ovom odjeljku smo objedinili sugestije naših članova o pravcima izmjena propisa koji predstavljaju barijere poslovanju i njihovog usaglašavanja sa savremenim međunarodnim standardima i najboljom praksom. Ponovili smo sve preporuke iz prethodnog izdanja Bijele knjige i dodali komentare Vladinih institucija na neke od naših preporuka.

ZAKON O PROCJENI UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU (R1 – R2)

Članom 8 Zakona predviđa se **faznost prilikom izrade eleborata o procjeni uticaja na životnu sredinu**, čime se dodatno produžava vrijeme dobijanja saglasnosti na projekat, što u konačnom utiče na produženje rokova za izdavanje građevinske dozvole.

(R1)¹⁵ Predlažemo da se izmijene rokovi utvrđeni članovima od 20 do 24, i na taj način skрати procedura za dobijanje predmetne saglasnosti, što bi omogućilo da se građevinska dozvola pribavi u kraćim rokovima.

Vladin komentar: *Faznost je obaveza EU direktive, i to se mora poštovati, jer crnogorski zakon potpuno transponuje EU EIA direktivu. Izmjenama Zakona o procjeni uticaja na životnu sredinu (2013) značajno je skraćen rok, tako da cijela procedura (sve tri faze) traje 99 dana.*

Naši članovi ovdje napominju da je rok od tri mjeseca i dalje predug. Obaveze moraju biti preciznije definisane, kao i vrijeme predviđeno za obradu podataka od strane svih odgovornih institucija. Može se zaključiti da će u praksi najveći izazov predstavljati činjenica da je veliki dio ovog procesa

¹⁵ Kao što je objašnjeno u napomeni gore, simbol (Rx) u dokumentu označava preporuku i njen redni broj.

u nadležnosti organa lokalne uprave, što vodi neravnomjernoj primjeni zakona, koja varira od relativno jednostavnih do gotovo nemogućih procedura. Stoga u nekim opštinama naši članovi imaju problem sa obezbjeđenjem urbanističko – tehničkih uslova (UTU), kao prvim korakom u procesu legalizacije.

(R2) Alternativno predlažemo da se izmijeni Pravilnik o projektima za koje se vrši procjena uticaja na životnu sredinu, na način da se telekomunikacioni objekti svrstaju u listu i na taj način izostavi faza I (zahtjev o potrebi procjene) i da se direktno prelazi na fazu II (izrada projekta).

Vladin komentar: *Ukoliko se misli na fazu II, ista svakako nije obavezujuća Zakonom o procjeni uticaja na životnu sredinu i investitor ne mora da je sprovedi, nego može da ide direktno na fazu izrade elaborata.*

Naši članovi napominju da u praksi ova procedura zavisi od lokalne uprave. U nekim opštinama to podrazumijeva pozitivno iskustvo, što se za neke druge opštine ne bi moglo reći. U svakom slučaju, nijedna opština nije u ovom smislu napravila izuzetak i izostavila prvu fazu.

ZAKON O PRIVREDNIM DRUŠTVIMA (R3)

*(R3) U Zakon o privrednim društvima potrebno je vratiti odredbu po kojoj **Registrator ne odgovara za istinitost podataka iz prijave registracije**, već je ta odgovornost na podnosiocu zahtjeva.*

Razlog za to je što u praksi dolazi do odugovlačenja postupka registracije, imajući u vidu da Registrator provjerava sva dostavljena dokumenta i notarske ovjere, što ne bi trebalo da bude njegova odgovornost.

Vladin komentar: *Za IV kvartal 2015. godine je planirana izrada novog Zakona o privrednim društvima i tom prilikom će se uzeti u obzir i ova preporuka.*

ZAKON O UREĐENJU PROSTORA I IZGRADNJI OBJEKATA (R4 – R7)

Članom 91 utvrđena je nadležnost za izdavanje građevinskih dozvola, na način da je izvršena podjela nadležnosti između organa državne uprave i organa lokalne uprave. Na primjer, telekomunikacioni objekti potpali su pod nadležnost lokalne uprave. S tim u vezi ističemo da dio lokalnih uprava još uvijek ne postupa po zahtjevima operatora mobilne telefonije za izdavanje građevinskih dozvola, odnosno za postavljanje privremenih objekata, što predstavlja teškoću za normalno odvijanje biznisa u navedenim opštinama.

(R4) U tom smislu, potrebno je definisati rokove za postupanje i eventualne sankcije za lokalne uprave koje ne postupaju u skladu sa ovim zakonom.

Vladin komentar: *Telekomunikacioni objekti su članom 7 Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata definisani kao objekti od opšteg interesa. Članom 66 je propisano da se objekti od opšteg interesa oslobađaju plaćanja naknade za komunalno opremanje. Ako su prepoznati planskim dokumentom dozvola za iste se dobija u roku od 30/60 dana (ako je potrebna izrada elaborata o*

procjeni uticaja na životnu sredinu). Ako navedenih objekata nema u planskom dokumentu, moraju se predvidjeti kroz Plan privremenih objekata koji donosi lokalna samouprava. Na nivou izrade Plana privremenih objekata operateri moraju iskazati svoje potrebe, u protivnom nadležni organ u lokalnoj samoupravi neće imati elementa za izdavanje dozvole za njihovo postavljanje.

Član 128 predviđa Katastar vodova (podzemene i nadzemne vodove), u smislu vođenja jedinstvene evidencije o ovim objektima, ali se u praksi ne primjenjuje, sa obrazloženjem da nije formiran katastar podzemnih instalacija, što znači da u ovom trenutku nije moguće uknjižiti podzemne rezervoare benzinskih pumpi i sl.

(R5) Potrebno je formirati jedinstvene katastarske podloge na nivou države, gdje bi se ažurirali podaci o podzemnim instalacijama i formirala jedinstvena baza podataka koja bi bila dostupna svima.

Vladin komentar: Primjedbe na navedeni član se odnose na Zakon o državnom premjeru i katastru i nijesu predmet preporuke pod br. 3 – Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata.

Različiti iznosi naknada za komunalno opremanje od opštine do opštine. Pojedine opštine imaju enormno visoke cijene, tako da se operatorima ne isplati da ulaze u izgradnju nove infrastrukture.

(R6) Potrebno je ujednačiti Cjenovnik o visinama naknada za komunalno opremanje po opštinama.

U skladu sa Zakonom o uređenju prostora i izgradnji objekata, organ uprave ili lokalne uprave je bio dužan da formira sajt na kome će zainteresovanim licima biti dostupni urbanističko-tehnički uslovi. Ovakav sajt još uvijek nije zaživio u praksi, a njegovom implementacijom bi se procedura izdavanja građevinskih dozvola znatno ubrzala. Telekomunikacije su oblast koja se brzo razvija u tehnološkom smislu, tako da je zamjena opreme neminovnost.

Vladin komentar: Kao što je prethodno navedeno, telekomunikacioni objekti su oslobođeni plaćanja naknade za komunalno opremanje građevinskog zemljišta.

(R7) Međutim, aktuelni Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata tretira izgradnju, rekonstrukciju i adaptaciju objekata, ali ne i zamjenu opreme, tako da smo mišljenja da treba donijeti podzakonska akta koja bi tretirala ovu oblast.

Vladin komentar: Zamjena instalacija, uređaja, postrojenja i opreme kojima se mijenja postojeći kapacitet je rekonstrukcija objekta (član 9) Prema tome, Zakonom je uređena zamjena „opreme“ i ne treba donositi posebna podzakonska akta.

Uzimajući u obzir odgovore Vladinih institucija, predlažemo da se slučajevi zamjene telekomunikacionih kabineta (ormara) u zgradama (shodno Zakonu), u postojećim dimenzijama, kad zamjena ne utiče na stabilnost i nosivost objekta, već samo povećava telekomunikacioni kapacitet, ne tretiraju kao rekonstrukcija, tako da građevinska dozvola nije potrebna.

ZAKON O ZAŠTITI MORA OD ZAGAĐIVANJA SA PLOVNIH OBJEKATA (R8)

(R8) Članu 4 Zakona o zaštiti mora od zagađivanja sa plovni objekata potrebno je dodati novi stav 2 koji glasi:

„U zabranjene aktivnosti naznačene u stavu 1 ovog člana ne spada pranje spoljašnosti plovila biorazgradivim sapunom koji posjeduje neophodne certifikate kojima se dokazuje odsustvo štetnih materija.“

Primjer: Biorazgradivi „sea safe“ sapun koji se proizvodi i prodaje u Turskoj i od čije prodaje Turska ostvaruje značajne prihode.

SSICG pozdravlja uvrštavanje ove preporuke u nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o jahtama, kako je i objašnjeno u doljenavedenom Vladinom komentaru.

Vladin komentar: U zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti mora od zagađenja sa plovni objekata, član 11 (koji mijenja član 33 osnovnog zakona) stav 6 primijenjena je sugestija. Međutim, navedenim zakonom nijesu tretirane jahte već samo brodovi, pa je u članu Prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o jahtama članom 18 koji dopunjuje član 33 dodat novi stav indentičan gore navedenom.

ZAKON O LUKAMA (R9)

Član 26b Zakona o lukama - **(R9)** predlažemo izmjenu tačke 15 stava 1, na način da se vrati stanje iz ranije važećeg zakona tako da tačka 15) glasi:

“15) obavljati na plovnom objektu radove, popravku i rekonstrukciju oplata, palube, opreme i mašine, osim ukoliko se radi o redovnom održavanju plovnog objekta;”

Vladin komentar: Smatramo da odredbu člana 26 b stav 1 tačka „15) obavljati na plovnom objektu radove, popravku i rekonstrukciju oplata, palube, opreme i mašine, izvan uobičajenih poslova“ važećeg Zakona o lukama, ne treba mijenjati na predloženi način, iz razloga što je izraz „redovno održavanje plovnog objekta“ mnogo širi pojam od izraza „uobičajenih poslova“ u datom kontekstu i može podrazumijevati mnogo veći obim radnji koje se ne podrazumijevaju pod uobičajenim poslovima, npr. farbanje plovnog objekta se podrazumijeva pod redovnim održavanjem plovnog objekta ali ne i pod uobičajenom radnjom.

Naši članovi ovo objašnjenje smatraju prihvatljivim.

ZAKON O JAHTAMA (R10 – R15)

(R10) Član 20 Zakona o jahtama – izmjena stava 2 tako da isti glasi:

„Zapovjednik, odnosno voditelj strane jahte, koja uplovljava u vode Crne Gore može, prije uplovljavanja u odredišnu luku, poštom, putem faksa ili elektronskom poštom dostaviti Kapetaniji ili Ispostavi kopije dokumenata radi obavljanja granične kontrole, dobijanja vinjete i ovjere popisa posade i putnika, a svojim potpisom na odgovarajućem formularu Kapetanije garantuje da kopije svih dostavljenih dokumenata odgovaraju njihovim originalima.“

Vladin komentar: U prijedlogu zakona o izmjenama i dopunama zakona o jahtama preformulisan je član 20 stav 2 na sledeći način: „Lice iz stava 1 ovog člana, prije uplovljavanja u određenu luku, može poštom, putem faksa, elektronskim putem ili preko svog ovlašćenog lica dostaviti kopije dokumenata, radi dobijanja vinjete i ovjere popisa posade i putnika.“Izmjena i dopuna je napravljena uz konsultaciju sa MUP-om jer je u postojećem članu 20 stav 2 Zakona o jahtama pomenuta granična kontrola, koja je u isključivoj nadležnosti MUP-a, Uprave policije – Sektor granične policije. Prijedlog dat u Bijeloj knjizi preporuka (R10) daje mogućnost obavljanja granične kontrole putem ovjerenih dokumenata, što je po stavu MUP-a procedura mimo one koju propisuje nacionalno zakonodavstvo. Treba imati u vidu da se granične provjere putnika na jahti ne mogu obavljati na osnovu dokumenata dostavljenih faxom ili elektronskom poštom. Lice mora biti prisutno radi vršenja uvida u putnu ispravu, utvrđivanja identiteta i unosa u evidencije putnih isprava, koje se vrše upotrebom tehničkih sredstava. Ova materija je detaljno regulisana Zakonom o graničnoj kontroli, a član 55 Zakona propisuje i poseban postupak granične provjere lica na plovnom objektu za slobodnu plovidbu. Naše mišljenje je da se Zakonom o jahtama, na ovaj način, može definisati samo postupak prethodnog dostavljanja dokumenata o jahti, i to samo “radi ubrzanja procedure graničnih provjera”, a ne i “radi obavljanja granične kontrole”.

Naši članovi izražavaju žaljenje što Vlada nije prepoznala kvalitet našeg prijedloga, ali ipak prihvataju navedene stavove.

(R11) Predlaže se i dodavanje odgovarajuće kaznene odredbe u član 42 istog zakona za lice koje potvrdi autentičnost kopija za koje zna ili mora znati da nisu vjerne originalu.

Član 20 Zakona o jahtama: izmjena stava 4 (R12) preciziranjem minimalnog roka, tako da glasi: „Kapetanija ili Ispostava će, u slučaju da nijesu priloženi svi dokazi iz stava 3 ovog člana za dobijanje vinjete, naložiti zapovjedniku, odnosno voditelju strane jahte da u određenom roku koji ne može biti kraći od 48h dostavi potrebne dokaze, a u tom roku će jahta ostati u određenoj luci”.

Vladin komentar: Ministarstvo saobraćaja i pomorstva: Smatramo da treba da ostane rok koji odredi Lučka kapetanija da ne bi dolazilo do zloupotrebe od strane podnosioca zahtjeva za dobijanje vinjeta. Ministarstvo unutrašnjih poslova: Što se tiče roka za dostavljanje potrebnih dokaza od ne kraćeg od 48 sati, smatramo da mora postojati i rok “ne duže od ...”, jer u suprotnom, određeni rok nije zakonski regulisan i dostavljanje dokaza o jahti može trajati duži vremenski period.

Član 25 Zakona o jahtama – izmjena stava 2 (R13) tako da glasi:

„Strana jahta koja učestvuje u sportskom takmičenju ili dolazi u Crnu Goru radi izlaganja na nautičkom sajmu ne mora imati vinjetu, pod uslovom da je organizator sportskog takmičenja ili nautičkog sajma prijavio jahtu Kapetaniji ili Ispostavi najkasnije 48 sati prije početka takmičenja ili sajma. Ovo izuzeće se odnosi i na period od 48 časova prije i poslije datuma navedenih u prijavi organizatora.”

Vladin komentar: *Ministarstvo saobraćaja i pomorstva: U Članu 25 uradili smo izmjenu na način da se u Prijedlogu izmjena i dopuna zakona o jahtama doda novi član:*

„Član 14

Član 25 stav 2 mijenja se i glasi: „Strana jahta koja učestvuje u sportskom takmičenju ili dolazi u Crnu Goru radi izlaganja na nautičkom sajmu ne mora imati vinjetu, pod uslovom da je organizator sportskog takmičenja ili nautičkog sajma prijavio jahtu Kapetaniji ili Ispostavi najkasnije 48 sati prije početka takmičenja ili sajma.

Poslije stava 2 dodaje se novi stav: “Ovo izuzeće se odnosi i na period od 48 časova prije i poslije datuma navedenih u prijavi organizatora”.

Dosadašnji stav 3 postaje stav 4.”

Ministarstvo unutrašnjih poslova: Smatramo da ovo izuzeće mora biti regulisano nekim dokumentom od strane Kapetanije ili Ispostave, jer u slučaju policijske kontrole ovog plovnog objekta, mora postojati dokument koji dokazuje razlog izuzeća od posjedovanja vinjete.

Član 28 Zakona o jahtama – potrebno je dodati sljedeće: **(R14)** dodavanje naknade za dnevnu vinjetu i preciziranje ostalih administrativnih taksi koje se plaćaju uz ovu naknadu.

Vladin komentar: *U Prijedlogu izmjena i dopuna zakona o jahtama u članu 14 (koji mijenja član 28 postojećeg zakona) uvedena je vinjeta na jedan dan.*

Član 29 Zakona o jahtama – **(R15)** dodati rečenicu na kraju stava 3 tako da taj stav glasi: „Izuzetno od stava 1 ovog člana, pilotaža nije obavezna za jahtu kojom zapovijeda lice koje je više od pet puta uplovljavalo u istu luku, uz prethodno pribavljenu saglasnost Kapetanije ili Ispostave. Kapetanija, odnosno Ispostava, je dužna da odgovori na zahtjev zapovjednika za izuzeće od obavezne pilotaže u roku od 24 časa od prijema zahtjeva, a u slučaju da ne odgovori u datom roku, smatraće se da je saglasnost data.”

Vladin komentar: *Izvršiće se izmjene Zakona o jahtama u skladu sa predloženom preporukom.*

Pozdravljamo Vladinu posvećenost u vezi sa gore navedenom preporukom.

ZAKON O ZAŠTITI POTROŠAČA (R16 – R17)

Prava korisnika utvrđena članom 25 razlikuju se od prava potrošača koja su utvrđena Zakonom o obligacionim odnosima i Zakonom o elektronskim komunikacijama, koji predstavlja lex specialis za oblast elektronskih komunikacija.

(R16) *Potrebno je uskladiti odredbe navedenog zakona, kako bi i korisnici i pružaoci usluga jasno znali svoja prava i obaveze.*

Prema članu 36 novog Zakona o zaštiti potrošača (Službeni list br. 2/14 i 6/14), pružaoci usluga dužni su da dobiju odobrenje od Organizacije za zaštitu prava potrošača prije formiranja konačne cijene usluge.

Kako je sektor elektronskih komunikacija već pod striktnim regulatornim režimom, ova odredba stvara nepotrebne dodatne obaveze za pružaoce – traženje mišljenja od nevladine organizacije, i pored toga što Agencija za elektronske komunikacije čija je svrha, između ostalog, da reguliše i cijene, već postoji, i operateri elektronskih komunikacija su u obavezi da je obavještavaju o svim izmjenama cijena.

(R17) Iz svih ovih razloga, predlažemo da se ova odredba ukine.

Vladin komentar (izvod): *“...ističemo i to da i pored obaveze traženja predmetnog mišljenja isto nije obavezujuće prilikom utvrđivanja krajnje cijene usluge, već da je ovo mišljenje koje daju organizacije za zaštitu potrošača više konsultativnog karaktera. Navedene odredbe su formulisane u skladu sa obavezama preuzetim Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju kojim se Crna Gora obavezala da će obezbijediti i podsticati politiku aktivne zaštite potrošača uključujući veću informisanost i razvoj nezavisnih organizacija... Iz svih navedenih razloga nije prihvatljivo vršiti izmjene akcentovanih članova 25 i 36 Zakona o zaštiti potrošača sa ciljem umanjavanja prava potrošača.”*

Kao odgovor na gorenavedeni Vladin komentar, naši članovi napominju da je, s obzirom da Zakon o ugovorima ima generalni karakter, dok Zakon o zaštiti potrošača reguliše potrošače kao posebnu kategoriju, usaglašavanje ova dva zakona je suštinski značajno. Ovo je važno ne samo radi omogućavanja normalnog rada kompanija, već i radi zaštite potrošača. Osim toga, period od 15 dana, kao rok za obavještanje Organizacije za zaštitu potrošača prije promjene cijena, je, jednostavno, nepotrebno dug. Ovo naročito važi kad se ima u vidu da Organizacija za zaštitu potrošača do sada nije odgovarala na podnesene upite.

ZAKON O STRANCIMA (R18 – R19, R93-R95)

(R18) Produžiti važenje dozvole boravka na 3 godine umjesto dosadašnjeg rješenja, kojim se dozvola izdaje na period od najduže 12 mjeseci, jer će se time pojednostaviti procedura zapošljavanja i rada stranaca.

Vladin komentar (izvod): *a sjednici od 31. jula 2014. godine Vlada Crne Gore utvrdila je Predlog zakona o strancima, i isti treba da bude upućen prema Skupštini Crne Gore. U prelaznim i završnim odredbama predloženog zakona navedeno je da primjena Zakona počinje od 1. januara 2015. godine. Prema novom Zakonu, dozvola za privremeni boravak stranaca izdavaće se sa rokom važenja do jedne godine, osim u određenim slučajevima, kao npr. srednjoškolsko obrazovanje, studiranje, liječenje i sl. Kada je u pitanju zapošljavanje i boravak stranaca, izdavaće se jedinstvena dozvola za privremeni boravak i rad sa rokom važenja do jedne godine i ista će se moći produžavati do dvije godine, što znači ukupno tri godine. Prema novom zakonskom rješenju, dozvola za boravak i rad stranca izdavaće se u vidu ID kartice, što znači da se boravak i rad stranca poklapaju i neće se upisivati u putnu ispravu.*

Kao odgovor na gorenavedene komentare, članovi SSICG napominju da novi Zakon o strancima (koji je stupio na snagu 01. aprila) sadrži izvjesna ograničenja koja predstavljaju korak unazad

u odnosu na prethodno zakonsko rješenje. Uslov za prijavljivanje za dozvolu sada predstavlja sertifikat koji izdaje Zavod za zapošljavanje i kojim se potvrđuje da nije bilo nezaposlenih lica koja ispunjavaju uslove za angažovanje na toj poziciji, ili da su eventualna kvalifikovana nezaposlena lica odbila da se zaposle na toj poziciji. Još veće opterećenje predstavlja rok od 30 dana u kojem Zavod za zapošljavanje treba da izda pomenuti sertifikat. (R93) Iako ovaj uslov nije predviđen za menadžerske pozicije, ovakvi propisi samo dodatno povećavaju nefleksibilnost tržišta rada u Crnoj Gori i stoga predlažemo da se ova odredba preispita.

Uz to, navedeno je da dozvola za rad i boravak stranaca može biti izdata na godinu dana i produžena na još dvije godine „što znači na ukupno tri godine“. (R94) Ovdje je potrebno dodatno pojasniti da li je to najduži period u kom slučaju stranci neće moći da se prijavljuju za dozvolu za trajni boravak, s obzirom da je uslov za ovu dozvolu pet godina boravka u Crnoj Gori.

(R19) Predvidjeti mogućnost da se prilikom promjene poslodavca za zaposlenog samo izvadi nova radna dozvola i da se ne poništava dozvola boravka u pasosu koja još uvijek važi.

(R95) Sistem potvrđivanja kvalifikacija stranaca je potrebno temeljno revidirati, tako da uključuje ne samo skraćene, već i pojednostavljene kompletne procedure, kao i povećanje njene transparentnosti. Osim toga, evidentna je potreba da se stranim inženjerima da mogućnost da obezbijede licencu u Crnoj Gori na osnovu svojih postojećih akreditiva.

ZAKON O PENZIJSKOM I INVALIDSKOM OSIGURANJU (R20)

U članu 82 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju propisano je da se postupak za ostvarivanje prava na invalidsku penziju pokreće na zahtjev osiguranika, odnosno poslodavca kod kojeg je osiguranik zaposlen, kao i na prijedlog zdravstvene organizacije koja je osiguraniku pružala zdravstvenu zaštitu. U praksi je ovaj član praktično neprimjenjiv, jer ukoliko poslodavac pokrene postupak za utvrđivanje prava zaposlenog na invalidsku penziju, a zaposleni se ne odazove pozivu komisije Fonda PIO, postupak se obustavlja. Situacija je ista kada zdravstvena organizacija pokrene ovaj postupak. U praksi se invalidnost lica, a samim tim i pravo na penziju, utvrđuje samo na njihov lični zahtjev.

(R20) Predlažemo da se ovaj član dopuni normama koje bi obavezivale zaposlenog da se odazove pozivu komisije Fonda PIO, kao i sankcijama ukoliko se ovakvom pozivu ne odazove. Predlažemo da se nedolazak, u slučaju kada poslodavac pokreće postupak, smatra kršenjem radne obaveze.

Vladin komentar: Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju predviđeno je da su prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja lična prava, koja se, kao takva, ne mogu prenositi na druga lica. Invalidnost se utvrđuje na osnovu potpune medicinske, pravne i druge dokumentacije i na osnovu pregleda od strane Invalidske komisije. U postupku ostvarivanja prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja primjenjuju se odredbe zakona kojim je uređen opšti upravni postupak, a koji decidno propisuje da se propuštanje radnje stranke može smatrati njenim odustankom od zahtjeva. Kršenje radne obaveze i eventualne sankcije po tom osnovu predmet su regulative Zakona o radnim odnosima, a ne Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju.

Ovaj Vladin komentar odnosi se na formalne aspekte i sugeriše da bi ovo pitanje trebalo biti regulisano Zakonom o radu, ne nudeći nikakav konkretan uvid u primjenljivost člana kao takvog.

ZAKON O ZDRAVSTVENOM OSIGURANJU (R21 – R23, R96)

Članom 26 Zakona o zdravstvenom osiguranju propisano je da naknadu zarade za vrijeme privremene spriječenosti za rad do 60 dana obračunava i isplaćuje poslodavac, te da naknadu zarade za vrijeme privremene spriječenosti za rad poslije isteka 60 dana obračunava i isplaćuje poslodavac, a Fond je refundira poslodavcu. U praksi se vrlo često dešava da se zaposlenima koji se nalaze na bolovanju duži vremenski period, samo nekoliko dana prije isteka roka od 60 dana bolovanja, isto prekine na samo dan ili dva, potom bolovanje dalje nastave da koriste, pa naknadu za vrijeme privremene spriječenosti za rad ovih lica opet isplaćuje poslodavac.

(R21) Kako bi spriječili ovu očiglednu zloupotrebu, predlažemo da se član 26 izmijeni tako da se prekid između dva bolovanja manji od sedam dana ne smatra prekidom, već da se novo bolovanje nastavlja dalje na ono ranije započeto.

Vladin komentar: „...Fond je Pravilnikom o načinu i postupku ostvarivanja prava na privremenu spriječenost za rad i ostvarivanja prava na naknadu zarade za vrijeme privremene spriječenosti za rad („Sl. list CG“ br. 04/14) u članu 10 definisao da, ako u roku od tri dana od dana zaključivanja privremene spriječenosti za rad od strane izabranog doktora, odnosno Ljekarske komisije, nastupi potreba za privremenom spriječenošću za rad, izabrani doktor je dužan da osiguranika uputi Ljekarskoj komisiji, radi ocjene potrebe za daljom privremenom spriječenošću za rad. Smatramo da ovakva odredba ne mora da bude dio zakonskih odredbi, ali će se to razmotriti u okviru javne rasprave koja je u toku u vezi sa novim Predlogom zakona o obaveznom zdravstvenom osiguranju. Smatramo da je rok od 7 dana predug, a da je rok od 3 dana sasvim objektivna rok. Naime, u praksi, ukoliko je osiguraniku u petak zaključeno bolovanje od Prvostepne Ljekarske komisije, izabrani doktor u ponedjeljak ne može otvoriti novo bolovanje, već osiguranika mora uputiti Prvostepenoj komisiji na dalju ocjenu opravdanosti.“

(R96) Uz gorenavedenu preporuku, bilo bi preporučljivo razmotriti uvođenje odredbe koja bi definisala konačan broj uzastopnih bolovanja nakon kojeg bi poslodavac trebao imati pravo da zahtijeva pregled Ljekarske komisije.

Članom 27 Zakona o zdravstvenom osiguranju propisano je da naknada zarade za vrijeme privremene spriječenosti za rad ne može biti veća od prosječne zarade zaposlenih u Crnoj Gori u prethodnoj godini, po podacima organa uprave nadležnog za poslove statistike, osim za vrijeme spriječenosti za rad propisane članom 28 stav 3 ovog zakona“.

(R22) Smatramo da je ovaj član neusaglašen sa ostalim propisima i obavezom zaposlenih da plaćaju doprinose za zdravstveno osiguranje – jer ova variraju u odnosu na visinu ličnih primanja, pa primjenom ovog člana zaposleni koji izdvajaju znatno veće iznose, u slučaju privremene spriječenosti za rad, dobijaju znatno manje iznose kao naknadu od onih koje su prethodno plaćali.

Takođe, ne precizira se da li poslodavac može sam da isplati veću naknadu. U svakom slučaju pomenuti član nanosi najveću štetu onim poslodavcima koji dobro posluju i imaju veće prihode, a imajući u vidu veća primanja zaposlenih kod ovakvih poslodavaca, oni će najčešće davati naknade za vrijeme bolovanja koje su iznad limita propisanog ovim članom, a ta razlika im neće biti refundirana iz sredstava fonda zdravstva.

(R23) *Stoga smatramo da ovakvo ograničenje naknade zarade za vrijeme privremene spriječenosti za rad treba ukinuti, ili uvesti obavezu plaćanja premija obaveznog zdravstvenog osiguranja u iznosu jednakom za sve zaposlene.*

Vladin komentar: *“U vezi sa primjedbama na član 27 Zakona koji se odnosi na refundaciju naknade zarade najviše u visini prosječne zarade zaposlenih u CG, primjedba je neprihvatljiva, s obzirom da je zdravstveno osiguranje kao dio socijalnog osiguranja, zasnovano na principima uzajamnosti, solidarnosti i obaveznosti. Ovi principi ne odnose se samo na ostvarivanje zdravstvene zaštite kao osnovnog prava iz zdravstvenog osiguranja, već i na ostvarivanju prava na naknadu zarade za vrijeme privremene spriječenosti za rad. U uslovima nedostajućih finansijskih sredstava za ostvarivanje zdravstvenog osiguranja, Fond obezbjeđuje refundaciju naknade zarade svim poslodavcima do unaprijed definisanog iznosa, s tim što se to ne odnosi na slučajeve bolovanja koji su Zakonom izdvojeni: povreda na radu, održavanje trudnoće, maligna oboljenja, dobrovoljni davaoci krvi i dr., gdje se refundacija vrši u punom iznosu naknade zarade. Prema predloženim zakonskim odredbama, poslodavac može da isplati zaposlenom naknadu zarade u većem iznosu, ali na teret svojih sredstava.”*

ZAKON O ELEKTRONSKIM KOMUNIKACIJAMA (R24 – R29, R97-R99)

(R24) *Odredbama člana 192 novog Zakona o elektronskim komunikacijama (2013) su predviđene veoma visoke kazne koje smatramo nesrazmjernim propisanim prekršajima (za čak 21 slučaj kršenja Zakona).*

Ovakva kaznena politika u evropskoj regulativi je opredijeljena samo za slučajeve kršenja propisa o zaštiti konkurencije, a ne i propisa o elektronskim komunikacijama. Stoga se regulatorni i poslovni ambijent u sektoru elektronskih komunikacija može ocijeniti prilično rigidnim.

Vladin komentar: *“Iako se u Bijeloj knjizi komentariše da je kaznena politika rigidna i navodi da su u EU ovakve kazne propisane samo za zaštitu konkurencije, ukazujemo da se kaznene odredbe odnose na kršenje konkurencije i ugrožavanje tržišta, te da su iste prošle provjeru Evropske Komisije od kojih nijesmo dobili primjedbe na ovaj segment zakona, već komentar da je Zakon o elektronskim komunikacijama u najvećoj mogućoj mjeri usklađen sa EU regulativom. Takođe, što je veoma važno, propisanim kaznama nijesmo imali namjeru da djelujemo represivno, već preventivno, kako ne bi došlo do narušavanja tržišta i konkurencije. Dakle, u slučaju zakonskog postupanja operatora, kazne se ne mogu i neće aktivirati.”*

Naši članovi vjeruju da su kazne propisane Zakonom o elektronskim komunikacijama nepotrebno visoke i prije predstavljaju represivnu nego preventivnu mjeru. Preventivna radnja je prije fokusirana na obuku i edukaciju nego na usvajanje nerazumne kaznene politike. Osim toga, moramo naglasiti da primjena stava (4) člana 159 isključuje primjenu tačke (6), što najprije vodi konfuziji u njihovom tumačenju, a onda i u primjeni. **(R97)** Iz tog razloga SSICG želi da naglasi potrebu definisanja načina primjene ovog člana, posebno uzimajući u obzir visoke kazne propisane članom 192 ovog Zakona za slučajeve ponašanja operatora protivno članu 159.

Član 117, stav 3 Zakona o elektronskim komunikacijama reguliše obnavljanje licenci za korišćenje javno dostupnih frekvencija. Član propisuje da bi se, nakon isticanja licence, trebao raspisati novi tender, ali tako da bi bilo koji novi provajder mogao preuzeti frekvencije postojećeg operatora.

Ova obaveza operatore stavlja u izuzetno nepovoljan položaj, stvarajući nesigurnu klimu za poslovanje u koje su ulagani milioni. **(R98)** Ohrabrujemo nadležne organe da ponovo razmotre ovu odredbu.

Član 178 Zakona o elektronskim komunikacijama, koji definiše pitanje direktnog marketinga, predstavlja ograničenje za operatore, budući da dovodi u pitanje komunikaciju sa korisnicima, te negativno utiče na svakodnevne tehnološke prednosti, uštede, brzinu komunikacija, zaštitu životne sredine i informisanost korisnika. **(R99)** Stoga sugerišemo Vladi da ovu materiju definiše na način koji će podstaći tehnološki napredak.

(R25) Članom 159 regulisan je obračun usluga na način koji je kontradiktoran, jer u jednom dijelu daje operatorima određena prava (postojanje više tarifnih paketa) dok u stavu 7 ovoga člana obesmišljava postojanje više tarifnih paketa.

Vladin komentar: Član nije kontradiktoran, kako se to navodi u Bijeloj knjizi, već se upravo ostavlja mogućnost operatorima da imaju različite pakete za korisnike, ali se obavezuju da osmisle makar jedan obavezni paket kojim se tarifiranje vrši na 1 sekund, što je pravilan obračun usluga.

Članom 174 ukinuto je pravo operatora koje je postojalo u prethodnom zakonu, da od klijenata traže JMBG. Ovo za operatore predstavlja problem u smislu efikasnosti i zaštite sopstvenih prava. Na ovaj način operator ne može na jedinstven način identifikovati klijenta. To nameće nekoliko ograničenja u poslovanju, naročito kada je u pitanju procjena kreditne sposobnosti klijenta.

(R26) Zemlje koje imaju slične propise (npr. Norveška), razvile su alternativni sistem jedinstvenih brojeva građana (prevođenjem ličnih karata) i tako prevedene brojeve učinile dostupnim kompanijama.

Vladin komentar: Ova praksa operatora je sad zabranjena, jer je Zakon o elektronskim komunikacijama usaglašen sa Zakonom o zaštiti ličnih podataka.

Vladin komentar na preporuku br. 26 je prilično uopšten i ne nudi odgovor na istu. Ohrabrujemo Vladu da ponovo razmotri ovaj prijedlog.

(R27) Operatorima (osim operatora univerzalnog servisa) treba ukinuti obavezu da pružaju uslugu informacija o brojevima pretplatnika (čl. 161) zato što je takva obaveza nepotrebna nakon imenovanja operatora univerzalnog servisa, službe informacija i univerzalnog imenika.

Vladin komentar: Smatra se da, pošto postoji operator US, drugi operatori ne treba da daju informacije. Ukazujemo da su u fokusu ove odredbe korisnik i njegovo informisanje. Korisnici već znaju brojeve službi za informacije svog operatora i kontaktiraju ga, a i svakako bi došlo do zagušenja u pozivima samo kod operatora US, što apsolutno nije prihvatljivo sa stanovišta zaštite korisnika i njegovog prava da bude informisan u svakom momentu.

(R28) Obaveza operatora univerzalnog servisa da izda štampani imenik – riječ je o zastarjeloj formi za koju nema interesovanja korisnika. Što je još važnije, prije izdavanja nove verzije štampanog imenika nije moguće brisanje ličnih podataka korisnika koji su to u međuvremenu zatražili.

Vladin komentar: *Ne stoji komentar da je on nepotreban, jer postoji potreba za informisanjem korisnika i na ovaj način, u slučaju da ne postoji pristup internetu ili telefonu. Takođe, propisano je kako izostaviti lične podatke iz novih imenika.*

(R29) Dio odredbe člana 151 Zakona o elektronskim komunikacijama koja propisuje da operator fiksne mreže pretplatničkim ugovorom treba definisati „minimalnu brzinu širokopojasnog pristupa internetu koja ne može biti manja od polovine maksimalne brzine pristupa Internetu“ potrebno je izbrisati. Smatramo da ovo nije materija Zakona, tim prije što ni EU Direktiva 136/EC/ 2009 ne propisuje da zakonom treba odrediti koja je to brzina, osim da ugovor treba da sadrži minimalnu brzinu pristupa internetu.

Vladin komentar: - Ova odredba člana 151 Zakona o elektronskim komunikacijama se tiče sadržine pretplatničkog ugovora i ne smatramo da je suprotna EU Direktivi 136/EC/ 2009, kojom je propisano da ugovor treba da sadrži minimalnu brzinu pristupa internetu. Upravo, u tom pravcu, a u cilju zaštite interesa korisnika, odnosno, pružanja korisniku minimuma kvaliteta usluge, utvrđena je i minimalna brzina širokopojasnog pristupa internetu, koja ne može biti manja od brzine pristupa internetu za operatore fiksnih elektronskih komunikacionih mreža. Ovaj dio odredbe člana 151 treba posmatrati kao neophodan parametar kvaliteta pružene usluge krajnjem korisniku, jer se ta odredba treba sagledati i sa aspekta odredbe člana 155 "Kvalitet usluga", te sa aspekta obaveza nametnutih ovim zakonom regulatornom tijelu iz člana 163 "Prigovor i žalba" („Korisnik ima pravo da operatoru podnese prigovor na pristup i kvalitet usluga i naračun za pružene usluge“). Takođe, članom 167 istog zakona utvrđena je obaveza operatora elektronskih komunikacionih usluga da obešteti pretplatnika, ako njegove usluge u pogledu kvaliteta i raspoloživosti odstupaju od uslova određenih pretplatničkim ugovorom (a sadržinu tog ugovora propisuje ovaj zakon).

Naši članovi napominju da je usaglašavanje sadržaja Pretplatničkog ugovora već dogovoreno sa i usvojeno od strane Agencije za elektronske komunikacije.

ZAKON O POREZU NA PREMIJE OSIGURANJA

Pored nekoliko povećanja poreskih stopa tokom prethodne godine, uvedenih u pokušaju prevencije daljeg pogoršanja javnih finansija tokom prethodne dvije godine, trenutni **nacrt amandmana na Zakon o porezu na premije osiguranja predlaže još jedno povećanje**. Ovaj put radi se o povećanju ukupne premije osiguranja (životnog i ne-životnog) od 9%. Odluka je donešena bez adekvatne analize tržišta osiguranja u Crnoj Gori, koje je i dalje u razvoju, a takva mjera bi ga sigurno oslabila i navela neke od kompanija da ponovo razmisle o svojoj investicionoj strategiji.

ZAKON O RADU¹⁶ (R30, R100)

Rigidna rješenja koja sadrži sadašnji Zakon o radu mogu negativno uticati na cjelokupnu crnogorsku ekonomiju. Ovo je oblast koja je i dalje predmet kritika poslovne zajednice, prije svega zbog nefleksibilnih odredbi koje sprječavaju razvoj jačeg tržišta rada i indirektno štite radnike koji imaju neadekvatne radne rezultate, doprinoseći na taj način višoj stopi nezaposlenosti.

¹⁶ Za više informacija pogledati poglavlje Tržište rada i zapošljavanje

(R30) Zakon o radu je nedovršen i u velikoj mjeri se oslanja na Opšti kolektivni ugovor (OKU), tj. na Granski kolektivni ugovor, što čini upravljanje ljudskim resursima u kompanijama veoma komplikovanim. U praksi se često dešava da odredbe Zakona o radu budu interpretirane na različite načine zbog veze sa Opštim kolektivnim ugovorom.

Vladin komentar: Zakonom o radu je predviđeno da se pokretanje i vođenje postupka za povredu radnih obaveza i druga pitanja od značaja za zaštitu radne discipline bliže uređuju kolektivnim ugovorom i ugovorom o radu (članu 124)... Osnovni koncept zakonskih rješenja u Zakonu o radu, kada je u pitanju odgovornost zaposlenih za nepoštovanje radnih obaveza je postepeno prepuštanje ove materije regulativi kolektivnih ugovora... Koje će se povrede radnih obaveza sankcionisati i činiti prestup radne discipline utvrđivaće poslodavac svojim kolektivnim ugovorom i ugovorom o radu. Isto tako pokretanje i vođenje postupka za povredu radnih obaveza i druga pitanja od značaja za zaštitu radne discipline, bliže se uređuju kolektivnim ugovorom. Ovim zakonom su zadržana rješenja u vezi mjera za povrede radnih obaveza (novčana kazna i prestanak radnog odnosa), za lakše i teže povrede radnih obaveza koje se utvrđuju kolektivnim ugovorom. Dakle, pri slabo razvijenom bipartitnom socijalnom dijalogu, intencija ovako predviđenih zakonskih rješenja trebalo bi da podstiču razvoj bipartitnog socijalnog dijaloga kroz uređivanja prava, obaveza i odgovornosti, koja proizilaze iz radnog odnosa, granskim i kolektivnim ugovorima kod poslodavca.

(R100) SSICG bi želio dodati da, po mišljenju njegovih članova, pravila disciplinskog postupka ne bi trebala ni na kom nivou biti regulisana kolektivnim ugovorom, s obzirom da se radi o veoma striktnom i formalnom postupku koji je sličan sudskom, a za koji mnogi poslodavci nisu adekvatno osposobljeni. Primjer za to je odredba važećeg Opšteg kolektivnog ugovora, u kojoj se navodi da poslodavac zahtjev za pokretanje disciplinskog postupka zaposlenom mora dostaviti u roku od 15 dana od trenutka podnošenja tog zahtjeva odgovornom licu u kompaniji. Pošto ovaj dokument zaposlenom mora biti dostavljen lično, imajući u vidu pravilo o dostavljanju na način definisan Zakonom o opštem upravnom postupku, ovaj zadatak se za poslodavca često ispostavlja nemogućim.

U svakom slučaju, SSICG dijeli viđenje Vladinih institucija da bi osnov za pokretanje disciplinskog postupka trebao biti predmet pregovora između poslodavca i sindikata, na odgovarajućem nivou, s obzirom da bi osnov kao takav trebao, u svakom pojedinačnom slučaju, biti u skladu sa prirodom posla.

ZAKON O ZAŠTITI NA RADU (R31 – R33)

(R31) U članu 34 potrebno je dodati još jedan stav poslije stava 3 koji glasi: „U slučaju da je poslodavac organizovao i obavlja stručne poslove zaštite na radu na način što je angažovao pravno ili fizičko lice za obavljanje ovih poslova (ovlašćene organizacije), solidarno odgovaraju poslodavac i ovlašćena organizacija kojoj je poslodavac povjerio poslove zaštite na radu, ukoliko ovlašćena organizacija nije blagovremeno upoznala poslodavca sa obavezama iz oblasti zaštite i zdravlja na radu. Ukoliko je ovlašćena organizacija poslodavca blagovremeno upoznala sa obavezama iz oblasti zaštite i zdravlja na radu, pri čemu isti nije blagovremeno postupio po datim uputstvima, poslodavac samostalno odgovara za zaštitu na radu zaposlenih.“

Član 19 nedovoljno jasno definiše rok za osposobljavanje zaposlenog za bezbjedan rad u situacijama kada aktom o procjeni rizika nisu utvrđeni rizici odnosno opasnosti na radnom mjestu. Naime, nije jasno da li u takvim situacijama zaposleni može otpočeti sa radom te se u određenom roku osposobiti za bezbjedan rad.

(R32) Predlažemo da se u članu 19 poslije stava 1 doda novi stav koji glasi:

„Osposobljavanje za bezbjedan rad vrši se u roku od 15 dana, osim ukoliko se, shodno nalazu ovlaštene organizacije, odnosno ovlaštenog lica za poslove zaštite na radu, zaposleni na drugim poslovima ili uvođenjem nove tehnologije ili novih sredstava za rad ili usljed promjene procesa rada, izlaže povećanom riziku.“

(R33) Dodatno, smatramo da je nepotrebno primoravati zaposlenog koji je promijenio poslove koje radi (pri čemu nivo rizika, kao ni sredstva rada, nisu promijenjena) da ponovo prolazi kroz osposobljavanje.

Vladin komentar koji smo ovdje dobili kao odgovor je prilično opširan i u njemu su, u narativnoj formi, izloženi detalji važećeg, ali ne i viđenje naše preporuke ili prijedlog nekog drugačijeg rješenja, tako da ćemo ovdje citirati samo mali dio tog komentara:

Vladin komentar: *Zakon o zaštiti i zdravlju na radu... Stavom 1 člana 47 definisano je: “Ako poslodavac za obavljanje poslova zaštite i zdravlja na radu angažuje ovlašćenu organizaciju, međusobna prava, obaveze i odgovornosti bliže se uređuje ugovorom”.*

ZAKON O ZAPOŠLJAVANJU I RADU STRANACA (R34 – R35)

Član 12, po kom poslodavac, pravno lice, odnosno dio stranog društva registrovan u Crnoj Gori, može rasporediti stranca samo na poslove za koje mu je izdata radna dozvola, nije dobar i može stvoriti probleme u praksi. Od ove odredbe nemaju koristi ni poslodavac ni zaposleni.

(R34) Smatramo da član 12 treba da glasi: „Poslodavac može rasporediti stranca samo u nivou stručne spreme u skladu sa kojom mu je izdata dozvola za zapošljavanje”.

(R35) Radnu dozvolu ne treba vezivati za poslove (jer se isti mijenjaju u skladu sa potrebama poslodavaca tokom važenja radne dozvole – što se ne smije dovoditi u pitanje) već za stepen stručne spreme stranca za kog je izdata.

Vladin komentar: *Citirana odredba člana 12 je odredba iz sada važećeg Zakona o zapošljavanju i radu stranaca, a isto zakonsko rješenje je prenijeto i u Predlog zakona o strancima, što znači da će poslodavac moći da rasporedi stranca samo na poslove za koje mu je izdata dozvola za boravak i rad, odnosno potvrda o prijavi rada. Takvo zakonsko rješenje je zastupljeno i u zemljama Evropske unije, kao i u zakonodavstvu zemalja u regionu, što znači da se zapošljavanje stranaca zasniva na sistemu dozvola, koje se izdaju na određeno vrijeme i njihovo trajanje zavisi od svrhe radi koje se izdaju. Institut raspoređivanja na druge poslove ili drugo mjesto rada, nakon izdavanja radne dozvole, doveo bi u pitanje koncept cijelog zakona, i narušio princip dozvola i namjene za koje su izdate. Imajući u vidu da se namjena dozvola može mijenjati samo u zakonom sprovedenoj proceduri kod organa koje ih*

izdaje, smatramo da navedena preporuka nije prihvatljiva. Takođe, navedeno zakonsko rješenje je i u interesu zaposlenog stranca kojem se garantuje da će obavljati poslove za koje mu je izdata dozvola za boravak i rad, odnosno za koje je zaključio ugovor o radu.

Nažalost, Vlada, kao što je navedeno u gornjem citatu, ovu preporuku smatra neprihvatljivom, izjavljujući da ista dovodi u pitanje sami koncept Zakona, za šta se, međutim, ne navodi nikakav dokaz. Bilo kako bilo, naša preporuka predstavlja izraz praktične potrebe u poslovnom okruženju koje se brzo mijenja, a propis bi trebalo da odražava te promjene. Argumentacija u vezi sa standardima EU u teoriji možda zvuči razumno, ali ona, kako smo i naglasili u preporuci, u praksi stvara problem, a i ograničava slobodu, kako poslodavca, tako i zaposlenog, da donosi odluke u vezi sa svojim poslovanjem, odnosno karijerom.

Osim toga, tržište rada u Crnoj Gori domaće i strane zaposlene ne tretira ravnopravno: domaći zaposleni mogu biti unaprijeđeni (što znači da mogu promijeniti svoje radno mjesto bez prekida ugovora o radu), ali ako poslodavac želi unaprijediti stranca, njegov ugovor o radu se mora prekinuti, kao i njegova radna dozvola i dozvola za boravak, nakon čega se mora prijaviti za novu.

Osim toga, tržište rada u Crnoj Gori domaće i strane zaposlene ne tretira ravnopravno: domaći zaposleni mogu biti unaprijeđeni (što znači da mogu promijeniti svoje radno mjesto bez prekida ugovora o radu), ali ako poslodavac želi unaprijediti stranca, njegov ugovor o radu se mora prekinuti, kao i njegova radna dozvola i dozvola za boravak, nakon čega se mora prijaviti za novu.

ZAKON O OPŠTEM UPRAVNOM POSTUPKU (R36)

(R36) U ovom Zakonu članovi 236-240 treba da budu promijenjeni na način da se skрати procedura za odlučivanje po žalbi, kao i da se odredi da druga instanca mora razriješiti pitanje nakon nekoliko ponavljanja iste procedure, i to na način koji će otkloniti sve ozbiljne povrede postupka, umjesto vraćanja predmeta prvostepenom organu na ponovno suđenje neograničen broj puta.

Vladin komentar: *Dosadašnja praksa je pokazala da imamo dugotrajne, iscrpljujuće i neefikasne postupke koji prouzrokuju velike troškove strankama i organima i onemogućavaju stvaranje povoljnog poslovnog ambijenta. Predlogom zakona o upravnom postupku, (koji je Vlada utvrdila 12.6.2014. godine i koji se nalazi u Skupštinskoj proceduri), predviđena je obaveza drugostepenog organa da kad je po žalbi već jednom poništio prvostepeno rješenje, a stranka izjavi žalbu na novo rješenje prvostepenog javnopravnog organa, dužan da poništi prvostepeno rješenje i sam riješi upravnu stvar. Cilj ove norme je da se u praksi zaustavi tzv. "ping-pong" efekat i učestalo vraćanje predmeta prvostepenom organu koji je obično u ponovnom postupku donosio istu odluku. Na ovaj način osiguraće se strankama brže ostvarivanje prava, smanjiti broj nezakonitih upravnih akata i samim tim troškovi stranaka i organa.*

SSICG pozdravlja činjenicu da je i Vlada prepoznala ovo pitanje. S nestrpljenjem iščekujemo da vidimo koliko će efikasno novi Zakon o opštem upravnom postupku izmijeniti praksu u ovom smislu.

ZAKON O DRŽAVNOM PREMJERU I KATASTRU NEPOKRETNOSTI (R37 – R38)

*(R37) SSICG predlaže dodavanje četiri nova stava u član 12 poslije stava 3, koji glase:
“Odmah nakon prijema zahtjeva iz stava 3 ovog člana, organ uprave po službenoj dužnosti upisuje zabilježbu o podnesenom zahtjevu u katastar nepokretnosti.*

Zabilježba iz stava 4 ovog člana briše se nakon okončanja postupka pred organom uprave.

O upisu i brisanju zabilježbe iz stava 4 ovog člana organ uprave ne donosi posebnu odluku.

Upis i brisanje zabilježbe iz stava 4 ovog člana mogu se automatizovati u informacionom sistemu organa uprave”.

Dosadašnji stav 4 postaje stav 8.

Vladin komentar: *Izmjene i dopune Zakona o državnom premjeru i katastru su u toku i navedeni predlog će biti analiziran.*

SSICG se raduje spremnosti Vlade da razmotri ovaj prijedlog. Nadamo se da će do narednog izdanja Bijele knjige ova preporuka biti prihvaćena.

FIDUCIJARNO PRAVO SVOJINE

Pojedine opštine utvrđuju porez na nepokretnostima na kojima je uspostavljena zabilježba fiducijarnog prava svojine u korist banaka. **Prema članu 4 stav 1 Zakona o porezu na nepokretnosti**, obveznik poreza na nepokretnosti je vlasnik nepokretnosti na dan 1. januara godine za koju se utvrđuje porez. Kako banka nije vlasnik navedenih nepokretnosti već ima samo pravo (fiduciju) kojim obezbjeđuje svoje potraživanje prema dužniku, i koje pravo je upisano u podacima o teretima i ograničenjima (na isti način kako se upisuje i hipoteka), smatramo da banka ne može biti poreski obveznik za navedene nepokretnosti.

Fiducijarna svojina, shodno Zakonu o svojinsko pravnim odnosima, **član 14**, je samo uslovno stečeno pravo svojine na nepokretnoj stvari koje ovlašćuje povjerioca (banku) da prije ostalih povjerilaca naplati dospjelo potraživanje. Dužnik koristi nepokretnost, ubira tzv. plodove sa nje, tako da je logično da on plaća porez na nepokretnost, jer je on i dalje vlasnik nepokretnosti.

(R38) Kako bi spriječili ponavljanje ovakvih okolnosti ubuduće, predlažemo dopunu Zakona o svojinsko - pravnim odnosima (“Službeni list CG”, broj 19/09), tako da se članu 378 poslije stava 2 dodaje novi stav koji glasi:

“Obveznik poreza i drugih dažbina na nepokretnosti koja je predmet ugovora o fiducijarnom prenosu prava svojine je dužnik”.

Vladin komentar: *U odnosu poresku obavezu kroz fiduciju navedeno bi trebalo tretirati kroz Zakon o porezu na nepokretnosti, ne kroz Zakon o svojinsko pravnim odnosima. Biće razmotreno prilikom izmjena zakona.*

ZAKON O PENZIJSKOM I INVALIDSKOM OSIGURANJU (R39)

Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju ("Službeni list RCG", br. 54/03, 39/04, 61/04, 79/04, 81/04, 29/05, 14/07, 47/07 i "Službeni list CG", br. 12/07, 13/07, 79/08, 14/10, 78/10, 34/11, 73/10, 40/11, 66/12, 36/13, 38/13, 61/13 i 06/14) u **članu 112** propisuje da korisnik starosne penzije može biti zaposlen. Ako poslodavac više nema potrebu za radnim angažovanjem zaposlenog koji je korisnik penzije, za prestanak radnog odnosa primjenjuju se ista pravila kao za bilo kojeg zaposlenog koji nije korisnik penzije. Smatramo da je potrebno omogućiti poslodavcu da sam procjenjuje da li mu je potreban angažman takvog lica koje je istovremeno i korisnik penzije i u radnom odnosu, i da se na ova lica (korisnike penzije) ne mogu primjenjivati ista pravila prilikom prestanka radnog odnosa kao za "obične" zaposlene (na primjer otpremnina i sl.).

(R39) Stoga predlažemo dopunu Zakona o radu ("Službeni list CG", br. 49/08, 26/09, 88/09, 26/10, 59/11 i 66/12), dodavanjem nove tačke u član 139 stav 1, poslije tačke 1 koja glasi:
"2) danom donošenja odluke poslodavca da nije potrebno dalje obavljanje poslova zaposlenog koji je korisnik penzije".

Dosadašnje tačke 2, 3, 4, 5 i 6 postaju tačke 3, 4, 5, 6 i 7.

Vladin komentar: Odredbom člana 139 Zakona o radu su predviđeni razlozi za prestanak radnog odnosa zaposlenom po sili zakona. Smatramo da predlog da korisniku starosne penzije koji je nakon penzionisanja zasnovao radni odnos, što mu omogućava odredba Zakona o penzijsko i invalidskom osiguranju, a ne Zakona o radu, prestaje radni odnos po sili zakona ne bi se mogao prihvatiti jer se ne radi o institutu prestanka radnog odnosa po sili zakona. Naime, ukoliko je zaposlenom prestao radni odnos po sili zakona iz razloga jer je navršio 67 godina života, pa je isti ostvario pravo na starosnu penziju predloženo rješenje bi bilo kontradiktorno postojećem zakonskom rješenju koje je predviđeno članom 139 stav 1 tačka 1 Zakona o radu, posebno imajući u vidu i član 140 Zakona o radu kojim je decidno predviđeno kada se radni odnos zaposlenom koji je navršio 67 godina života može nastaviti. Posebno je pitanje da li je postojeća odredba Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju usklađena sa navedenim odredbama Zakona o radu, te da li je u Zakonu o penzijskom i invalidskom osiguranju trebalo predvidjeti ograničenje zasnivanja radnog odnosa penzionera koji su navršili 67 godina života. Pri tome treba imati u vidu da je predmet Zakona o radu, kao opšteg propisa, regulisanje prava i obaveza zaposlenih i poslodavaca, te da se ovaj zakon ne upušta u materiju „lex specialis“ propisa, uključujući i Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju, kojim se regulišu prava penzionera, te da se sva dalja razrada i ograničenja u pogledu korisnika penzije trebaju propisati u zakonu u kojem je i dat pravni osnov za korišćenje tog prava.

Nažalost, Vlada se, kao što je navedeno u komentaru iznad, ne slaže s našim prijedlogom iz formalnih razloga.

Kako navodimo u dokumentu, SSICG je primarno zainteresovan za kreiranje poslovnog okruženja u kojem će ekonomski potencijal Crne Gore moći da doživi procvat, a zakonodavcu prepuštamo da odluči o tome koji bi konkretni zakon trebao regulisati određena pitanja.

ZAKON O IZVRŠENJU I OBEZBJEĐENJU (R40 – R43)

Zakon o izvršenju i obezbjeđenju ("Službeni list CG", broj 36/11) taksativno nabraja vjerodostojne isprave.

(R40) Smatramo da je među vjerodostojnim ispravama potrebno uvrstiti i ugovor o kreditu. Ako imamo u vidu da je vjerodostojna isprava podobna za izvršenje ako su u njoj naznačeni izvršni povjerilac i izvršni dužnik, predmet, vrsta, obim i rok ispunjenja obaveze (čl.25 st. 3 Zakona o izvršenju i obezbjeđenju), svi pomenuti elementi prisutni su kod ugovora o kreditu. Posebno treba imati u vidu da bi ovo pojednostavilo bankarsko poslovanje i smanjilo troškove klijentima banaka prilikom konstituisanja sredstava obezbjeđenja (kolateralna).

U tu svrhu, u članu 25 stav 2 nakon tačke 9, treba dodati novu tačku:

„10) ugovor o kreditu“.

Vladin komentar: Član 25 Zakona o izvršenju i obezbjeđenju koji propisuje vjerodostojne isprave u stavu 2 tačka 8 propisuje da se vjerodostojnom ispravom smatra obračun kamata sa dokazima o osnovu dospelosti i visini potraživanja. Imajući u vidu da se iz samog ugovora ne mogu vidjeti dospjele ili preostale obavezem Ministarstvo pravde smatra da ne treba dodati tačku 10 postojećem članu 25 Zakona o izvršenju i obezbjeđenju i propisati da je ugovor o kreditu vrsta vjerodostojne isprave, s obzirom da je ovaj osnov već obuhvaćen tačkom 8 koja propisuje da je obračun kamata sa dokazima o osnovu dospelosti i visini potraživanja vrsta vjerodostojne isprave.

Izvršenje na osnovu vjerodostojne isprave

Članom 58 Zakona o izvršenju i obezbjeđenju propisano je u kojim se sve slučajevima može izjaviti prigovor na rješenje o izvršenju na osnovu vjerodostojne isprave. Dalje je propisano (čl. 59 Zakona o izvršenju i obezbjeđenju) da je izvršni dužnik obavezan da uz prigovor dostavi pisane isprave kojima dokazuje navode iz prigovora. Na rješenje koje donese vijeće suda izvršni povjerilac nema pravo prigovora. Vijeće suda u nekim predmetima prihvata da je dovoljan dokaz to što tvrdi izvršni dužnik, a da pri tome izvršni dužnik nije podnio ni jedan dokaz za svoje tvrdnje. Smatramo da se na ovaj način pogrešno tumači Zakon o izvršenju i obezbjeđenju i odugovlači postupak koji se sprovodi na osnovu vjerodostojne isprave.

Imajući u vidu prethodno navedeno, predlažemo dopunu Zakona o izvršenju i obezbjeđenju.

(R41) U članu 60 stav 3 poslije riječi: „izvršni dužnik“ dodaju se riječi: „priloženim dokazima“.

Vladin komentar: Predlog za dopunu člana 60 stav 3, Ministarstvo pravde smatra opravdanim, pa je ovaj predlog već unijet u izmjene Zakona o izvršenju i obezbjeđenju.

Vlada je ovu preporuku već uvrstila u Nacrt Zakona o izvršenju i obezbjeđenju, kako je i navedeno u komentaru iznad.

Procedura izvršenja prema Zakonu o izvršenju i obezbjeđenju

Procedura za izvršenje prema Zakonu o izvršenju i obezbjeđenju trebalo je da bude kratka jer je sud u obavezi da o predmetu odluči u roku od 5 dana od podnošenja inicijative. Ovaj rok se veoma rijetko poštuje u praksi. Ponekad je potrebno nekoliko mjeseci, ili čak i godina dana, da se račun dužnika blokira. Nadalje, Zakon jasno propisuje da žalba ne odlaže rješenje i izvršenje, sem ukoliko je njime zahtijevana u nekim specifičnim slučajevima. Međutim, vrlo često se neutemeljene primjedbe dužnika uzimaju u razmatranje, te sud odlučuje da otvori sudski proces, čineći izuzetno teškim ili pak nemogućim za banke da blokiraju račune dužnika, iako dužnik očigledno kasni sa isplatom kredita i bez dileme ispunjava objektivne kriterijume za blokiranje računa.

Prijedlog:

(R42) Potrebna je mnogo strožija kontrola sudskog procesa, sa posebnim osvrtom na objektivne rokove. Osim toga, sa primjedbama treba postupati u skladu sa odredbama zakona. Naši članovi očekuju praktičnu implementaciju zakona koji propisuje institut javnog izvršitelja od 2011. godine. Pošto je implementacija započeta skoro, tokom aprila 2014. godine, to može donijeti određena poboljšanja kada su u pitanju identifikovane manjkavosti, kao i u smislu skraćivanja procesa i poštovanja propisanih rokova.

SSICG žali što Vlada nije razmotrila ovu preporuku. Nadamo se da će ove godine doći do promjene u tom smislu, te da ćemo u Bijeloj knjizi 2015 biti u prilici da izvijestimo o unapređenjima u ovoj vrlo važnoj oblasti.

Problemi tokom „sudske prodaje“ nekretnina pod hipotekom na inicijativu drugih povjerilaca

Član 160 Zakona o izvršenju i obezbjeđenju definiše da se u slučajevima „sudske prodaje“ nekretnine namiruje i založni povjerilac koji nije predložio izvršenje. U članu 173 stav 4 propisano je da će, ukoliko se nepokretnost nije mogla prodati na drugom javnom nadmetanju, biti zakazano novo javno nadmetanje, na kojem se nepokretnost može prodati ispod utvrđene vrijednosti, bez ograničenja, uz prethodnu saglasnost izvršnog povjerioca. Neki od naših članova imaju iskustvo sa slučajevima kada je prodajna cijena bila manja od sume kojom je obezbijeđeno potraživanje banke kao prvog povjerioca, te je takvim postupkom namirenje bančnih potraživanja ugroženo.

(R43) Potrebno je izmijeniti član 173 stav 4 Zakona o izvršenju i obezbjeđenju, tako da uključi pravo povjerioca na prigovor na smanjenu cijenu nekretnine za koju je pokrenuta procedura izvršenja.

Vladin komentar: Vlada CG utvrdila je Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izvršenju i obezbjeđenju. Izmjene zakona su predviđene Programom rada Vlade za 2014. godinu i Planom racionalizacije pravosudne mreže 2013-2015. Predlog zakona predviđa izmjenu člana 173 stav 4. Izmijenjenim članom ograničava se donja granica prodajne cijene nepokretnosti, na način da, ako se nepokretnost nije mogla prodati na drugom javnom nadmetanju, javni izvršitelj će zakazati novo javno nadmetanje na kojem se nepokretnost može prodati ispod 50% utvrđene vrijednosti, ali ne ispod visine potraživanja izvršnog povjerioca. Imajući u vidu da se ovakvom izmjenom omogućava

izvršnom povjeriocu da namiri svoje potraživanje u cjelini kroz izvršni postupak, potom da se postupak izvršenja u potpunosti okonča. Ministarstvo pravde smatra da ne treba promijeniti zakon propisivanjem prava povjerioca na prigovor na smanjenu cijenu nekretnine za koju je pokrenuta procedura izvršenja, jer je pravo povjerioca na namirenje već zaštićeno na način propisan Predlogom zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izvršenju i obezbjeđenju.

ZAKON O POREZU NA DODATU VRIJEDNOST (R44 – R45)

Član 27 – ostala izuzeća

U stavu 4 (b) je navedeno da su bankarske i finansijske usluge oslobođene PDV-a, kao i da su u pitanju:

„b) usluge u vezi sa upravljanjem (rukovanjem) depozitima, štednim ulozima, bankarskim računima, obavljanjem platnog prometa, naložima za isplatu (doznakama), unovčavanjem dospjelih (prispjelih) obaveza, čekova ili drugih instrumenata, osim naplate (utjerivanja) i otkupa dugova”.

(R44) Nije dovoljno jasno šta se tačno podrazumijeva pod upravljanjem/rukovanjem bankarskim računima i da li su sve usluge vezane za bankarske račune neoporezive. Takođe nije jasno definisano šta se smatra naplatom dugovanja, tj. da li se naplatom dugovanja može smatrati i naplata forfetinga.

Vladin komentar: U toku je izrada Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o PDV, koji će se, prema Programu rada Vlade, razmatrati u IV kvartalu ove godine, kada će se sagledati i ova problematika.

Član 39 – Ispravka odbitka ulaznog PDV-a

Navedeni član ne omogućava korekciju ulaznog PDV ukoliko se prodaje roba / oprema, čija je prvobitna namjera bila upotreba u neposlovne svrhe, ili poreski obveznik nije imao pravo odbitka ulaznog PDV-a.

(R45) Primjer je oprema koju banka kupuje za svoje potrebe. Kako većinska djelatnost Banke predstavlja oslobođeni promet, ista nema pravo odbitka ulaznog PDV-a pri nabavci opreme. Ukoliko se javi potreba za prodajom, banka je obavezna obračunati i platiti PDV, dok nema pravo korekcije ulaznog PDV-a.

Vladin komentar: Ukoliko banka nije registrovani PDV obveznik, prilikom prodaje opreme nije obavezna da obračuna PDV.

ZAKON O SPRJEČAVANJU NELEGALNOG POSLOVANJA

Član 11 Zakona o sprječavanju nelegalnog poslovanja navodi da:

„Privredno društvo i preduzetnik, čiji je račun blokiran u postupku prinudne naplate, ne smije, nakon isteka roka od 30 dana od dana blokade računa, vršiti naplatu svojih potraživanja i plaćanje svojih obaveza ugovaranjem promjene povjerilaca, odnosno dužnika u određenom obligacionom odnosu (asignacija, cesija, preuzimanje, ustupanje duga i dr.), prebijanjem (kompenzacijom), prenosom hartija od vrijednosti i/ili na drugi način kojim bi se izbjegavala naplata potraživanja i plaćanje obaveza preko računa, ako nije drukčije utvrđeno poreskim propisima.“

Zamjerka se odnosi na slučajeve kada banka i klijent imaju međusobne dužničko - povjerilačke odnose. Navedeni Zakon dovodi banku u nezavidan položaj, jer je, po ugovoru koji ima sa klijentom, dužna da plaća obaveze, a klijent zbog blokade nije u mogućnosti da naplati svoja potraživanja.

Vladin komentar: U navedenom slučaju ukazujemo da, klijent može da naplati svoja potraživanja, s tim što se povjerioci naplaćuju prema redosledu uspostavljanja naplate blokadom.

ZAKON O ZAŠTITI DEPOZITA (R46)

(R46) U članu 28 navedeno je da „Odluku o visini stope za obračun redovne premije i načinu obračuna redovne premije donosi Upravni odbor, po pravilu do kraja novembra tekuće za narednu godinu“, dok isti Zakon ne navodi koji su uslovi koji mogu dovesti do povećanja stope premije. Početkom 2014. godine je povećana stopa premije, dok je zagarantovani depozit ostao na istom nivou (50.000 EUR).

Vladin komentar: ...ukupna izloženost Fonda prema bankama predstavlja se koeficijentom pokrivenosti, odnosom sredstava Fonda prema ukupnim obavezama Fonda za slučaj hipotetičkog stečaja u svim bankama. Koeficijent pokrivenosti je međunarodno priznat koeficijent za mjerenje i iskazivanje stepena pokrivenosti garantovanih depozita. Koeficijent pokrivenosti na kraju 2011. godine iznosio je 4,70% (za garantovani depozit ≤ 20.000 eura), koeficijent pokrivenosti na kraju 2012. godine iznosio je 4,72% (za garantovani depozit ≤ 35.000 eura), a koeficijent pokrivenosti na kraju 2013. godine iznosio je 4,81% (za garantovani depozit ≤ 50.000 eura). Stopa za obračun redovne premije u 2011. godini iznosila je 0,33%, u 2012. godini 0,38%, a u 2013. godini 0,46% ukupnih depozita banaka. Iz iznijetog se vidi da je povećanje stope za obračun redovne premije proporcionalno pratilo povećanje iznosa garantovanog depozita (sa 20.000 eura na 35.000 eura pa na 50.000 eura), što je omogućilo da se koeficijent pokrivenosti zadrži približno na istom nivou. Kako se iznos sredstava koje je Fond u prethodnom periodu uspio da akumulira nalazi daleko ispod 10% garantovanih depozita, koji je za Fond Zakonom određen kao reper, Upravni odbor je donio odluku da se stopa za obračun redovne premije za 2014. godinu podigne na 0,5% u cilju dostizanja navedenog iznosa sredstava u narednih 6-7 godina.

Napominjemo da je prilikom razmatranja Izvještaja o radu Fonda za zaštitu depozita za 2012. godinu, jedan od zaključaka Skupštine Crne Gore bio da se premija poveća na zakonom propisani maksimum, kako bi se što prije dostigao ciljani nivo pokrića od 10% garantovanih depozita.

ZAKON O SVOJINSKO – PRAVNIM ODNOSIMA (R47)

Zakon o svojinsko pravnim odnosima jasno propisuje princip ekstenzivnosti hipoteke na sljedeći način: „Ako se vrijednost nepokretnosti poveća za vrijeme trajanja hipoteke, hipoteka se odnosi i na poboljšanje nepokretnosti (ekstenzivnost hipoteke).” Postoje suštinske razlike u interpretaciji i primjeni ove odredbe od strane nadležnih organa. Naši članovi su imali različita iskustva u ovoj oblasti, pa su tako neki katastri prihvatili zahtjeve i uključivali novoizgrađene objekte na parceli koja je predmet hipoteke, ali bilo je i drugačijih primjera, gdje su banke nailazile na tumačenje po kojem objekat koji je naknadno izgrađen na založenoj zemlji ne može automatski postati dio hipoteke, sem ako to nije drugačije definisano ugovorom o hipoteci.

Prijedlog:

(R47) Jasno definisano stanovište zakonodavca je neophodno kako bi postojala obaveza da, u slučaju kada banka ima hipoteku na nekom zemljištu, objekti koji se grade na tom zemljištu postaju takođe dio te hipoteke, tj. hipoteka se automatski proširuje na sagrađeni objekat, bez obzira da li je to predviđeno ugovorom o hipoteci ili ne.

Vladin komentar: Prilikom izmjena Zakona o svojinsko pravnim odnosima navedeni predlog će biti razmatran.

4.2 IMPLEMENTACIJA I SPROVOĐENJE ZAKONA (R48)

Bez predvidivog poslovnog ambijenta i pravne sigurnosti, održivi razvoj nije moguć. Naši članovi se slažu da su predvidljivost, stabilnost i pravna sigurnost, odnosno njihov nedostatak, nažalost, osporili pozitivne rezultate zabilježene tokom 2013. godine.

Ovo je primjer koji prenosimo iz Bijele knjige 2012, a koji je i dalje aktuelan:

IZAZOVI VEZANI ZA POSTUPAK JAVNIH NABAVKI

Ponuđači se često srijeću sa različitim izazovima u postupku javnih nabavki: rigidnost procesa u smislu kriterijuma za odabir, kopiranje iste dokumentacije za svaku tendersku poziciju za istog ponuđača, podnošenje dokumenata koji su u već posjedu tog ili drugih javnih organa, u slučaju žalbe plaćanje nadoknade u iznosu od 1% procijenjene ukupne vrijednosti javne nabavke, neprecizni zahtjevi za dokumentaciju ili nepostojanje specifikacije dokumenata kada je u pitanju predmet nabavke, inferioran status ponuđača kod državne komisije koji ne uključuju predstavnike realnog sektora itd. Pored toga, činjenica da više institucija ima nadležnost, obaveza podnošenja masivne dokumentacije, plaćanje različitih taksi i poreza, čekanje na odgovor administracije, itd. čine proceduru javnih nabavki komplikovanom i, konačno, veoma skupom.

(R48) Zato je neophodno poboljšanje transparentnosti procedure i dosljednija primjena etičkih principa.

5. OBLASTI U FOKUSU

UVOD

Uopšteno rečeno, tokom prošle godine primjetili smo ograničen progres, a reformski zamah iz prethodnih godina i ekonomski bum nakon nezavisnosti su postepeno oslabili. Nedostaci i neefikasna administracija, u paru sa nestabilnim regulatornim ambijentom, često budu mnogo vidljiviji kad ekonomija ide silaznom putanjom.

To će kao posljedicu imati veći pritisak na Vladu da nastavi s reformama koje će održati konkurentnost crnogorske ekonomije. U ovom poglavlju SSICG prezentuje svoj pogled na konkretne teme za koje smatra da zahtijevaju dalja poboljšanja i daje sugestije kojima želi doprinijeti tome cilju.

Slijedi pregled pet širih kategorija koje obuhvataju brojna pojedinačna pitanja i teme od značaja za odgovarajuće funkcionisanje poslovnog ambijenta i ekonomije pogodne za investicije, onako kako su ih doživjeli naši članovi. Diskutovaćemo o sljedećim oblastima:

- 5.1. Tržište rada i zapošljavanje
- 5.2. Razvoj nekretnina
- 5.3. Oporezivanje
- 5.4. Korporativno upravljanje
- 5.5. Vladavina prava

Međutim, ponekada želimo da istaknemo pitanja koja su od izuzetne važnosti i jako su ilustrativna kada su u pitanju neophodne vrste promjena u duboko ukorijenjenom mentalitetu u državnoj administraciji, koji nije u skladu sa globalnom poslovnom praksom i zahtijeva mnogo više od pukog pisanja zakona. Evo savršenog primjera:

Nedostatak koordinacije između državnih organa često dovodi do situacija da je, na zahtjev organa kojem je podnešen neki zahtjev, potrebno od drugog organa pribaviti potvrde/uvjerenja i sl., iako zakon predviđa da državni organi treba međusobno da sarađuju i jedni drugima dostavljaju informacije iz njihove nadležnosti. Najinteresantnija takva situacija bila je kada je Centralni registar privrednih subjekata, koji je dio Poreske uprave, od podnosioca zahtjeva tražio potvrde te iste uprave da uredno plaća poreze.

5.1. TRŽIŠTE RADA I ZAPOSŁJAVANJE (R49 – R57, R101 – R102)

Naše je temeljno ubjeđenje da regulatorni okvir u bilo kojoj modernoj ekonomiji treba da bude osmišljen tako da stimulira razvoj tržišta, stvara stručna radna mjesta, poveća produktivnost i privlači investicije. Kao dio toga, efektivan Zakon o radu trebalo bi da obezbijedi bazičnu pravičnost i zaštitu zaposlenih, uz istovremenu promociju zdrave konkurencije za stručne, dugoročne poslove povećanjem fleksibilnosti i mobilnosti radne snage.

“Pitanje radnog zakonodavstva je u crnogorskim uslovima najčešće predmet kompromisa postignutih na štetu privrede, samim tim i cijelog društva.”

*Crnogorska privreda u 2013. godini
Privredna komora Crne Gore*

To trenutno nije slučaj u Crnoj Gori, i zato apelujemo na Vladu da ponovo razmotri politiku koju primjenjuje u ovoj oblasti.

OSNOVNI IZAZOVI:

Radeći sa svojim članovima i partnerskim organizacijama poput američke Privredne komore, Privredne komore Crne Gore i Unije poslodavaca, pripremili smo zajedničke zaključke (Pozicioni dokument) iz oblasti Zakona o radu, ističući sljedeće:

SSICG uvažava činjenicu da je Vlada voljna da razmotri naše prijedloge kad je riječ o disciplinskim postupcima, kao i dodatnim sredstvima koja se mogu primjeniti u slučajevima povrede radne obaveze i prekida radnog odnosa. Izražavamo žaljenje što Vlada nije voljna da razmotri naše ostale, jednako važne prijedloge, kao i nadu da će se započeti dijalog nastaviti.

SSICG uvažava činjenicu da je Vlada voljna da razmotri naše prijedloge kad je riječ o disciplinskim postupcima, kao i dodatnim sredstvima koja se mogu primjeniti u slučajevima povrede radne obaveze i prekida radnog odnosa. Izražavamo žaljenje što Vlada nije voljna da razmotri naše ostale, jednako važne prijedloge, kao i nadu da će se započeti dijalog nastaviti.

Vlada je dala iscrpan komentar na preporuke vezane za Zakon o radu. Mi, nažalost, nemamo prostora da ovdje prenesemo sve četiri stranice, ali cijenimo mišljenje Vlade da bi prijedlozi koje smo dali u Pozicionom dokumentu trebali biti uzeti u obzir pri izradi novog nacrtu Zakona o radu.

POSTUPAK ZA UTVRĐIVANJE POVREDE RADNE OBAVEZE

Ovo pitanje potrebno je predvidjeti i urediti samo Zakonom o radu, a ne Opštim kolektivnim ugovorom (OKU) (vidjeti dolje za detalje) kao što je bio slučaj do sada.¹⁷

(R49) Ove povrede bi trebalo ne samo uključiti u Zakon o radu, već bi bilo neophodno da se poslodavcu omogući da otpusti zaposlene koji imaju neodgovarajuće radne rezultate, po uslovima jasno definisanim zakonom.

¹⁷ Za detaljan prijedlog kako bi trebalo izmijeniti Zakon radu da bi se udovoljilo ovom zahtjevu, molimo vidite Pozicioni dokument Komiteta za radne odnose Privredne komore SAD u Crnoj Gori iz decembra 2013. godine.

(R101) Da bi se pojačala posvećenost rješavanju problema zloupotrebe bolovanja, o kojem je bilo riječi u odjeljku o zakonima, predložimo da se uvede zloupotreba bolovanja kao osnov za prestanak radnog odnosa.

- POSTUPAK ZA UTVRĐIVANJE POVREDE RADNE OBAVEZE

Još jedno povezano pitanje je prekomplikovana i rigidna regulativa, ponovo iz OKU, o postupku za utvrđivanje povrede radne obaveze.

(R50) Pojednostavljenje procedure na način koji ne bi primoravao kompanije da sprovede postupak nalik sudskom procesu, ubrzalo bi proceduru i donijelo benefite kako poslodavcima, tako i zaposlenima:

„Disciplinski postupak koji je predviđen Opštim kolektivnim ugovorom je previše formalan i sudovi često poništavaju odluke poslodavca zbog formalnih nedostataka, a ne zbog suštinski pogrešne odluke. Pojednostavljenje postupka, odnosno manje formalan postupak bi otklonio navedeni problem.“ – Pozicioni dokument Komiteta za radne odnose Privredne komore SAD, decembar 2013. godine.

- DODATNI ALATI U SLUČAJU POVREDA RADNIH OBAVEZA OD STRANE ZAPOSLENIH

(R51) Naši članovi slažu se sa pozicijom Komiteta za radne odnose američke Privredne komore da bi bilo „potrebno predvidjeti i dodatne alate kojima se može uticati na učestalost povreda radnih obaveza, kao što su upozorenje ili opomena. Bili bi predviđeni za lakše povrede radnih obaveza, odnosno u situacijama kada poslodavac nema namjeru da zaposlenom izriče novčanu kaznu, pri čemu je nesporno da se određeni propust u svakodnevnom obavljanju radnih zadataka dogodio.“

ZASTARJELOST NOVČANIH POTRAŽIVANJA

(R52) Često zloupotrebljavano, u praksi se pokazalo da izvorna namjera nije dovoljno dobro formulirana. Citiramo AmCham-ov pozicioni dokument:

“... predložimo izmjenu člana 123 Zakona o radu, na način da isti glasi:

‘Novčana potraživanja iz rada i po osnovu rada zastarijevaju u roku od 3 godine od nastanka obaveze.’

To bi učinilo ova potraživanja jednakim bilo kojim drugim potraživanjima koja u većini slučajeva imaju odredbu o zastarijevanju, i to sa dobrim razlogom.

Naši članovi su dalje napomenuli da član 123 smatraju suštinskim kad je riječ o pravnoj sigurnosti poslodavaca u Crnoj Gori. Kao što je već više puta naglašeno, poslodavci koji posluju u skladu sa propisima ne bi trebalo da trpe zbog neodgovornih pojedinaca. Predloženo rok od tri godine je utemeljen u praksi zemalja regiona, ali poslodavci će pozdraviti uvođenje bilo kakvog ograničenja roka u kojem je moguće prijaviti novčano potraživanje.

OTKAZNI ROK

(R53) Zakon o radu nije dovoljno jasan, te se ponekad ne može primijeniti ili je u potpunosti kontradiktoran. Komplikovane procedure i administracija predstavljaju veliko opterećenje za kompanije.

TRAJANJE UGOVORA O RADU

Jedna od najčešće kritikovanih odredbi Zakona je svakako ona koja se odnosi na trajanje ugovora o radu koju definiše član 25. Ovdje problem leži prevashodno u pretjerano rigidnoj i komplikovanoj proceduri za raskid ugovora o radu, koja štiti radnike koji imaju neadekvatne radne rezultate, na taj način doprinoseći višoj stopi nezaposlenosti.

(R54) Ponovo citiramo Pozicioni dokument AmCham-a koji SSICG u potpunosti podržava:

“Poslodavac ne može zaključiti dva ili više ugovora o radu sa istim zaposlenim, kao što se navodi u stavu 1 ovog člana, ukoliko je njihovo ukupno trajanje u kontinuitetu duže od 36 mjeseci.”

Međutim, moramo ponovo istaći da je u cilju postizanja pravog kompromisa po ovom pitanju, koji bi išao u korist kako zaposlenih tako i poslodavaca, neophodno istovremeno uvesti moderniju i fleksibilniju regulativu o raskidu ugovora o radu.

Komentarišući našu preporuku, Vlada je napomenula da je član 25 usaglašen sa Direktivom 1999/70/EZ od 28. juna 1999. što mi ne dovodimo u pitanje. Poenta naše preporuke je uklanjanje nedosljednosti prisutnih u ovom članu. Naime, stav 2 definiše da poslodavac ne može zaključiti dva ili više ugovora o radu sa istim zaposlenim, kao što se navodi u stavu 1 ovog člana, ukoliko je njihovo ukupno trajanje, u kontinuitetu ili s prekidima, duže od 24 mjeseca. Stav 3 (prekid kraći od 60 dana ne smatra se prekidom u smislu stava 2) je beskoristan jer prethodni stav jasno kaže da je ta činjenica irelevantna. Ova norma vodi zaključku da, bez obzira na prekide, poslodavac ne može zaključiti dva ili više ugovora o radu sa istim zaposlenim ukoliko je njihovo ukupno trajanje duže od 24 mjeseca.

UKUPAN TROŠAK RADA

Sa posljednjim povećanjem poreza na dohodak sa 9 na 15 %, i malim sniženjem na 13% u 2015. godini, na dio plate iznad prosječne, ukupan trošak po zaposlenom, i ranije veoma visok, doveden je do neodrživog nivoa. Da bi zaposlio radnika na prosječnu crnogorsku platu od 477 EUR, poslodavac mora da plati ukupno 723 EUR.¹⁸

U praksi ovo kreira dvostruki problem:

- Većina poreskog opterećenja pada na najveće kompanije i one koji rade legalno, te se na taj način u suštini kažnjavaju kompanije koje posluju po zakonu.
- Ostale kompanije obično pređu u sivu zonu, tako što ili plaćaju djelimično iznos poreza i doprinosa ili uopšte ne prijavljuju zaposlene – ugrožavajući princip konkurencije i nagrađujući nezakonito ponašanje.

¹⁸ Prema podacima Monstata: <http://www.monstat.org/cg/page.php?id=1317&pageid=24>

Pristup rješavanju poteškoća koje nerealno i neodrživo visok trošak po zaposlenom donosi podrazumijeva dva koraka¹⁹:

(R55) Prvi korak bio bi povećanje poreske baze kroz bolju primjenu postojećih propisa, čime bi se eliminisao strah od fiskalnih problema koji mogu biti prouzrokovani smanjenjem poreza i doprinosa.

(R56) Tek nakon ovog koraka, koji zahtijeva snažnu akciju i volju, bilo bi mudro sniziti nivo poreza i doprinosa u prvoj fazi na 40 % neto plate. Ovo bi i dalje bila relativno visoka stopa, međutim, ona bi zasigurno i dalje proširila poresku bazu i na taj način omogućila još jednu rundu smanjenja poreza i doprinosa na nivo koji je prihvatljiv i poslodavcima i zaposlenima sa jedne strane, i državi i društvu koje ona predstavlja, sa druge.

Stimulativne mjere, u kombinaciji sa snažnijom primjenom, dopriniće ukupnom povećanju zaposlenosti i fiskalnih prihoda. Ukoliko se želi postići ovaj cilj, potrebna je odlučna i trenutna akcija.

OPŠTI KOLEKTIVNI UGOVOR (OKU)

Pitanje Opšteg kolektivnog ugovora (OKU) proizvelo je mnoge probleme poslovnoj zajednici, naročito kada su u pitanju pravila disciplinskog postupka i povrede radnih dužnosti. Međutim, bez obzira na činjenicu da je nedostatak OKU izazvao ove regulatorne nedoumice, upravo je sama svrha postojanja ovog dokumenta upitna.

“...Opšti kolektivni ugovor je suvišan. OKU je akt koji predstavlja ostatak prošlosti koji ne poznaje ni jedan moderni pravni sistem.”

Pozicioni dokument, američka privredna komora u Crnoj Gori

(R57) Kao što je navedeno u Pozicionom dokumentu: “...postojanje Opšteg Kolektivnog ugovora suvišno. OKU je akt koji predstavlja ostatak prošlosti koji ne poznaje ni jedan moderni pravni sistem.”

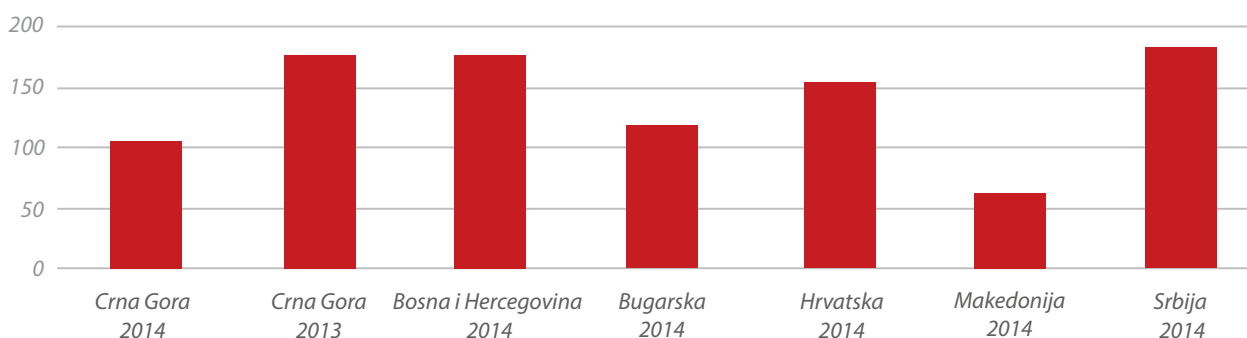
VOLONTERSKI RAD

(R102) Ako bi bilo valjano regulisano, uvođenje instituta dobrovoljnog rada bi moglo biti korisno u kreiranju dinamičnijeg tržišta rada. Moglo bi se koristiti za potrebe obuke, ili kao probni period – pod određenim uslovima koji će biti definisani zakonom.

¹⁹ Od nešto preko 170 hiljada zaposlenih, (prema podacima Monstata), <http://www.monstat.org/cg/page.php?id=1164&pageid=23>), približno 50,000 je zaposleno u državnim institucijama. Više je nego jasno da je ovo opterećenje neodrživo za tako malu ekonomiju poput crnogorske, te da su reforme u ovoj oblasti već odavno neophodne.

5.2. RAZVOJ NEKRETNINA (R58 – R66, R103)

Shodno izvještaju Doing Business 2014, Crna Gora je ostvarila značajan napredak u jednoj od najviše kritikovanih oblasti: građevinske dozvole, popravivši poziciju sa 176. (iz 2013. godine) na 106-tu.

Grafikon 7: „Doing Business 2014“; Regionalno poređenje ranga za oblast 'Dobijanje građevinskih dozvola'

Ovo je refleksija pozitivnih dešavanja u ovoj oblasti tokom prethodne godine, koja članovi SSICG pozdravljaju. Nadamo se da je ovo početak pozitivnog trenda u ovom važnom aspektu razvoja nekretnina.

Međutim, građevinske dozvole su konačni korak u procesu koji zahtijeva više pažnje od strane Vlade Crne Gore. Ovdje želimo da ponudimo svoj pogled na to kako dalje poboljšati poslovnu klimu u ovom smislu, te bolje iskoristiti potencijal koji ova oblast ima za podsticanje rasta crnogorske ekonomije:

USPOSTAVLJANJE ISTINSKE VEZE IZMEĐU PLANSKIH DOKUMENATA I TRŽIŠNE PRILIKE

(R58) Kao i svaki drugi proizvod, projekti razvoja nekretnina moraju da nađu „kupce“, te ukoliko određeni projekat ne korespondira sa određenom potrebom na tržištu, vjerovatno je da će ostati samo još jedna neiskorišćena prilika. Ovaj odnos mora biti ustanovljen u planskoj dokumentaciji najvišeg ranga.²⁰

Kako bi se ovo postiglo na najefektniji način, što bi omogućilo da se iskoristi sve veći investicioni kapital koji polako ponovo postaje dostupan nakon oporavka od finansijske krize iz 2008/2009. godine, Crna Gora mora da odmakne jakoj konkurenciji.

²⁰ Ustanovljeni sistem zoniranja u Crnoj Gori je takav da čak i kad investitor finansira izradu planskog dokumenta, oni urbanistički parametri koji bi odgovarali investitoru da realizuje projekat često se ne mogu upisati uslijed ograničenja iz planskih dokumenata višeg reda, koji limitiraju urbanističke parametre. Stoga je potrebno u fazi donošenja planskog dokumenta višeg i nižeg reda detaljno i precizno normirati izradu ekonomsko-tržišne analize, koja postoji pod tim nazivom u Zakonu i odgovarajućem Pravilniku, ali nije normirana. Na taj način ekonomsko-tržišna analiza postala bi mjerodavna tržišna provjera planerovih rješenja. Tako bi planski dokumenti i njima predviđeni projekti postali konkurentniji i samim tim privlačniji za investitore, a, što je najvažnije, na predloženi način bi se postiglo pružanje realnih osnova za brzo otpočinjanje realizacije tako planiranih projekata. Kao osnovni preduslov, prvenstveno je potrebno u planovima višeg reda obezbijediti sprovođenje ovakvog pristupa u praksi.

(R59) Da bi dobili neophodnu dodatnu prednost, bilo bi preporučljivo angažovati međunarodne konsultantske kuće koje su specijalizovane za ovu oblast. Takva investicija isplatila bi se višestruko, kako kroz direktan prihod ostvaren kroz ove projekte, tako i kroz indirektno efekte koji bi se osjetili u cijeloj Crnoj Gori.

RAZVOJ DETALJNIH URBANISTIČKIH PROJEKATA KOJI UKLJUČUJU TRŽIŠNU KOMPONENTU

(R60) Što prije investitori dobiju mogućnost da započnu projekat razvoja nekretnina, veće su šanse da ih privučemo. To znači manje posla kada je u pitanju borba sa administrativnim preprekama, što bi omogućilo investitoru da se odmah fokusira na ono što je važno – na investiciju.

JAČANJE VLADAVINE PRAVA U PITANJIMA RAZVOJA NEKRETNINA

(R61) Pitanja koja prouzrokuju proces restitucije predstavljaju prijetnju budućem razvoju nekretnina. Procedure sa bivšim vlasnicima, iz perspektive potencijalnog investitora, traju isuviše dugo. Svi smo bili svjedoci stvarnih primjera kada su veliki investicioni projekti bili odlagani ili u potpunosti napušteni zbog nedefinisane i nepredvidive situacije u ovom smislu.

Vlada je prepoznala ovaj problem i obećala da bi se, ukoliko bi neki od investitora bio zainteresovan za zemljište koje je u postupku restitucije, rješavanju tog predmeta dao prioritet.

PROCJENA NEKRETNINA

Trenutno u ovoj oblasti u praksi nijesu implementirani određeni standardi, što je posljedica nedostatka regulacije.

(R62) Uvođenje međunarodno priznatih standarda omogućilo bi bolju osnovu za dalji rast i razvoj tržišta nekretnina.

KATASTARSKA PRAKSA

(R63) Preporuka je da Uprava za nekretnine na ovom poslu angažuje privatne, licencirane geodetske firme da mogu vršiti promjene u katastarskom operatu. Time bi se doprinijelo povećanju limitiranih kapaciteta Uprave za nekretnine.

NISKE FIKSNE NAKNADE ZA PROMET NEPOKRETNOSTIMA

Kada su transferni troškovi veoma visoki, čak i registrovana imovina može postati neformalna ako se naknadne transakcije ne registruju. Ovo ne samo da slabi zaštitu imovinskih prava, već i smanjuje potencijalni prihod od poreza na imovinu.

(R64) Stoga je neophodno odrediti niske i fiksne naknade za različite vrste usluga koje katastar obavlja.

AŽURIRANJE BAZE PODATAKA UPRAVE ZA NEKRETNINE

(R65) Bazu podataka Uprave za nekretnine trebalo bi ažurirati na dnevnoj osnovi, umjesto jednom mjesečno i rjeđe. Pored toga, mogućnost preuzimanja posjedovnog lista preko interneta i elektronsko plaćanje svih taksi bila bi dobrodošla promjena koja bi značajno skratila dio procedure.

RANGIRANJE PRAVA NA HIPOTEKU / ZAHTJEV U POSTUPKU

Član 324 Zakona o svojinsko pravnim odnosima propisuje da se, u slučajevima postojanja više hipoteka na istu nepokretnu imovinu, prioritet ustanovljava prema redosljedu podnošenja zahtjeva za upis hipoteke. Osnovni problem sa primjenom ove odredbe u praksi jeste da u posjedovnom listu ne postoji podatak o postupcima koji su u toku sa preciznim datumom i vremenom podnošenja. Banka kao hipotekarni zajmodavac na taj način ulazi u rizik da je neki drugi kreditor ili poslovni partner već podnio zahtjev za upis hipoteke (čak iako se radi o nekoliko minute prije banke) ili je nekretnina prodana, ali odluka još nije zabilježena na posjedovnom listu. Pored toga, u odluci katastra rang upisanih hipoteka nije uključen, tako da čak i nakon upisa prava na hipoteku u posjedovni list banka nije sigurno da naknadno neće biti upisane hipoteke višeg ranga.

Prijedlog:

(R66) Potrebno je izmijeniti član 53 stav 2 Zakona o državnom premjeru i katastru, tako da se propiše da dio sadržaja posjedovnog lista bude i spisak svih zahtjeva koji su u toku. Zahtjevi u toku trebalo bi da budu odmah unešeni u posjedovni list nakon njihovog podnošenja i da sadrže vrstu zahtjeva i datum i vrijeme podnošenja.

(R103) Uz to, Notarska služba bi trebala imati direktan pristup Katastarskoj bazi podataka/bazi podataka Uprave za nekretnine, kako bi se obezbijedila registracija posjedovnog lista u realnom vremenu.

Jedan od naših članova nije mogao da ostvari vlasnička prava nad komadom zemlje. Uprava za nekretnine imala je zakonsku obavezu da vrati postojeće pravo korišćenja zemljišta koje je, prije privatizacije, bilo "društveno", shodno članovima 419 i 429 Zakona o svojinsko – pravnim odnosima. Većina područnih jedinica se uskladila sa Zakonom i automatski izvršila transfer prava korišćenja u vlasnička prava. U svakom slučaju, neke područne jedinice nisu prihvatile zahtjev za transfer i tražile su dokaz – "Mišljenje" da je tržišna cijena predmetnog zemljišta plaćena u procesu privatizacije. Ova materija je u nadležnosti Savjeta za privatizaciju. I mada se iz Zakona o svojinsko – pravnim odnosima ne može zasigurno zaključiti da zaista postoji obaveza podnošenja ovog Mišljenja, ako neke područne jedinice Uprave za nekretnine insistiraju na tome, apelujemo na Savjet za privatizaciju da nastavi sa izdavanjem Mišljenja.

5.3. INFRASTRUKTURA (R67)

Ova izuzetno važna oblast ostaje nedovoljno razvijena, i predstavlja jedan od najvažnijih ograničavajućih faktora za dalji razvoj cijele zemlje. Tokom prethodne dvije godine, prije svega zbog nedostatka finansija, nije započet ni jedan od velikih projekata koji bi mogli u ovom smislu popraviti situaciju.

(R67) SSICG podržava Vladu u ulaganju dodatnih napora kako bi se projekti izgradnje, prije svega u oblasti saobraćajne infrastrukture i energetike, započeli što je prije moguće.

5.4. OPOREZIVANJE

Crna Gora je generalno prepoznata kao zemlja s niskim poreskim režimom. Veoma je dobro imati takav imidž u poslovnoj zajednici, međutim, to je samo dio priče, jer porez na dobit od 9% nije jedina stavka koju treba uzeti u razmatranje prilikom diskusije o poreskoj politici.

Ovdje bi željeli da predstavimo temu koja je bila u fokusu tokom prethodne godine a povezana je sa velikim korakom unazad u oblasti poreske politike.

PREDVIDLJIVOST

Naši članovi izvještavaju da su, ukupno gledano, različiti porezi i dažbine, kako na nacionalnom, tako i na opštinskom nivou, u posljednjih nekoliko godina porasli za skoro 50%. Ovo se uglavnom može pripisati opštinskim taksama i porastu cijena njihovih usluga, i Vlada će morati da obrati još veću pažnju na ovaj aspekt oporezivanja. Tokom 2013. godine, poslovni subjekti su bili dva puta „iznenađeni“ povećanjem dvije najznačajnije poreske stope: PDV je povećan sa 17 na 19 %, a porez na dohodak sa 9 na 15 % za dio plate preko prosječne (480 EUR). Iako su nazvani privremenim, "kriznim" porezima, ništa se nije promijenilo do 2015. godine, pa čak i tada je sniženje bilo gotovo beznačajno, na 13%.

5.5. KORPORATIVNO UPRAVLJANJE (R68 – R72, R104)

U ovom odjeljku bavimo se pojedinim komponentama korporativnog upravljanja koje i dalje zahtijevaju značajna poboljšanja, predlažući konkretna rješenja za pitanja koja usporavaju razvoj ove oblasti, kao i ukupne ekonomije.

5.5.1. FINANSIJSKO IZVJEŠTAVANJE

Kvalitet finansijskog izvještavanja i dalje je jedna od oblasti koja ima ogroman potencijal za poboljšanje. Iako postoje određeni izuzeci, ukupan kvalitet i dalje nije na prihvatljivom nivou. Neki od naših članova rade sa svojim klijentima na izradi finansijskih izvještaja koji bi im omogućili pristup većem broju opcija za finansiranje dostupnih van Crne Gore.

(R68) Međutim, to ipak ima ograničen uticaj na sistem kao cjelinu, te SSICG smatra da bi bilo od suštinske važnosti da nadležne institucije poboljšaju ne samo kontrolu, već i obrazovanje iz ove oblasti.

5.5.2. REVIZORSKA PRAKSA

“Zabilježen je mali napredak u oblasti privrednog prava. Posmatrano u cjelini, ostvaren je umjeren napredak u pripremama.”²¹

U prethodnim izdanjima Bijele knjige razmatrali smo pitanja u vezi sa porezom na dobit, porezom na dodatu vrijednost, usklađivanjem sa EU, kao i okvirom za finansijsko izvještavanje. Dotakli smo se PDV-a i naveli neke od prijedloga u poglavlju posvećenom prijedlozima članova SSICG za poboljšanje regulatornog ambijenta.

(R69) Iako je zabilježen veoma ograničen napredak u ovim oblastima, ovog puta nećemo ponavljati sva pitanja koja smo ranije istakli, ohrabrujući Vladu da još jednom pregleda Bijelu knjigu 2012 i prijedloge koje smo tamo predstavili.

5.5.3. REGULATIVA IZ OBLASTI STEČAJA

Naša uvodna ocjena iz Bijele knjige 2012 i dalje je aktuelna: *“Novi Zakon o stečaju detaljno reguliše sve aspekte stečajne procedure. Međutim, problem stečajnih procedura ne leži u zakonskom okviru već u njegovoj implementaciji. Crnogorski sudovi i sudije još nijesu izgradili jasnu poziciju i pravnu praksu kad je u pitanju primjena Zakona o stečaju i uvođenje modernih koncepata stečajnog prava u Crnoj Gori.”²²*

²¹ Izvještaj o napretku Crne Gore 2014, Evropska komisija

²² Na primjer, finansijske transakcije poput zajmova putem finansijskih derivata, što predstavlja mogućnost naplate potraživanja kroz stečaj korišćenjem novih odredbi poput setoff, pravo na izbor i slično.

NEUTEMELJENO OSPORAVANJE PRIJAVLJENIH POTRAŽIVANJA U STEČAJNOM POSTUPKU

Prijavljeno novčano potraživanje se utvrđuje i smatra odobrenim ukoliko nije osporeno od strane stečajnog upravnika ili drugog povjerioca. Nažalost, u praksi je ovo pravo često predmet zloupotrebe, kada kreditori neutemeljeno osporavaju prijavljena potraživanja, kako bi imali privilegovanu poziciju ili od strane stečajnog upravnika, koji često postupa u interesu dužnika, iako zakon nalaže da bude nezavisan. Još je ozbiljnija činjenica da stečajni upravnik nema obavezu da objasni zašto su određena potraživanja definisana kao osporena, iako podnesak povjerioca sadrži jasne dokaze (potpisane ugovore o kreditu, zahtjeve za korišćenjem potpisane od strane dužnika, potpisane mjenice, itd.). U poređenju sa takvim objektivnim dokazima druga strana nema obavezu da dokaže svoje tvrdnje dokumentima. Nakon što je potraživanje osporeno u toku stečajnog postupka, povjerilac je upućen na sudski postupak kako bi dokazao svoje pravo, što često dugo traje.

Prijedlog:

(R70) Potrebno je izmijeniti Zakon o stečajnom postupku, tako da se uvede obaveza stečajnog upravnika da podijeli dokaze koje podnosi drugi povjerilac kada stečajni upravnik proglasi potraživanje osporenim. Nadalje, potrebno je zakonom propisati rokove na osnovu kojih stečajni sudija mora donijeti odluku u postupku za osporeno potraživanje, imajući u vidu hitnost stečajnog postupka.

Vladin komentar: Članom 33 Zakona o stečaju je propisano da je stečajni upravnik dužan da postupa savjesno i blagovremeno a istim članom stav 5 je posebno navedeno da se pokreće postupak pred sudom, ako je cjelishodno i opravdano.

S obzirom da je u toku izrada Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o stečaju svi ovi prijedlozi su uzeti u obzir.

PRAVO GLASA U SLUČAJEVIMA REORGANIZACIJE

Proces glasanja o planu reorganizacije ne uzima u obzir iznose potraživanja povjerilaca, već se konačna odluka donosi isključivo na osnovu pojedinačnih odluka o klasama povjerilaca. Ovo obično vodi ka adaptaciji plana reorganizacije negativnom diskriminacijom banaka kao najvećih ukupnih povjerilaca u većini slučajeva.

Prijedlog:

(R71) Bilo bi poželjno promijeniti Zakon o stečajnom postupku na način da uključi odredbe koje bi propisale pravo veta povjerioca čije potraživanje prelazi 50 odsto ukupnih prijavljenih potraživanja, kako bi mogao da glasa protiv reorganizacije koja nije u njegovom interesu.

REVIZIJA PLANA REORGANIZACIJE

Zakon o stečaju propisuje da reorganizacija kompanije može biti odobrena samo ukoliko obezbjeđuje povoljnije namirenje i povraćaj povjeriocima u poređenju sa likvidacijom kroz prodaju imovine. To znači da je glavna pretpostavka da iza plana reorganizacije stoje dokazi o ekonomski opravdanim i realno dostižnim razlozima za nastavak poslovanja dužnika. Kao suprotnost ovom principu u praksi, planove reorganizacije obično predlažu dužnici, dok sudovi obično ne provjeravaju njihov kvalitet ili realističnost, već ih prihvataju u izvornom obliku bez dalje analize. Ovakav postupak stavlja dužnika u povlašćen položaj, jer je u prilici da na odobrenje podnese nerealan plan reorganizacije. U nekim slučajevima ovi planovi nemaju nikakvog osnova, niti poslovne racionalnosti ili realnosti.

Prijedlog:

(R72) Predložimo izmjenu Zakona o stečajnom postupku, kako bi se dodala odredba kojom se propisuje obaveza za stečajnog sudiju da, prije glasanja o planu, na osnovu zahtjeva jednog ili više dužnika koji imaju minimum 30% prijavljenih potraživanja, odredi nezavisnog eksternog finansijskog savjetnika ili finansijskog eksperta, čije troškove snosi dužnik koji podnosi plan, i koji bi ocijenio izvodljivost predloženog plana, realnost primijenjenih pretpostavki i održivost predloženih mjera.

STEČAJNE SUDIJE

(R104) Osim toga, trebao se bi povećati broj stečajnih sudija, a njihovim specijalizovanim obukama posvetiti više pažnje.

5.6. VLADAVINA PRAVA (R73-R74)

Uopšteno, naši članovi smatraju da iako Crna Gora ostvaruje napredak kada je u pitanju EU reformska agenda, i dalje postoje problemi koji su povod za zabrinutost u ovoj oblasti, a prije svega borba protiv korupcije i jačanje vladavine prava.

Kako Heritidž fondacija navodi u svom Indeksu ekonomskih sloboda 2014:

Korupcija je i dalje u velikoj mjeri prisutna. Prema izvještaju Evropske Komisije iz 2013. godine, korupcija i neprimjereno ponašanje su široko rasprostranjene u ključnim oblastima kao što su zdravstvena zaštita i javne nabavke, osuđujuće presude u slučajevima visokog profila su rijetke, a nadzor konflikta interesa relativno slab. Organizovani kriminal vrši snažan uticaj kako na javni, tako i na privatni sektor, a politizacija sudstva je već dugogodišnji problem.

Fondacija Heritidž, Indeks ekonomskih sloboda, 2014

Dugotrajne procedure vansudske prodaje

U proceduri vansudske prodaje povjerilac se susrijeće sa dugom procedurom upisa obavještenja u posjedovnom listu, i pored činjenice da se u Zakonu o državnom premjeru i katastru propisuje da je rok za upis 15 dana od trenutka podnošenja. Ovaj rok se od strane katastara rijetko poštuje. Pored toga, postupak izvršenja se često odlaže od strane dužnika koji uspijevaju da izbjegnu uručenje obavještenja o kašnjenju fiktivnim izdavanjem u slučaju stambenih objekata. Imajući u vidu trenutnu praksu, od momenta pokretanja vansudske prodaje do prve javne aukcije, često prođe pola godine ili više. Ovo je veoma ozbiljan problem sa kojim se susrijeću banke u smislu sporog izvršenja.

PRIJEDLOG

(R73) Nadzor i interna revizija radnji Katastra je neminovno potrebna za obezbjeđenje prevencije neosnovanog kršenja zakonom propisanih rokova.

5.6.1. PRAVOSUĐE

Naši članovi prijavljuju ograničen ili potpun nedostatak napretka kada su u pitanju dugi privredni sudski sporovi i postupci. Primjedbe iz prethodna tri izdanja ovog dokumenta su i dalje relevantne: „Dugotrajni sudski postupci mogu učiniti namjeru podnosioca tužbe potpuno nesvrsishodnom, na taj način ugrožavajući same temelje vladavine prava.“

IAKO JE NAPREDAK VIDLJIV, NEOPHODNO JE DALJE POJEDNOSTAVITI KOMPLIKOVANE I SKUPE ADMINISTRATIVNE PROCEDURE I UKINUTI NOVE OBLIKE BIROKRATSKE AUTOKRATIJE – NAROČITO NA LOKALNOM NIVOU. **(R74)** JEDNOŠALTERSKI PRINCIP BI TREBALO PROŠIRITI NA CIJELI NIZ USLUGA U OVOJ OBLASTI, UKLJUČUJUĆI IZDAVANJE RADNIH I BORAVIŠNIH DOZVOLA STRANCIMA KOJI RADE U CRNOJ GORI.

5.6.2. DOZVOLE I LICENCE

Konstatujući određeni napredak u ovoj oblasti, naši članovi su jednoglasni u mišljenju da su administrativne procedure za izdavanje različitih dozvola i licenci i dalje skupe i duge. Jedna od najčešće kritikovanih oblasti administrativnih procedura koje je potrebno ispuniti tokom poslovanja jeste izdavanje dozvola i licenci.

5.7. PREDVIDLJIV POSLOVNI AMBIJENT (R75)

U Bijeloj knjizi 2013 analizirali smo pitanje predvidljivosti poslovnog ambijenta, zaključivši da je jedna od definišućih karakteristika prethodne godine bilo nepredvidljivo poslovno okruženje, izazvano čestim regulatornim promjenama kao i, prije svega, povećanjima poreskih stopa i ostalih davanja.

Jedan od naših članova platilo je tokom 2009. godine ukupno 3.2 miliona EUR za poreze, takse i plaćanja za infrastrukturne usluge lokalnim i nacionalnim organima. Sa približno istim prihodom, jer je rast bio usporen globalnim i lokalnim negativnim ekonomskim prilikama, u 2013. godini ova cifra dostigla je nevjerojatnih 4.5 miliona EUR – što predstavlja povećanje od skoro 50 % u ukupnom iznosu davanja poput poreza, taksi, doprinosa i svih ostalih troškova koji se plaćaju državi po raznim osnovama, uključujući i infrastrukturne usluge. Bez obzira na to kako bi nazvali ove troškove, ovaj trend povećanja je neodrživ.

Sledeći primjer je dobra ilustracija ovog pitanja:

U 2014. godini suočavamo se sa daljim povećanjima – cijena vode u primorskom regionu, ekološka taksa, itd., pored povećanja PDV iz 2013. sa 17 na 19 %, i djelimičnog povećanja poreza na dohodak sa 9 na 15 % (snižen na 13% u 2015.).

(R75) Promjene su neizbježne, ali način na koji se njima upravlja i na koji se one implementiraju u regulatorni ambijent je ono što čini razliku između stabilnog, predvidljivog ambijenta koji omogućava kompanijama da planiraju i investiraju, i onog ambijenta u kojem investitori donose konzervativne investicione odluke jer nisu u mogućnosti da znaju da li će biti profita i koliko će on iznositi.

6. PREGLED EKONOMIJE

6.1. TURIZAM (R76 – R82, R105 – R110)

UVOD

Crna Gora postaje svjetska destinacija s velikim potencijalom za dalji razvoj. Turizam je od posebnog značaja za crnogorsku ekonomiju i smatra se da ima strateški značaj za razvoj zemlje.

Prema Svjetskom savjetu za turizam i putovanja (WTTC)²³, ovo su ključni podaci koji ilustruju crnogorski turizam:

BDP: DIREKTNI DOPRINOS

Direktan doprinos sektora turizma BDP-u 2014-toj bio je 348.4 mn EUR (9.5% od ukupnog BDP-a), uz predviđanja rasta od 6.0% na 369.3 mn EUR u 2015-toj. Očekuje se da će direktan doprinos sektora turizma BDP-u rasti za 7.6% godišnje do 769.5 mn EUR (14.8% BDP-a) do 2025.

BDP: UKUPNI DOPRINOS

Ukupan doprinos sektora turizma BDP-u (uključujući šire efekte investicija, lance snabdijevanja i uticaje indukovanih prihoda, vidite stranu 2) bio je 733.2 mn EUR u 2014-toj (20.0% BDP-a) i očekuje se da će porasti za 7.9% na 791.3 mn EUR (20.9% BDP-a) u 2015-toj, uz predviđanja rasta od 7.7% godišnje na 1,664.9 mn EUR do 2025-te (31.9% BDP-a).

ZAPOŠLJAVANJE: DIREKTAN DOPRINOS

Tokom 2014. godine sektor turizma donio je direktno 15,000 radnih mjesta (8.6% ukupnog broja radnih mjesta). Očekuje se da ova cifra poraste za 5.1% u 2015-toj na 15,500 (8.9% ukupnog broja radnih mjesta) i da nastavi s rastom od 4.8% godišnje u narednih deset godina, tj. na 25,000 radnih mjesta u 2025-toj.

ZAPOŠLJAVANJE: UKUPAN DOPRINOS

Ukupan doprinos sektora turizma zapošljavanju iznosio je 32,000 radnih mjesta u 2014-toj (18.5% od ukupnog broja radnih mjesta). Očekuje se da ova cifra poraste za 6.9% u 2015-toj na 34,000 radnih mjesta (19.4% od ukupnog broja radnih mjesta). Očekuje se da će do 2025. godine sektor turizma donijeti 55,000 radnih mjesta (29.6% od ukupnog broja radnih mjesta), što predstavlja povećanje od 4.9% godišnje tokom tog perioda.

²³ <http://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/montenegro2015.pdf>

IZVOZNI EFEKTI

Izvozni efekti sektora turizma generisali su 688.7 miliona EUR u 2014. Očekuje se da će taj iznos narasti za 7,0% u 2015. i da će zemlja privući 1,378,000 stranih turista. Predviđa se da će do 2025. broj stranih turista ukupno iznositi 2,223,000, i ostvariti potrošnju od 1,584.4 mn EUR, što predstavlja porast od 8.0% godišnje.

INVESTICIJE

Investicije u oblasti turizma tokom 2014. godine procijenjene su na 234.9 mn EUR. Procjenjuje se da će njihov nivo u 2015-toj porasti za 15.6%, te nastaviti da raste za 8.2% godišnje tokom narednih deset godina, na 594.8 mn EUR u 2025-toj. Udio turizma u ukupnim nacionalnim investicijama će porasti sa 33.5% u 2015-toj na 53.2% u 2025-toj.

POZICIJA CRNE GORE (OD 184 ZEMLJE) PREMA RELATIVNOM ZNAČAJU UKUPNOG DOPRINOSA TURIZMA BDP-U:

<p>141 APSOLUTNI iznos u 2014.</p>	<p>34 Doprinos BDP-u u 2014. RELATIVNI IZNOS</p>
<p>7 Prognoza RASTA za 2015.</p>	<p>3 DUGOROČNA prognoza RASTA 2015-2025</p>

Naši članovi primjećuju da se Crna Gora kao turistička destinacija svake godine pozicionira sve bolje, uz preduzimanje konkretnih koraka na popravljajući njenog imidža.

PREPORUKE

Potencijal Crne Gore dobio je konkretne smjernice u Strategiji razvoja turizma u Crnoj Gori do 2020. godine, koja za cilj ima da pozicionira zemlju kao „turističku destinaciju sa ponudom tokom cijele godine, sa živopisnim pejzažima i zaštićenim biodiverzitetom”.²⁴

²⁴ <http://www.mrt.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rid=89273&rType=2&file=01+Montenegro+Tourism+Development+Strategy+To+2020.pdf>

- **Regioni i marketing**

(R76) Kako bi postigla gore citirani cilj, Crna Gora se mora pozicionirati prvo u smislu nivoa turizma koji želi da privuče, što je Strategijom donekle definisano. To ne može biti samo elitni turizam, već strateški osmišljena mješavina, koja bi kao pravac bila najbolja. U tom smislu, regioni, koji su dobro definisani u Strategiji, moraju imati svoju poziciju i nivo u opštoj slici Crne Gore kao destinacije. Međutim, ove ideje tek treba da se implementiraju.

(R105) Kako bi se moć marketinga u potpunosti iskoristila za promociju Crne Gore kao turističke destinacije, predlažemo da se sve zainteresovane strane više uključe. Naši članovi koji rade u turističkoj djelatnosti bi bili voljni da daju doprinos bolje koordiniranoj i jasnijoj strategiji koja integriše ključne aktere u ovoj djelatnosti u Crnoj Gori.

- **Vize**

(R106) Crna Gora bi trebala razmotriti uvođenje liberalnijeg režima za dobijanje turističkih viza, kako bi omogućila turistima i kupcima nekretnina iz zemalja iz kojih dolaze neki od najvećih stranih investitora u Crnoj Gori, lakši pristup zemlji. Dobar primjer je Šengen viza, koja posjetiocu omogućava da ostane u EU tri mjeseca, ali samo sedam dana u Crnoj Gori. Ili, na primjer, procedura obezbjeđenja crnogorske vize za Azerbejdžance, koja traje tri mjeseca, i uz to morajući ići u Teheran, Iran, koji je udaljen skoro hiljadu kilometara.

- **Ekonomski pasoš**

(R107) Osim od dalje liberalizacije viznog režima, Crna Gora bi mogla imati velike koristi i od uvođenja takozvanog "Ekonomskog pasoša". Naši članovi su uvjereni da bi dostupnost ove opcije potencijalnom investitoru privukla u zemlju znatno više stranih investicija.

- **Infrastruktura**

(R77) Kako bi bila pristupačnija, potrebno je podstaći uvođenje jednostavnog i cjenovno prijemčivog pristupa iz glavnih evropskih centara. U ovom smislu, aerodromskoj infrastrukturi je takođe potrebna modernizacija, naročito kada je u pitanju tivatski aerodrom.

- **Jahting**

Stav 2 člana 27 Zakona o jahtama alternativno predviđa mogućnost da se „crew lista“ ispunjava u potpunosti ili dodatnim upisivanjem, ali Kapetanija ne prihvata dodatno upisivanje koje znatno olakšava posao i jahti i Kapetaniji.

Uredba o uslovima koje moraju da ispunjavaju luke, razvrstane prema vrsti pomorskog saobraćaja i namjeni, predviđa da luke moraju da imaju sidrište (stav 1, tačka 1 člana 2). Lučkoj kapetaniji je od strane PM više puta slat zahtjev da na mapi obilježe prostor koji bi za to služio, ali oni to do danas nisu uradili. U nedostatku sidrišta se dešava da se kapetani usidre na mjestu koje sami odrede u blizini marine, dok čekaju gorivo, i da ih Kapetanija kazni.

(R78) Ranije je ovo bilo dozvoljeno, pa je potrebno samo primijeniti postojeći tekst zakona.

Potrebno je legislativnim ili nekim manje formalnim putem usaglasiti **definiciju punomoćja/ovlašćenja koje vlasnik jahte daje kapetanu/skiperu**. Kapetanija insistira na punomoćju koje je ovjereno kod notara (ili drugog odgovarajućeg organa), čak i kada je vlasnik jahte lično prisutan.

(R79) Smatramo da je potrebna liberalizacija kojom bi se prihvatilo neovjereno punomoćje uz potpis zapovjednika kojim garantuje autentičnost uz odgovarajuće kaznene odredbe za lice koje potvrdi autentičnost kopija za koje zna ili mora znati da nisu vjerne originalu.

(R80) Potrebno je usaglasiti Zakon o jahtama i Zakon o graničnoj kontroli ili izdati obavezujuće tumačenje kojim bi se preciziralo koji od navedenih zakona ima prvenstvo u primjeni, kada regulišu istu materiju, kao što su napuštanje zemlje i rokovi.

Vladin komentar: *Smatramo da bi ova preporuka trebala biti usmjerena na izmjene i dopune, ili pak, donošenje novog Zakona o jahtama. Prema našim saznanjima, promjena ovog zakona je trebala biti pokrenuta još 2013. godine i neophodna je, između ostalog, i zbog izraza Republika Crna Gora u njemu. Izuzetno je važno da se budući Zakon o jahtama mora držati predmeta koji uređuje i ne može regulisati materiju koja je već uređena Zakonom o graničnoj kontroli. Osim ove činjenice, treba podsjetiti da su najnovije izmjene Zakona o graničnoj kontroli, usvojene 07.08.2013. godine, u skladu sa Šengenskim preporukama o najboljoj praksi u ovoj oblasti, i predstavljaju dobar primjer ažuriranja propisa usklađenih sa zahtjevima svih subjekata. Zbog toga smo i mišljenja da postoji mogućnost da strani investitori vrše predlaganje izmjena i dopuna i Zakona o graničnoj kontroli, a sve u cilju poboljšanja njegovog kvaliteta i u skladu sa standardima o graničnoj kontroli koji postoje u Evropskoj uniji. Takođe, kao još jedan primjer neusaglašenosti dva zakona navodimo član 31 Zakona o jahtama koji, u pogledu isplavljanja jahte, propisuje dužnost napuštanja voda Crne Gore u roku od 24 sata. Međutim, ovo pitanje je regulisano i članom 53 Zakona o graničnoj kontroli, koji propisuje zapovjedniku plovnog objekta da, nakon završene granične provjere, najkraćim plovnim putem, plovnim objektom napusti teritorijalne vode Crne Gore. Tumačanjem Zakona o jahtama, proizilazi da nakon izvršenih graničnih provjera jahta može ostati još 24 sata, ploviti unutrašnjim vodama Crne Gore, pristajati i sidriti, bez ograničenja. Zbog toga smatramo da mogućnost isplavljenja jahte u roku od 24 sata može da se odnosi samo na ovjeravanje popisa posade i putnika u Kapetaniji ili Ispostavi lučke kapetanije, ali ne i na mogućnost isplavljenja zapovjednika u roku od 24 sata nakon izvršenih graničnih provjera.*

(R81) Bilo bi preporučljivo ukinuti zahtjev da se „Shore pass“ vrati policiji jer policija izdaje taj dokument i može u svakom trenutku izvršiti provjeru u svojoj evidenciji.

Vladin komentar: *Ovo nema uporište u Zakonu o graničnoj kontroli i podzakonskim aktima. Naime, Zakonom i Pravilnikom o obrascu, sadržini i načinu izdavanja odobrenja članu posade stranog broda za kretanje na području u kojem se luka nalazi, nije propisana obaveza vraćanja ovog odobrenja Policije. Takođe, ne postoji ni propisana kaznena odredba koja predviđa novčanu kaznu ukoliko zapovjednik ili član posade odobrenje ne vrati Policiji. Međutim, smatramo da procjena prijetnji za bezbjednost državne granice, koja se prema Zakonu o graničnoj kontroli vrši, između ostalog, radi obezbjeđenja*

državne granice, sprječavanja vršenja i otkrivanja krivičnih djela i sprječavanja nezakonitih migracija ne može biti predmet preporuka u "Bijeloj knjizi". Ukoliko policajac koji vrši graničnu kontrolu, na isplovljenju broda, zatraži i vraćanje odobrenja, to podrazumijeva bezbjednosne procjene koje su propisane Zakonom o graničnoj kontroli i koje ne trebaju biti ograničavane.

U Prijedlogu izmjena i dopuna zakona o jahtama u članu 15 (koji mijenja član 29 stav 1 postojećeg zakona) obavezno pilotiranje za sve strane jahte zamijenjeno je ograničenjem od 1000 pa nadalje.

(R82) Potrebno je dozvoliti da zahtjev za sidrenjem potpiše zapovjednik broda, a ne samo agent. Nijedan popis ne obavezuje jahtu da angažuje agenta, pa ovakva praksa nema smisla.

- **"Siva" ekonomija/inspekcije**

Rad inspekcija je oblast u kojoj su tokom prethodnih nekoliko godina izvršena značajna unapređenja. Ipak, mnogi subjekti koji posluju u tzv. "sivoj zoni"; tj. subjekti koji nisu registrovani, i dalje nisu predmet nadzora, te i dalje ostaju problematični za subjekte koji legitimno posluju.

(R106) Uz to, u cilju podizanja rada inspekcija i, što je još važnije, njihovih rezultata, na viši nivo, predlažemo da se razmotri uvođenje nezavisnih inspektora, koji bi kontrolisali subjekte koje je inspekcija već obilazila, slično konceptu revizije inspektora, koji je već zastupljen u Zakonu.

(R108) Inspekcija stranih kompanija trebala bi biti transparentnija za vlasnike.

- **Niža stopa PDV-a na hranu i pića u ugostiteljskoj djelatnosti**

(R109) Niža stopa PDV-a od 7% bi se takođe trebala primjenjivati i na hranu i pića u ugostiteljskoj djelatnosti, što je posebno važno u periodu punom izazova, u kakav upravo ulazi turizam Crne Gore.

- **Turistička registracija**

(R110) Proces turističke registracije bi na aerodromima, kao i na svim ostalim punktovima granične kontrole, trebao biti automatizovan.

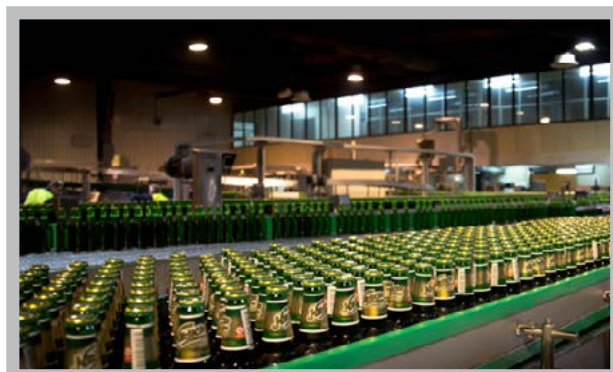
6.2. PROIZVODNJA/ENERGETIKA (R83)

UVOD

U uslužno orijentisanoj ekonomiji, kakva je crnogorska, izvozni potencijal proizvodne industrije ima poseban značaj.

Prema podacima Centralne banke Crne Gore²⁵, u 2014. se, u odnosu na 2013, bilježi pad ukupne industrijske proizvodnje za 11.4%. Pad industrijske proizvodnje zabilježen je u prerađivačkoj industriji (6.7%) i u sektoru snabdijevanja električnom energijom, gasom i parom (19.6%), dok je u sektoru vađenja ruda i kamena ostvaren rast proizvodnje od 14.4%.

Najveći pad je evidentiran u proizvodnji metalnih proizvoda, izuzev mašina i uređaja (-86.6%), dok je najmanji pad zabilježen u sektoru hemijskih proizvoda (-0.3%).

PREOSTALA PITANJA I PREPORUKE

Naši članovi ove godine navode ograničene pozitivne pomake, naglašavajući nefleksibilnost Zakona o radu i ostalih propisa u ovoj oblasti. Oni ozbiljno ugrožavaju potencijal Crne Gore u realnom sektoru, i ometaju započeti proces restrukturiranja.

Pored toga, na konkurenciju u ovom sektoru utiče pitanje državne pomoći. Preduzeća ne bi trebala biti subvencionisana od strane Vlade; ova pojava je široko prepoznata kao neadekvatan način korišćenja novca poreskih obveznika.

(R83) Ova situacija mora biti razriješena što je prije moguće jer pravila EU o zaštiti konkurencije ne dozvoljavaju takve aranžmane.

6.3. TELEKOMUNIKACIJE I ICT SEKTOR (R84 – R88, R111-R115)

UVOD

ICT sektor je pokretačka snaga kako ekonomskog razvoja, tako i širih društvenih promjena, koji podstiče produktivnost i konkurentnost ekonomije.

Vjerujemo da je snažan ICT sektor od presudnog značaja za Crnu Goru. SSICG je potpuno posvećen pružanju podrške rastu ovog sektora stvaranju svijeta brojnih mogućnosti u eri globalizacije.

²⁵ http://www.cb-mn.org/slike_i_fajlovi/fajlovi/fajlovi_publikacije/biltencbcg/2015/bilten-012015.pdf

Da bi se nosio s brzim tehnološkim promjenama i načinom na koji se informacije konzumiraju, proizvode i prenose, ICT sektor mora tražiti nove načine za ostvarivanje prihoda, nove poslovne modele i nova tržišta. Sektor telekomunikacija mora da nastavi s istraživanjem novih načina na koje bi profitirao od postojeće infrastrukture i pristupio investicijama, da bi se ta infrastruktura nadogradila i proširila, što predstavlja poseban izazov u Crnoj Gori. Svi ovi ciljevi mogu biti postignuti samo ako se zastarjela zakonska regulativa i okvir standarda reformišu da bi se bolje uklopili u svijet širokopojasnog pristupa bez granica.

Komitet SSICG za ICT

Tokom 2014. godine naši članovi iz sektora telekomunikacija i ICT su oformili Komitet u okviru SSICG kako bi se "jednim glasom" obratili nadležnim institucijama, a sa ciljem unapređenja poslovnog okruženja za ICT sektor u Crnoj Gori. Komitet za ICT će težiti podsticanju inovacija, ekonomskog rasta i poboljšanju kvaliteta svakodnevnog života, kako za građane, tako i za poslovne subjekte.

Kako je navedeno u Statutu Komiteta: "Naš cilj je maksimalno iskorišćenje potencijala ICT sektora da doprinese razvoju Crne Gore na više načina. Misija Komiteta je podsticanje inovacija, ekonomskog rasta i poboljšanje kvaliteta svakodnevnog života, kako za građane, tako i za poslovne subjekte omogućavanjem transparentnog, predvidljivog i održivog poslovnog ambijenta."

Komitet za ICT je objavio Pozicioni dokument koji se bavi unapređenjem regulatornog režima i naročito je fokusiran na poboljšanje poslovne klime u zemlji. Glavni cilj ovog dokumenta je rješavanje najrelevantnijih pitanja za telekomunikacioni sektor, s obzirom da turbulencije u poslovnom okruženju i česte izmjene propisa gotovo onemogućavaju konvencionalno strateško planiranje, prenebregavajući razvojne trendove.

Ovaj cilj će se sprovesti posredstvom rješavanja najrelevantnijih tema (kao što su: erozija tržišta, izazovi okruženja i uticaj OTT usluga, izmjene Zakona o elektronskim komunikacijama i učešće u javnim konsultacijama, izmjene Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata, izmjene Zakona o putevima, jačanje odnosa sa Agencijom za elektronske komunikacije i poštanske usluge i Vladom Crne Gore) za telekomunikacioni sektor i davanjem doprinosa poboljšanju kompletnog sistema.

Da bi više investirali, operatorima je potrebna podrška Vlade i Regulatora u prevazilaženju izazova poslovnog okruženja, s obzirom da trenutna situacija, iz perspective sektora telekomunikacija, nije održiva. Stoga bi u primarnom fokusu trebalo biti uspostavljanje predvidljivog regulatornog ambijenta i poreskog režima.

PREOSTALA PITANJA I PREPORUKE

Nekoliko opštih pitanja koja su bila smetnja daljem razvoju ovog sektora u Crnoj Gori već su pomenuta u datom dokumentu, a u ovom dijelu iznosimo nekoliko preporuka koje se odnose konkretno na ovaj sektor:

- Pojava OTT video i media servisa mijenja telekomunikacioni sektor. OTT servisi se razvijaju brzo, a ponašanje korisnika još i brže, tako da će operatori morati da kreiraju agilne i prilagodljive modele poslovanja. Da bi smo to sproveli, potrebna nam je podrška Vlade. Regulacija ovog tržišta je veoma važna kako za operatore, tako i za Vladu. Regulisanjem ovog tržišta država može ostvariti značajnu ekonomsku vrijednost, dok bi operatori mogli da posvete svoje resurse kreiranju strategije održivog rasta. **(R111)** Stoga predlažemo

uklanjanje regulatorne asimetrije između telekomunikacionih i OTT servisa momentalnim sniženjem regulatornog pritiska na operatore. Na srednji rok, bi trebalo težiti primjeni istih pravila na iste servise.

- Tradicionalni telekomunikacioni servisi i prihodi predmet su teške regulacije, podsticane problemima vezanim za zaštitu potrošača i unutrašnje tržište, a koja ograničava sposobnost mobilnih operatora da izvuče maksimum vrijednosti od ovih tržišta. Rigidan regulatorni okvir je bio korisno sredstvo u procesu obrazovanja nacionalnog regulatora. Ipak, imajući na umu značajnu eroziju tržišta u zadnjih nekoliko godina, aktuelni trenutak zahtijeva predvidljiviji, pragmatičniji i fleksibilniji okvir. **(R112)** Ohrabrujemo Vladu da razmotri rekonstrukciju regulatornog okvira i uspostavljanje fleksibilnijeg režima koji bi omogućio razvoj tehnologija i servisa, dajući doprinos razvoju društva daljim investiranjem u ovaj sektor.

(R84) Primjedba da razvoj infrastrukture putem javno-privatnih partnerstava mora biti nastavljen, i dalje je validna. Međutim, trenutna cijena iznajmljivanja infrastrukture koju je odredila Agencija za telekomunikacije isuviše je niska, i ona predstavlja značajnu barijeru za dalji razvoj.

- Kad je u pitanju infrastruktura za bazne stanice za mobilnu telefoniju, napredak je ostvaren kod nekih lokalnih uprava, kao što je slučaj u Podgorici, Beranama i na Cetinju, gdje su opštinske vlasti bile efikasne u radu sa zahtjevima za dobijanje dozvola za izgradnju. S druge strane, naši članovi suočili su se sa značajnim negativnim trendovima u nekim primorskim opštinama, u pojedinim slučajevima i potpunim nepostojanjem saradnje, što je dovelo do zastoja od po jedne godine za planove za privremene objekte.

(R85) Tako pitanje neusklađenih kriterijuma i stavova između različitih opština u pogledu procedura za dobijanje građevinskih dozvola i dalje predstavlja izazov za naše članove.

- Izdavanje građevinskih dozvola za telekomunikacione objekte je u nadležnosti organa lokalne uprave; u nekim opštinama u tom smislu nastaju ozbiljni problemi, a u određenom broju slučajeva proces je potpuno onemogućen. **(R113)** Imajući u vidu da su većina naših baznih stanica privremeni objekti, predlažemo da se nadležnost za izdavanje građevinskih dozvola prenese u Opštinu Podgorica – Sekretarijat za komunalne poslove i saobraćaj.
- Zbog trenutne nepovoljne situacije u crnogorskom sektoru energetike, telekomunikacione kompanije srijeću se i sa **izazovom snabdijevanja električnom energijom za bazne stanice.**

(R86) Stoga bi upotreba alternativnih izvora energije za nezavisno napajanje baznih stanica predstavljala optimalno rješenje ovog problema.

- Ranije smo pomenuli smo da bi potpuno iskorišćenje svih potencijala elektronske trgovine podrazumijevalo usklađivanje **odredbe Zakona o elektronskoj trgovini koje regulišu prodaju na daljinu sa Zakonom o zaštiti potrošača.** Zakon o elektronskim komunikacijama predviđa mogućnost da se pretplatnički ugovor može potpisati putem udaljene komunikacije, kao i van poslovnih prostorija operatera, u skladu sa zakonom koji definiše elektronski potpis i zaštitu potrošača (član 153).

(R87) U tom smislu, operater treba da definiše jasne i nedvosmislene opšte uslove za pružanje usluga, koji naročito treba da sadrže: proceduru za zaključivanje ugovora putem interneta i ugovore sklopljene van poslovnih prostorija operatera, koja mora da sadrži odredbe u skladu sa zakonom koji reguliše elektronski potpis i zaštitu potrošača (član 148).

- Kada je u pitanju obračun usluga elektronskih komunikacija, Crna Gora je uvela jednu specifičnost koja se tiče određivanja mjernih jedinica, što je materija koja u zemljama Evropske Unije nije predmet zakona o elektronskim komunikacijama. Naime, operatori su obavezni u svoju ponudu uključiti najmanje jedan korisnički paket u kome se za obračun usluga koriste mjerne jedinice 1 sekunda i jedan kilobajt (1KB), s tim da se takav obračun mora primijeniti i na saobraćaj u romingu, što za crnogorske operatore znači da u najvećem broju zemalja/operatora uslugu rominga pružaju ispod svoga troška, jer prema standardnim ugovorima sa roming partnerima plaćanja između operatora podrazumijevaju obračun usluga primjenom tarifnog intervala 60 sekundi i 10 do 100KB.
- U nekim slučajevima problem je u tumačenju odredaba zakona. Radi ilustracije, pomenućemo član 39 Zakona o elektronskim komunikacijama, čije tumačenje po našoj ocjeni izlazi iz okvira samog Zakona, budući da se ta odredba tumači na način da operatorima nije dozvoljeno da, na bazi komercijalnih ugovora, za potrebe svoje mreže obezbijede korišćenje elektronske komunikacione infrastrukture koja je locirana van Crne Gore. Ovaj način tumačenja je obrazlagan stavom da opremu lociranu van Crne Gore nije moguće kontrolisati. Smatramo da ovakvo tumačenje propisa predstavlja biznis barijeru za operatore te da su, u krajnjem, uskraćeni i korisnici, jer im na taj način mnogi servisi ne mogu biti dostupni.

(R88) Smatramo da se potpuni nadzor dijelova telekomunikacione mreže, uključujući IT sisteme koji su instalirani van Crne Gore, može omogućiti kroz udaljeni pristup.

- **(R114)** Osim gorenavedenog, predlažemo dodavanje novog stava 2 u član 39: *“Ako je dio elektronske komunikacione infrastrukture i prateće opreme, koji se koristi za pružanje elektronskih komunikacionih servisa, lociran van teritorije Crne Gore, vlasnik elektronske komunikacione mreže koji koristi tu infrastrukturu i prateću mrežu će obezbijediti saglasnost vlasnika i držaoca elektronske komunikacione infrastrukture i pratećih objekata kako bi ispunio obaveze u skladu sa stavom 1 ovog člana, i nadoknaditi troškove inspekcija i kontrola izvršenih van teritorije Crne Gore nadležnim regulatornim tijelima i/ili Vladinim tijelima koje vrše nadzor”.*
- U decembru 2014. godine, Vlada Crne Gore je usvojila nacrt Zakona o kinematografiji, koji obavezuje operatore javnih elektronskih servisa, uključujući i internet provajdere, da uplaćuju u tzv. “filmski fond” 1% svojih godišnjih prihoda ostvarenih od internet servisa. **(R115)** Predlažemo brisanje ovog kontroverznog člana Zakona o kinematografiji. S ovim novim izdatkom u trenutnoj situaciji, u kojoj se, na jednoj strani, telekomunikaciono tržište Crne Gore suočava s negativnim trendovima u pogledu prihoda i neophodnošću ozbiljnih ulaganja u nove tehnologije na drugoj, predložena odredba vezana za finansiranje filmskog fonda dodatno podriva mogućnosti operatora u ovom smislu.

6.4. BANKARSTVO (R89 – R91, R116)

UVOD

Bilansna suma banaka je na kraju decembra 2014. godine iznosila 3,134.4 mn EUR, što predstavlja povećanje od 5.9% u odnosu na prošlu godinu.

U strukturi aktive banaka, u decembru 2014. godine najveće učešće ostvarili su ukupni krediti i ostala potraživanja (75.5%) i novčana sredstva i računi depozita kod centralnih

banaka (15.9%), dok se preostalih 8.6% odnosilo na preostale stavke aktive. U strukturi pasive, dominantno učešće su ostvarili depoziti sa 73.6%, i kapital sa 14.2%, dok se na pozajmice odnosilo 7.9%, a na ostale stavke 4.3% ukupne pasive.

Na kraju decembra 2014, ukupan kapital banaka iznosio je 443.6 mn EUR, zabilježivši porast od 11.5% u odnosu na prošlu godinu.

Ukupni krediti banaka su na kraju decembra 2014. godine iznosili 2,367.2 mn EUR, i bilježili pad od 2.4% na mjesečnom nivou dok u odnosu na decembar 2013. bilježi pad od 1.9%. Odnos kredita i depozita je na kraju decembra 2014. godine iznosio 1.03%, i bio je niži u odnosu na decembar 2013. godine, kad je iznosio 1.15%²⁶

Kako je MMF naveo u Zaključnoj izjavi iz 2014. godine – član IV Misija konsultacija²⁷:

“Zdravlje” bankarskog sistema se postepeno poboljšava, ali nekvalitetni krediti i dalje predstavljaju problem. Likvidnost je izdašna, ali nekvalitetni krediti, na nivou od 17% ukupnih kredita, predstavljaju bitnu prepreku za povrat sredstava, što podrazumijeva da banke moraju da traže veće prinose od novih kredita nego što bi to inače bio slučaj. Nizak nivo rezervacija u sistemu pokreće pitanje procjenjivanja kolaterala koji se, u slučaju problematičnih kredita, mogu aktivirati, kao i obima u kojem praksa rezervisanja omogućava bankama da izbjegnu rješavanje problematičnih kredita.

Aktivne kamatne stope odražavaju neefikasnost i premiju zbog visokog rizika. Relativno visoki troškovi po kreditu se na malom tržištu mogu i očekivati. Ali banke takođe moraju pokriti kreditne rizike koji su nepotrebno visoki, zbog teškoća u obezbjeđivanju pouzdanih kreditnih informacija, obezbjeđenju kolaterala i nedosljedne primjene propisa (npr. Poreska uprava). Nedavno uvođenje funkcije javnih izvršitelja je koristan korak u pravcu rješavanja nekih zahtjeva, ali će dalji napredak zavisiti od pravovremenosti sudskih odluka, sankcija za kašnjenje i unapređenja administracije.

²⁶ Podaci Centralne banke Crne Gore

²⁷ <https://www.imf.org/external/np/ms/2014/110414.htm>

PREOSTALA PITANJA I PREPORUKE

U ovom izdanju Bijele knjige u velikoj mjeri smo se fokusirali na neka prilično specifična pitanja, bez ponavljanja svih problema koje smo naveli u ranijim izdanjima. Ovaj dio nije izuzetak, pa iako razmatramo pitanje, na primjer, pune primjene Međunarodnih standarda finansijskog izvještavanja (MSFI) i Međunarodnih računovodstvenih standarda (MRS), pristup je kvalitativno drugačiji i detaljniji.

ODLUKA O MINIMALNIM STANDARDIMA ZA UPRAVLJANJE KREDITNIM RIZIKOM U BANKAMA; ODLUKE O ADEKVATNOSTI KAPITALA BANAKA

CBCG je od početka 2013. godine počela sa primjenom nove regulative sa ciljem potpune implementacije Međunarodnih standarda finansijskog izvještavanja (MSFI ili IFRS) za bankarski sektor u Crnoj Gori. Ranije, regulativa prilikom obračunavanja rezervi za potencijalne kreditne gubitke nije uzimala u obzir obezbjeđenja, tj. kolaterale koje su banke pribavljale kako bi ublažile efekte procijenjenog kreditnog rizika prilikom odobravanja kredita, što je imalo direktan negativan uticaj na poslovne odluke banaka, cijenu kredita i ostale uslove prilikom razmatranja odobravanja novih kreditnih aranžmana. Istovremeno, mnoge banke morale su pripremati dva seta finansijskih izvještaja: jedan, koji se koristio za potrebe izvještavanja prema CBCG i drugi, koji su banke pripremale u skladu sa MSFI za potrebe izvještavanja prema akcionarima, kreditorima i potencijalnim investitorima.

Međutim, bez obzira što su komercijalne banke imale svoje predstavnike u radnoj grupi koja je radila na uvođenju MSFI, do konačnog objavljivanja podzakonskih akata od strane CBCG, komercijalne banke nisu bile u potpunosti upoznate sa načinom usaglašavanja lokalne regulative sa MSFI. Neočekivano, konačno usvojena regulativa je nametnula dodatne potrebe za kapitalom i sa njim povezane troškove.

Ovdje navodimo spisak novih podzakonskih akata koji nisu usklađeni sa IFRS:

- a) Odluka o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama ("Sl. list Crne Gore", br. 22/12).
- b) Odluka o dopuni Odluke o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama („Sl. list Crne Gore”, br. 55/12)
- c) Odluka o izmjenama i dopuni Odluke o adekvatnosti kapitala banaka („Sl. list Crne Gore”, br. 55/12)
- d) Uputstvo o načinu evidentiranja rezervacija za potencijalne kreditne gubitke, ispravki vrijednosti i otpisanih stavki bilansne aktive pri utvrđivanju početnog stanja u poslovnim knjigama banaka za 2013. godinu. ("Sl. list Crne Gore", br. 61/12).

(R89) Smatramo da član 49b Odluke o dopuni Odluke o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama („Sl. list Crne Gore”, br. 55/12 nije u skladu sa MSFI, jer se nigdje u MSFI ne navodi da su se stekli uslovi za prestanak priznavanja finansijskog sredstva, već da ovaj član predstavlja slobodnu interpretaciju regulatora koja nije poznata u zemljama članicama EU.

Dalje, ovim članom se uvodi postojanje pojma „interne evidencije“, koji treba da služi za evidenciju otpisanih sredstava. Nejasno je šta je uvođenjem ovog pojma regulator htio da postigne. Naime, u jednom dijelu člana 49b se tvrdi da su se stekli uslovi za prestanak priznavanja finansijskih sredstava, a drugom dijelu se traži da se ona vode u tzv. „internoj evidenciji“.

Smatramo da su banke, uvođenjem ovog člana, praktično primorane da:

1. Favorizuju neuredne dužnike,
2. Pričinjavaju direktnu štetu sebi, akcionaru i ostalim zainteresovanim stranama,
3. Smanjuju sveobuhvatnost i kvalitet podataka kojima raspolažu banke o neurednim dužnicima (jer su njihova dugovanja otpisana=izbrisana).

Vladin komentar: *“...procijenjeno je da je potrebno uspostaviti „prudencioni filter“ koji bi isključivao iz bilansa banke stavke za koje postoji duži period naplaćanja, što osnovano indicira na njihovu nenaplativost... Po pitanju potencijalnih negativnih efekata rješenja po kojem se određene kategorije problematičnih potraživanja isknjižavaju i dalje vode i internoj evidenciji banke, naglašavamo da takvo rješenje nema i ne može imati negativne efekte na banke, njene akcionare i druga zainteresovana lica, kako se to konstatuje u ovom dokumentu.*

Prvo, ne postoji mogućnost favorizovanja neurednih dužnika kako se to konstatuje u dokumentu, jer činjenica da je neko potraživanje prebačeno u internu evidenciju ne znači da se dužnik oslobađa dijela ili ukupne obaveze prema banci, niti ta činjenica na bilo koji način sprječava ili može spriječiti banku da sprovodi sve radnje za naplatu potraživanja koje može da sprovodi i prema dužnicima čiji je dug evidentiran u bilansu banke. Takođe, ovakav način evidentiranja ne proizvodi bilo kakvu direktnu štetu za banku, akcionare ili druge zainteresovane strane. Naime, banke su i nakon isknjižavanja iz bilansa i evidentiranja otpisanih potraživanja u okviru interne evidencije dužne da sprovedu postupak naplate potraživanja i to sve do trenutka kada se utvrdi da je potraživanje nenaplativo, a slučajevi kada se prekida postupak naplate otpisanih potraživanja definisan je predmetnom odlukom. U slučaju potpune ili djelimične naplate ove kategorije potraživanja efekti te naplate reflektuju se na bilans uspjeha banke na isti način kako se reflektuje i naplata potraživanja koja su evidentirana u bilansu. Ovaj način evidentiranja nekvaliternih potraživanja nema negativan uticaj ni na sveobuhvatnost i kvalitet podataka o neurednim dužnicima, jer se podaci o potraživanjima koja su isknjižena iz bilansa u skladu sa članom 49b predmetne odluke zadržavaju u kreditnom registru još tri godine nakon isknjižavanja. Dakle, od trenutka kada je dužnik ušao u kašnjenje od 365 dana i po tom osnovu označen kao najnepovoljnija kategorija neurednih dužnika (kategorija „E“), pa do trenutka njegovog brisanja iz kreditnog registra, prolazi minimum 5 godina (dvije godine do isknjižavanja i tri godine nakon isknjižavanja iz bilansa) što po svemu odgovara standardima koji se odnose na kreditne registre...”

(R90) *Pored toga, ostaje nejasno koju vrstu evidencije banka treba da koristi kod dokazivanja iznosa potraživanja u sudskim sporovima. U praksi, sudovi u Crnoj Gori koji su direktno povezani sa odredbama ovog člana, do sada su pokazali veliku sporost i neefikasnost, te je bankama proces naplate loših kredita još više otežan.*

Vladin komentar: *“Interno evidentiranje potraživanja ne može praviti smetnje bankama u sudskim sporovima koje vode protiv neurednih klijenata. U sudskim postupcima se postojanje potraživanja i nivoa potraživanja prvenstveno dokazuje ugovorom kojim je zasnovano to potraživanje, kao i*

dokazima o izmirenju odnosno neizmirenju tih potraživanjima , a u tim postupcima vanbilansna evidencija ima istu dokaznu snagu kao i bilansna evidencija.

U odnosu na komentare vezane za regulatorne rezerve, važno je istaći sljedeće:

Uvođenje regulatornih rezervi je uzrokovano promjenom vrednovanja finansijske imovine banaka koja je izvršena Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama, odnosno prelaskom na vrednovanje finansijske imovine primjenom MRS/MSFI. Imajući u vidu da su kriterijumi vrednovanja iz lokalne regulative strožiji od zahtjeva MRS/MSFI, prelazak na MRS/MSFI rezultira boljim finansijskim rezultatom. Iz razloga opreznosti, koja je neophodna u određenom periodu nakon takvih promjena, ta razlika se evidentira na računu rezervi po regulatornom zahtjevu. Ona se u bilansu priznaje kao dobit, ali postoje određena ograničenja u pogledu raspolaganja sredstvima na tom računu... vezano za komentar koji se odnosi na tretman rezervisanja sa aspekta poreskog zakonodavstva ističemo da Centralna banka nije ovlašćena da priprema ili tumači zakonske propise kojim se uređuje poreski sistem u Crnoj Gori, pa se eventualne preporuke po ovom pitanju mogu odnositi na resorno ministarstvo."

Po pitanju Odluke o izmjenama i dopuni Odluke o adekvatnosti kapitala banaka („Sl. list Crne Gore“, br. 55/12) i Uputstva o načinu evidentiranja rezervacija za potencijalne kreditne gubitke, ispravki vrijednosti i otpisanih stavki bilansne aktive pri utvrđivanju početnog stanja u poslovnim knjigama banaka za 2013. godinu („Sl. list Crne Gore“, br. 61/12), banke su bile iznenađene uvođenjem sljedećih pojmova koji nisu poznati ni u jednom MSFI ili MRS:

- a) Regulatorne rezerve – obračunavaju se na osnovu kvalifikacione grupe potraživanja po procentima definisanim u Članu 48 Odluke o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama („Sl. list Crne Gore“, br. 22/12).
- b) Potrebne rezerve za procijenjene gubitke – predstavljaju pozitivnu razliku između obračunatih rezervi za gubitke i ispravke vrijednosti (Član 49a Odluke o dopuni Odluke o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama „Sl. list Crne Gore“, br. 55/12).
- c) Posebne rezerve – predstavljaju razliku obračunatih rezervi za gubitke i ispravke vrijednosti na dan primjene nove regulative odnosno 1. januara 2013. god. (Uputstvo o načinu evidentiranja rezervacija za potencijalne kreditne gubitke, ispravki vrijednosti i otpisanih stavki bilansne aktive pri utvrđivanju početnog stanja u poslovnim knjigama banaka za 2013. godinu. („Sl. list Crne Gore“, br. 61/12)).
- d) Nedostajuće rezerve - predstavljaju pozitivnu razliku po kreditu/partiji između obračunatih rezervi za procijenjene gubitke po regulatornom zahtjevu, umanjениh za već formirane posebne rezerve (saldo računa 3025) i ispravke vrijednosti po istim. (Uputstvo o načinu evidentiranja rezervacija za potencijalne kreditne gubitke, ispravki vrijednosti i otpisanih stavki bilansne aktive pri utvrđivanju početnog stanja u poslovnim knjigama banaka za 2013. godinu. („Sl. list Crne Gore“, br. 61/12)).

MSFI strogo zabranjuju postojanje bilo kojih opštih rezervi koje ne mogu biti povezane sa potencijalnim kreditnim gubitkom utvrđenim na osnovu primijenjene MSFI metodologije.

Pri tom, nedostajuće rezerve predstavljaju odbitnu stavku pri obračunu sopstvenih sredstava za potrebe adekvatnosti kapitala. Takođe, zahtijevani obračun na nivou partije, a ne neto razlika između ukupnih MSFI i lokalnih rezervi, negativno utiče na smanjenje sopstvenih sredstava, što samim tim primorava banke da izvrše dodatnu dokapitalizaciju.

Prelazak na novu regulativu ne objašnjava tretman rezervisanja sa stanovišta poreza na dobit pravnih lica, pod uslovom da je isti jasan i odobren od Poreske uprave, što bitno određuje pravilnu implementaciju MSFI i odgovarajućih MRS.

(R91) Nažalost, moramo da zaključimo da nijedan od očekivanih benefita nove bankarske regulative nije postignut. Banke su i dalje primorane da pripremaju dva seta izvještaja, kako je to već gore napomenuto, dok očekivane potrebe za kapitalom banka nisu smanjene.

Vladin komentar: *“Čini se da je konstatacija sadržana u Bijeloj knjizi da nijedan od očekivanih benefita nove bankarske regulative nije postignut, zasnovana samo na jednostranom sagledavanju efekata te regulative. Uzeti su u obzir samo potencijalni efekti za koje se procjenjuje na bi mogli da se „negativno“ odraze na banke. Dovoljna činjenica koja ide u prilog ovoj ocjeni je konstatacija sadržana u Bijeloj knjizi da prethodna regulativa prilikom obračunavanja rezervacija za potencijalne kreditne gubitke nije uzimala u obzir kolaterale, a ta konstatacija nije dalje elaborirana u smislu ocjene uticaja novog pristupa vrednovanja kolaterala na kapitalne zahtjeve banaka kroz smanjenje rezervacija po ovom osnovu. Takođe, nijesu uzeti u obzir ni efekti povraćaja značajnog kreditno portfolia iz vanbilansa u bilans banaka na početku 2013. godine, sa koji je svaka ispravka vrijednosti manja od 100% direktno uticala na smanjenje nedostajućih rezervi, a samim tim na povećanje nivoa regulatornog kapitala. Najbolji indikator efekata primjene nove regulative je upoređivanje finansijskih iskaza banaka za 2013. godinu sa istim iskazima za prethodnu godinu. Na kraju, potrebno je naglasiti da je zakonska i podzakonska regulativa kojom se uređuje bankarsko poslovanje kontinuirano predmet ocjene od strane relevantnih međunarodnih subjekata (Evropske komisije, MMF-a, Svjetske banke) i da rezultati skrininga za Poglavlje 9 –Finansijske usluge potvrđuju usklađenost ove regulative sa relevantnim standardima i principima na kojima se bazira bankarska regulativa u EU.”*

Čitava ekonomija bi imala velike koristi od nižih kamatnih stopa i jednostavnijeg i lakšeg pristupa finansiranju. **(R116)** Ali, ovo zahtijeva stabilnije poslovno okruženje, te u tom smislu ohrabrujemo Vladu da ovo pitanje sagleda kao širu kategoriju, s obzirom da su kamatne stope odraz rizika u jednoj ekonomiji – one su posljedica, a ne uzrok.

6.5. TRGOVINA/MALOPRODAJA (R92)

UVOD

U ovom sektoru naši članovi prijavljuju značajan napredak, ocjenjujući da neki od izazova i dalje postoje. Generalno posmatrano, i dalje je problem što institucije slabo sprovode zakone, ali su zakonodavstvo i procedure značajno unaprijeđeni.

PREOSTALE TEME I PREPORUKE

(R92) SSICG apeluje na Vladu da obezbijedi jednak tretman poslovnih subjekata i jednaku primjenu pravila na sve, uključujući i oblasti socijalnog, penzionog i zdravstvenog osiguranja i doprinosa. Ovi troškovi čine oko 40 % troškova koje poslodavci imaju prema zaposlenima i mogu dramatično uticati na konkurentnost maloprodajnih subjekata.

7. SARADNJA SSICG SA VLADOM

Dobra saradnja koju je SSICG ostvario s Vladom tokom zadnje četiri godine nastavljena je i u 2014. godini. Dobili smo komentare na veliki dio naših preporuka, i Vlada se obavezala da neke od njih uzme u obzir. Svakako se nadamo da će Vlada pokazati još veću posvećenost unapređenju poslovnog ambijenta i da će u budućnosti još više naših preporuka biti prihvaćeno.

Tokom 2014. godine SSICG je organizovao nekoliko događaja kojima su prisustvovali najviši zvaničnici. SSICG je ponosan na podršku koju su izrazili najviši zvaničnici Vlade uključujući Premijera Mila Đukanovića, ministra ekonomije Vladimira Kavarića, kao i Gradonačelnik Prijestonice Cetinje Aleksandar Bogdanović, koji su učestvovali na sjednicama crnogorskog Savjeta stranih investitora.

Ovi sastanci predstavljaju važnu priliku za članove Savjeta da direktno komuniciraju sa predstavnicima vlade, predstave svoja viđenja i sugestije kada je u pitanju poboljšanje poslovnog ambijenta u smislu transparentnosti, stabilnosti, efikasnosti i predvidljivosti. Povratne informacije koje smo dobili od naših uvaženih gostiju uvjeravaju nas da posao koji SSICG obavlja vodi u pravom smjeru.

Ovi sastanci predstavljaju važnu priliku za članove Savjeta da direktno komuniciraju sa predstavnicima vlade, predstave svoja viđenja i sugestije kada je u pitanju poboljšanje poslovnog ambijenta u smislu transparentnosti, stabilnosti, efikasnosti i predvidljivosti. Povratne informacije koje smo dobili od naših uvaženih gostiju uvjeravaju nas da posao koji SSICG obavlja vodi u pravom smjeru.

Radujemo se nastavku i intenziviranju saradnje ne samo sa crnogorskom Vladom, već i sa diplomatskom zajednicom u Crnoj Gori, univerzitetima, civilnim sektorom i drugim poslovnim organizacijama.

8. BIZNIS I OBRAZOVANJE

SSICG je pokrenuo svoj prvi Program saradnje sa univerzitetima u 2013. godini. Početak je obilježen događajem organizovanim na Univerzitetu Donja Gorica (UDG), gdje su se predstavnici SSICG susreli sa studentima i održali prezentaciju sa inspirativnim naslovom „Strah od profita nasuprot savršenom pejzažu za investitore“.

Ovu praksu smo nastavili i u 2014. godini i u aprilu mjesecu razgovarali sa studentima Univerziteta Donja Gorica. Panelisti su bili Rüdiger J. Schulz, Predsjednik SSICG i Izvršni direktor Crnogorskog Telekomu i Giulio Moreno, član Borda direktora SSICG i Šef kancelarije EBRD-a u Crnoj Gori. Predmet diskusije bio je sami Savjet stranih investitora, kao i aktivnosti koje je ova organizacija sprovela kako bi popravila ambijent u kojem njeni članovi posluju.

SSICG je takođe imao susret sa studentima Elektrotehničkog fakulteta Univerziteta Crne Gore u oktobru 2014. Panelisti su bili Rüdiger J. Schulz, Predsjednik SSICG i Izvršni direktor Crnogorskog Telekomu i Szabolcs Horvath, član Upravnog odbora SSICG i Izvršni direktor Crnogorske komercijalne banke. Predmet razgovora bio je sami Savjet stranih investitora i aktivnosti koje ova organizacija sprovodi u cilju unapređenja okruženja u kojem njeni članovi posluju.

Ovo je samo prvi korak u onome što SSICG planira da uradi kao doprinos onome što predstavlja budućnost Crne Gore i njene ekonomije – obrazovanju. Obrazovanje jeste, a u budućnosti će to sve više biti, vodeći izvor inovacija, a samim tim i razvoja. Ono može pomoći u oblikovanju uspjeha zemlje u privlačenju SDI i na taj način stvoriti dobru bazu za budući razvoj i poboljšanje standarda života.

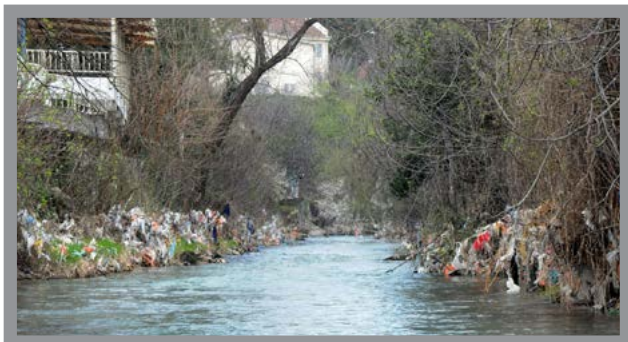
Ovo je samo prvi korak u onome što SSICG planira da uradi kao doprinos onome što predstavlja budućnost Crne Gore i njene ekonomije – obrazovanju. Obrazovanje jeste, a u budućnosti će to sve više biti, vodeći izvor inovacija, a samim tim i razvoja. Ono može pomoći u oblikovanju uspjeha zemlje u privlačenju SDI i na taj način stvoriti dobru bazu za budući razvoj i poboljšanje standarda života.

iako i dalje važna, postaje sve manja kroz razvoj tehnologije, te se fokus SSICG sve više pomjera upravo u tom pravcu.

Još od prvog izdanja Bijele knjige SSICG iz 2010. godine, naši članovi prijavljuju da sve više osjećaju pozitivne pomake u oblasti obrazovanja. Međutim, postepeni pomaci nijesu dovoljni da bi omogućili radnoj snazi u Crnoj Gori da ostane konkurentna u sve izraženije globalnom tržištu rada. Ovi izazovi mogu se preokrenuti u prilike u sve povezanijem svijetu u kojem fizička daljina,

9. INICIJATIVA "ČISTA CRNA GORA"

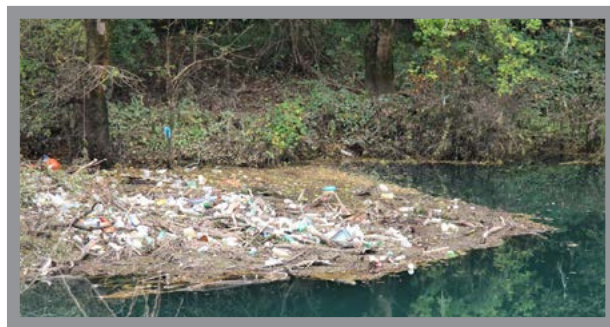

SSICG želi da se više uključi u aktivnosti koje bi vodile uspostavljanju države kakvom je mi želimo vidjeti, a koju zovemo "Čista Crna Gora". Crna Gora je prije svega turistička destinacija koje mora ne samo da drži priključak, već i da bude lider u pitanjima životne sredine. SSICG će pokrenuti jednu inicijativu u ovoj oblasti, s namjerom da njen status prezentira na godišnjem nivou, i to u Bijeloj knjizi.

Crna Gora je prepoznata kao zemlja sa divnom, netaknutom prirodom, što vidimo kao jedan od njenih najmoćnijih potencijala. Jedinstveni pejzaž Crne Gore, nažalost, često biva narušen nečim što tu ne pripada – otpadom.

Naši članovi prepoznaju upravljanje otpadom kao jednu od oblasti u kojoj postoji značajan prostor za unapređenje. U tom smislu je od ključnog značaja podizanje svijesti građana Crne Gore o značaju upravljanja otpadom, te uspostavljanje prave strukture koja će građanima omogućiti da odlažu otpad na najpogodniji način. Svjesni smo da je za uspostavljanje ovakvog sistema potrebno vrijeme, i mi ćemo pratiti napredak koji Crna Gora u tom smislu bude ostvarivala tokom narednih godina. Takođe ćemo pomagati nevladinim organizacijama koje se bave tretmanom otpada i podsticati ih u njihovim nastojanjima da riješe neka od osnovnih pitanja na ovom polju. Nema sumnje da se Crna Gora može izboriti sa bar nekim od izazova, kao što su, na primjer, "divlje" deponije – čiji broj, nažalost, raste uznemiravajućim tempom.

Prema podacima MONSTAT-a, u 2013-toj godini širom Crne Gore je sakupljeno 286 378 tona komunalnog otpada, ili 1.26 kg per capita dnevno. Nažalost, nisu svi "proizvođači" otpada obuhvaćeni servisom prikupljanja i transporta smeća. Prema podacima prikupljenim po opštinama, ovim servisom su, uglavnom, pokriveni gradovi, dok ruralne oblasti, naročito sela, uglavnom nisu pokrivena.

U ovom trenutku postoje dvije regionalne sanitarne deponije, jedna u Podgorici (za Podgoricu, Danilovgrad i Cetinje), i druga u Baru (za opštine Bar, Ulcinj, Budva, Kotor i Tivat).²⁸

Prema podacima Ministarstva za održivi razvoj i turizam (za 2011.), postoje 273 neregulisane deponije. Ova pojava izaziva mnoštvo negativnih efekata, između ostalog i to što na te nelegalne deponije turisti vrlo često nailaze i na nekim od najistaknutijih vidikovaca širom Crne Gore. Naravno, ovo kvari njihov utisak o ovoj divnoj zemlji i nekima od naših investitora nameće težak zadatak objašnjavanja razloga takvih pojava.

²⁸ Izvor: Informacija o stanju zaštite životne sredine u Crnoj Gori za 2013. – podaci za 2014. biće dostupni u Q3 2015.

Imajući u vidu da će Crna Gora uskoro otvoriti poglavlje 27– Životna sredina i klimatske promjene, koje je jedno od najsloženijih u pregovaračkom procesu, ovo smatramo dobrom prilikom za početak pozitivnih promjena u ovoj oblasti. U saradnji s našim partnerima iz Vlade, sigurni smo da ćemo ostvariti dugoročan napredak i doprinijeti da ova zemlja postane bolja destinacija ne samo za investiranje, već i za život uopšte.

DODATAK 1: PREGLED POGLAVLJA ACQUIS COMMUNAUTAIRE-A

Tokom proširenja Evropske Unije, *acquis* je bio podijeljen u 31 poglavlje za svrhe pregovora između EU i zemalja kandidata za članstvo tokom petog proširenja (deset zemalja koje su se pridružile tokom 2004. godine plus Rumunija i Bugarska u 2007. godini). Za pregovore sa Hrvatskom (koja je pristupila EU 2013.), Islandom, Turskom, Crnom Gorom i u budućnosti sa Makedonijom, Srbijom (zemljama kandidatima), *acquis* je/biće podijeljen u 35 poglavlja, sa ciljem postizanja boljeg balansa između: dijeljenja najtežih u posebna poglavlja radi lakšeg pregovaranja, objedinjavanja nekih manjih poglavlja, prebacivanja politika između poglavlja, kao i preimenovanja nekih od njih tokom procesa:

1. Sloboda kretanja robe
2. Sloboda kretanja radnika
3. Pravo poslovnog nastanjivanja i sloboda pružanja usluga
4. Sloboda kretanja kapitala - otvoreno
5. Javne nabavke - otvoreno
6. Pravo privrednih društava - otvoreno
7. Pravo intelektualne svojine – otvoreno
8. Politika konkurencije
9. Finansijske usluge
10. Informatičko društvo i mediji - otvoreno
11. Poljoprivreda i ruralni razvoj
12. Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika
13. Ribarstvo
14. Saobraćajna politika
15. Energetika
16. Porezi - otvoreno
17. Ekonomska i monetarna politika
18. Statistika - otvoreno
19. Socijalna politika i zapošljavanje
20. Preduzetništvo i industrijska politika - otvoreno
21. Transevropske mreže
22. Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata
23. Pravosuđe i osnovna prava - otvoreno
24. Pravda, sloboda i bezbjednost - otvoreno
25. Nauka i istraživanje - zatvoreno
26. Obrazovanje i kultura - zatvoreno
27. Životna sredina
28. Zaštita potrošača i zdravlja - otvoreno
29. Carinska unija - otvoreno
30. Spoljni odnosi - otvoreno
31. Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika - otvoreno
32. Finansijska kontrola - otvoreno
33. Finansijske i budžetske odredbe - otvoreno
34. Institucije
35. Ostala pitanja

DODATAK 2: ČLANOVI SAVJETA

 <p>Hellenic Coca-Cola Passion for Excellence</p>	 <p>CKB CRNOGORSKA KOMERCIJALNA BANKA member of otp group</p>	 <p>European Bank for Reconstruction and Development</p>	 <p>ERSTE BANK</p>
 <p>AZMONT INVESTMENT</p>	 <p>HYPO ALPE ADRIA SA VAMA. UZ VAS. ZA VAS.</p>	 <p>Deloitte.</p>	 <p>T</p>
 <p>EKO</p>	 <p>telenor</p>	 <p>UNIQA osiguranje</p>	 <p>TRIANGLE</p>
 <p>pwc</p>	 <p>LUSTICA BAY MONTENEGRO</p>	 <p>PORTO MONTENEGRO</p>	 <p>m:tel Imate prijatelje!</p>
 <p>LOVČEN OSIGURANJE A.D. Član grupe triglav</p>	 <p>TREBIJESA MOLSON COORS COMPANY</p>	 <p>MONTENEGRO STARS HOTEL GROUP</p>	 <p>SIEMENS</p>
 <p>DUKLEY</p>	 <p>Terna Crna Gora TERNA GROUP</p>	 <p>INTEGRATED EE HOLDINGS AN ADFG COMPANY</p>	 <p>SAVA MONTENEGRO</p>
 <p>NLB Montenegrobanka</p>	 <p>SOCIETE GENERALE MONTENEGRO</p>		

ZA SAVJET STRANIH INVESTITORA CRNE GORE:

Rüdiger J. Schulz, predsjednik SSICG
Sonja Ražnatović, sekretar SSICG
Kosta Radonjić, konsultant

UPRAVNI ODBOR SSICG

Nela Belević, Izvršni direktor Uniqa osiguranja
Savo Đurović, Direktor pravnog sektora kompanije Adriatic Marinas
Szabolcs Horvath, Izvršni direktor Crnogorske komercijalne banke
Giulio Moreno, Šef kancelarije EBRD u Crnoj Gori

ZAHVALNOST

SSICG želi da zahvali svim članovima koji su dali doprinos izradi Bijele knjige za 2014. godinu.

